

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Национальний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра кримінального права

*Серія: Навчально-методичні
посібники*

Д. Г. МИХАЙЛЕНКО

КВАЛІФІКАЦІЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

*Навчально-методичний посібник
для студентів 5-го курсу
Інституту прокуратури та слідства*

Одеса
«Юридична література»
2013

УДК 343.9(477):343.352(073)
ББК 67.51(4Укр):67.408я7
М69

Автор

Д. Г. Михайленко, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»

Відповідальний редактор

В. О. Туляков, віце-президент Національного університету «Одеська юридична академія», проректор з міжнародних зв'язків, завідувач кафедри кримінального права, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор юридичних наук, професор

Рецензенти:

Ю. П. Алєнін, завідувач кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

А. А. Березовський, директор Інституту національного та міжнародного права Міжнародного гуманітарного університету, кандидат юридичних наук, доцент

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 5 від 20 червня 2013 року)

Михайленко Д. Г.

М69 Кваліфікація корупційних злочинів : навч.-метод. посіб. для студентів 5-го курсу Інституту прокуратури та слідства / Д. Г. Михайленко. — Одеса : Юридична література, 2013. — 136 с. — (Сер. «Навчально-методичні посібники»).

ISBN 978—966—419—152—1.

УДК 343.9(477):343.352(073)
ББК 67.51(4Укр):67.408я7

ISBN 978—966—419—152—1

© Михайленко Д. Г., 2013

ПЕРЕДМОВА

Формування демократичної правової держави в Україні є неможливим без удосконалення всіх видів службової діяльності. Від якості та об'єктивності реалізації службовими особами своїх повноважень залежать доля політичних, соціальних, економічних реформ, розвиток громадянського суспільства в Україні, а також рівень довіри Українського народу до державної влади. У зв'язку з цим розробка теоретичних і прикладних питань кримінально-правової охорони інтересів служби є актуальною, а їх вивчення набуває все більшого значення.

Проте за період незалежності України відбулося значне поширення злочинності службових осіб. Відповідно до щорічних звітів міжнародної організації «Transparency International» (TI) Україна традиційно оцінюється як держава із значним рівнем корупції, що ставить Україну в один ряд з країнами, які вважаються в Європі найбільш корумпованими, а це негативно впливає на її міжнародний авторитет.

У сфері протидії корупції існує ряд міжнародних конвенцій, які в силу їх ратифікації є обов'язковими для України. До них відносяться Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією, Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією та Додатковий протокол до неї, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності та Протоколи до неї, Конвенція ООН проти корупції тощо. Зазначені міжнародні акти встановлюють стандарти засобів правового впливу на корупцію і суттєво вплинули на модернізацію законодавства України у цій сфері. Так, модель протидії корупції засобами кримінального права за порівняно короткий період часу (з 11.09.2009 року по 18.04.2013 року) неодноразово зазнавала кардинальних змін, що не сприяло виробленню єдиного підходу до інтерпретації та застосування КК України. Осмислення ж зазначених змін з боку науковців та практичних працівників на сьогодні фактично знаходиться на початковому етапі, що прямо справляє негативний вплив на процес протидії корупції в Україні.

Очевидно, що в такій ситуації значною мірою ускладнюється кримінально-правова оцінка злочинів із ознаками корупції, що чітко характеризує роль та показує значення дисципліни «Кваліфікація корупційних злочинів» у підготовці фахівців. Вивчення цього спецкурсу ґрунтується на глибоких теоретичних знаннях Загальної та Особливої частин кримінального права України, що

зумовлює структуру програми курсу, яка направлена на розгляд спеціальних питань кваліфікації корупційних злочинів.

Кримінально-правовим проблемам корупційних злочинів присвячена значна кількість наукових робіт. Проте дослідження теоретичних уявлень з проблем корупційних злочинів показало, що була і залишається досить велика кількість спірних чи взагалі невіршених питань, особливо це стосується їх кваліфікації. Означених проблем стало ще більше після суттєвих змін КК України, що відбулися у зв'язку із прийняттям Законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» (№ 1508-VI від 11.06.2009 року), «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо запобігання та протидії корупції» (№ 2808-VI від 21.12.2010 року), «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» (№ 3207-VI від 07.04.2011 року), «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» (№ 221-VII від 18.04.2013 року).

Крім того, у зв'язку із вчиненням корупційних злочинів у сферу дії КК України з 01.09.2014 року будуть попадати не тільки фізичні, а й юридичні особи, що є нетиповим для вітчизняної кримінально-правової доктрини та стало можливим завдяки прийняттю Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом вивозного режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» (№ 314-VII від 23.05.2013 року). З урахуванням цього необхідним є теоретичне осмислення та вивчення підстав відповідальності юридичних осіб за вчинення корупційних злочинів, що ще більше актуалізує проблематику цього спецкурсу.

При вивченні дисципліни «Кваліфікація корупційних злочинів» також не слід випускати із уваги нормативні акти, які прямо не стосуються кримінальної відповідальності за корупційні злочини, проте відіграють важливу роль у розумінні їх природи та осягненні їх системи за діючим КК України. Мова йде як про діючу, так і недіючі антикорупційні конституції — Закони України «Про боротьбу з корупцією» (№ 356/95-ВР від 05.10.1995 року), «Про засади запобігання та протидії корупції» (№ 1506-VI від 11.06.2009 року) та «Про засади запобігання і протидії корупції» (№ 3206-VI від 07.04.2011 року).

Для оволодіння необхідним рівнем знань, необхідних для успішного здійснення кваліфікації корупційних злочинів, важ-

ливим є вивчення судової практики із означеної проблематики. Основну уваги при цьому необхідно зосередити на актах органів судової влади, що на сьогодні виражені у постановах Пленуму Верховного Суду України, на узагальненнях судової практики, що здійснюються судами різних рівнів, а також на рішеннях Верховного Суду України, що прийняті за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь та згідно із законодавством України є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності зазначену норму закону, та для всіх судів України.

Важливе значення для розуміння навчального матеріалу має вивчення спеціальної наукової літератури. Її основні джерела рекомендовані для опрацювання у цьому навчально-методичному посібнику.

Особливістю навчального курсу «Кваліфікація корупційних злочинів» є те, що вивчення та засвоєння навчального матеріалу ґрунтується не тільки на обговоренні складних проблем у процесі лекційних та практичних занять, а й на активізації наукових здібностей студентів шляхом підготовки ними рефератів на складні з точки зору теорії та практики теми. Положення підготовленого реферату доповідаються виконавцем та обговорюються на практичному занятті.

Крім того, спецкурс «Кваліфікація корупційних злочинів» спрямований на більш глибоке оволодіння студентами формально-догматичним методом юридичної науки та утилітаризацію їх знань, шляхом вирішення складних задач. Зазначені задачі побудовані таким чином, що у кожній із них відображена складна проблема чи декілька проблем, які виникають чи можуть виникнути при застосуванні статей про корупційні злочини. Вирішити задачу означає виявити такі проблеми, запропонувати їх вирішення та глибоко аргументувати його. Для усунення односторонності у знаннях та вміннях студентів задачі пропонується розв'язати через формулювання ефективних правових позицій сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого, а також з точки зору суду. У зв'язку із цим при проведенні практичних занять розв'язання задач може проходити у формі судового засідання із визначенням судів та сторін.

У цьому навчально-методичному посібнику надається стисла характеристика тем спецкурсу, звертається увага на основні питання кваліфікації корупційних злочинів, а також наводиться список рекомендованих та використаних джерел, вивчення яких буде сприяти більш глибокому засвоєнню матеріалу спецкурсу.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН КУРСУ

для студентів 5 курсу Інституту прокуратури та слідства

№	Тема	Аудиторні заняття	
		Лекції	ПЗ
1	Корупційні злочини: поняття, система та правове регулювання	2	2
2	Доктринальні основи кваліфікації корупційних злочинів за КК України	2	2
3	Генезис засобів кримінально-правового впливу на корупцію в Україні та їх міжнародні стандарти	3	2
4	Загальні об'єктивні ознаки корупційних злочинів та їх значення при кваліфікації	3	2
5	Загальні суб'єктивні ознаки корупційних злочинів та їх значення при кваліфікації	5	2
6	Кваліфікація односторонніх корупційних злочинів	7	6
7	Кваліфікація двосторонніх корупційних злочинів	8	6
8	Взаємодія кримінального та адміністративного законодавства в сфері протидії корупції	2	—
9	Кримінальна відповідальність юридичних осіб за корупційні злочини	2	2
Всього		34	24

ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ

«Кваліфікація корупційних злочинів» за темами лекцій

Тема 1. Корупційні злочини: поняття, система та правове регулювання

1. Корупція як системне соціальне явище та як правова категорія.
2. Структура сучасного антикорупційного законодавства України.
3. Поняття та система корупційних злочинів, їх співвідношення із злочинами у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг.
4. Типологізація та класифікація корупційних злочинів.
5. Системні взаємозв'язки між кримінально-правовими нормами про корупційні злочини.

Незважаючи на те, що корупція є багатоаспектним явищем, науковцям все ж вдалося виокремити ті його властивості, які мають визначальне значення для відображення його змісту. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» корупція — це використання особою, зазначеною в ч. 1 ст. 4 цього Закону, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній в ч. 1 ст. 4 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей. Діюче визначення корупції значно розширило його зміст порівняно із тим, яке було закріплено в Законі України «Про боротьбу з корупцією» 1995 року за рахунок: 1) передбачення в якості мети протиправного використання влади одержання благ не тільки матеріального, а й нематеріального характеру; 2) включення в коло суб'єктів корупційних діянь службовців приватного сектору, осіб, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги, посадових осіб іноземних держав, посадових осіб міжнародних організа-

цій, працівників юридичних осіб, фізичних осіб, які надають перерахованим особам неправомірну вигоду; 3) визнання корупцією не тільки використання за неправомірну вигоду наданих службових повноважень, а й використання пов'язаних із цим можливостей.

В Україні діє єдиний механізм правового впливу на корупцію, який об'єктивується через відповідні елементи, а саме через положення Конституції України, Закону України «Про засади запобігання і протидію корупції», КК України та КУпАП. При цьому кожен елемент виконує окрему, незамінну функцію. А оскільки наведені нормативні акти є елементами одного механізму, то вони повинні бути побудовані за однією концептуальною моделлю, містити споріднені формулювання та чіткі розмежувальні ознаки, за якими з достовірністю можна буде обирати різні, визначені цими актами інструменти впливу на корупцію. Разом із тим антикорупційні положення зазначених актів є складними за змістом та характеризуються суперечливим співвідношенням, що потребує невідкладного виправлення.

Встановлення ознак корупції у конкретному злочині передбачає застосування специфічних правових наслідків як у сфері кримінального права (наприклад, притягнення до відповідальності юридичної особи тощо), так і у сфері застосування Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». У зв'язку із цим визначення окремого злочину як корупційного має важливе практичне значення.

Разом із тим КК України не оперує терміном «корупція» чи термінами похідними від нього. У зв'язку із цим категорія «корупційний злочин» на сьогодні є виключно доктринальною. Під корупційним злочиним слід розуміти передбачене КК України суспільно небезпечне умисне діяння (дія або бездіяльність), вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», що містить ознаки корупції.

Систему корупційних злочинів можна поділити на три групи (М. І. Мельник): 1) безумовно корупційні злочини, до яких відносять злочини, склади яких передбачені ст. ст. 191, 364, 368, 372, 375 та 423 КК; 2) умовно корупційні злочини (їх вчинення не завжди супроводжується ознаками корупції (може вчинятися як суб'єктами корупції, так і іншими особами чи мотиви, характерні для корупції, є не обов'язковою ознакою складу злочину), до яких відносять злочини, склади яких передбачені ст. ст. 157—162, 210, 211, 343, 365, 366, 370, 371, 373, 376, 382, 426 КК; 3) злочини, які можуть бути віднесені до коруп-

ційних з огляду на безпосередній (інколи нерозривний) зв'язок з останніми, до яких відносять склади злочинів, передбачені ст. ст. 198, 209, 255, 256, 369, 396 КК. Зазначена класифікація здійснена до проведення масштабних реформ антикорупційного законодавства, а тому частково втратила свою актуальність.

Враховуючи чинну редакцію КК України та діюче визначення корупції, до корупційних злочинів слід віднести діяння, передбачені такими статтями: 191, 357, 354, 364, 364-1, 365, 365-1, 365-2, 366, 368, 368-2, 368-3, 368-4, 369, 369-2, 375, 410, 423, 424. Наведений перелік злочинів не означає, що у межах КК України корупція не заборонена у інших формах. Проте інші статті КК, де суб'єктом є, зокрема, службова особа, можуть мати і не корупційний характер. Злочини в сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, у рамках розділу XVII КК України за ознакою корумпованості можна розділити на такі, що є завжди корупційними (безумовно корупційні) – суспільно небезпечні діяння, всі ознаки яких, що вказують на їх корупційний характер, зазначені в законі чи з необхідністю випливають з його змісту і є обов'язковими для наявності складу злочину; такі, що є завжди не корупційними, і змішані (умовно корупційні), вчинення яких не завжди супроводжується ознакою корупційності, в одних випадках вони мають корупційний характер, в інших – ні. Безумовно корупційними є всі різновиди зловживання повноваженнями (ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК) та одержання і давання хабара (хабарництво) (ст.ст. 368, 369 КК), інші види підкупу (ст. ст. 368-3, 368-4 КК) та пов'язане з ними зловживання впливом (ст. 369-2 КК), а також незаконне збагачення (ст. 368-2 КК) та злочин, передбачений ст. 354 КК, змішаними — всі види перевищення влади (ст. ст. 365, 365-1 КК), службове підроблення (ст. 366 КК), завжди не корупційними — службова недбалість (ст. 367 КК), провокація хабара (ст. 370 КК).

Розділ XVII КК передбачає, зокрема, загальні злочини у сфері службової діяльності, оскільки останні можуть бути вчинені будь-якими службовими особами у будь-якій сфері їх діяльності. Окрім зазначеної групи, виділяють спеціальні злочини у сфері службової діяльності та змішані злочини у сфері службової діяльності. Перші вчинюються конкретно вказаними службовими особами чи (і) у конкретно вказаних сферах їх діяльності. До даної групи відносяться, наприклад злочини, передбачені ст. ст. 210, 211, 238, ст. ст. 371-375 КК та інші. Другі можуть бути скоєні як службовими особами, так і іншими

суб'єктами (наприклад, злочини, передбачені ст. ст. 109, 110, 149, 157, 189 КК тощо).

Таким чином, коло корупційних злочинів лише перетинається із колом злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг.

Важливою типологізацією корупційних злочинів є їх розподіл на дві принципово різні групи за критерієм механізму корупційних відносин на односторонні та двосторонні корупційні злочини. До односторонніх відносяться такі корупційні злочини, які можуть бути вчинені суб'єктом корупції одноособово без обов'язкової добровільної участі інших осіб. До двосторонніх корупційних злочинів відносяться такі корупційні злочини, які можуть бути вчинені виключно при обов'язковій добровільній участі декількох суб'єктів корупції.

Тема 2. Доктринальні основи кваліфікації корупційних злочинів за КК України

1. Поняття та етапи кваліфікації корупційних злочинів.
2. Особливості застосування принципів кримінально-правової кваліфікації при оцінці злочинних діянь з ознаками корупції.
3. Поняття, види та правила вирішення конкуренції та колізії при кваліфікації корупційних злочинів.
4. Особливості кваліфікації корупційних злочинів, що передбачені банкетними статтями КК України.
5. Загальні правила кваліфікації корупційних злочинів, вчинених у співучасті та у необхідній співучасті.
6. Кваліфікація корупційних злочинів з урахуванням стадії їх вчинення.
7. Застосування КК України щодо корупційних злочинів, вчинених за межами України.

Кримінально-правова кваліфікація — це оцінка діяння, яке заподіяло чи могло заподіяти істотну шкоду, та характеризується рисами кримінальної протиправності, що полягає у визначенні того, якою статтею (частиною, пунктом статті) кримінального закону передбачене це діяння (В. О. Навроцький).

Кваліфікація корупційних злочинів як вид кримінально-правової кваліфікації — це процес та результат встановлення відповідності фактичних ознак конкретного посягання всім ознакам корупційного злочину, передбаченого відповідною статтею КК, яка містить забороняючу кримінально-правову норму. Пра-

вільна кваліфікація злочину має важливе правове значення, адже саме її результат визначає межі, у яких до особи можуть бути застосовані кримінально-правові наслідки.

Результат кваліфікації корупційних злочинів виражається у формулі кваліфікації, яка являє собою вказівку на статтю (статті, частини статті тощо) КК, яка містить забороняючу кримінально-правову норму, за допомогою скорочених, умовних позначень. Формула кваліфікації повинна мати такий вигляд, щоб із неї можна було у повній мірі зрозуміти, яке саме конкретне корупційне діяння вчинила особа.

Оскільки кваліфікація корупційних злочинів є різновидом та частиною процесу застосування права (кримінального права у цьому випадку), то вона має деякі спільні ознаки із цим процесом, у тому числі схожі етапи.

Ті загальні правила, на підставі яких здійснюється кримінально-правова кваліфікація і додержання яких приводить до правильного результату кваліфікації, є її принципами.

Принципи кримінально-правової кваліфікації прямо не закріплені у КК України, проте так чи інакше випливають із загальних принципів права, принципів кримінального права, норм Конституції України та самого КК України, а положення, які розкривають їх зміст, є частиною доктрини кримінального права.

Доцільно до принципів кримінально-правової кваліфікації відносити такі: законність, об'єктивність, точність, індивідуальність, повнота, вирішення спірних питань на користь особи, дії якої кваліфікуються, недопустимість подвійного інкримінування, стабільність (В. О. Навроцький).

При кваліфікації корупційних злочинів може виникнути ситуація, коли одне діяння може бути оцінене за двома чи більше статтями КК, які містять забороняючі кримінально-правові норми, а застосувати необхідно лише одну із них, так як відсутня сукупність злочинів. Наявність такої ситуації означає, що має місце: 1) два чи декілька суміжних складів злочинів, які необхідно розмежувати; 2) конкуренція статей КК України чи 3) колізія статей КК України. Правила пошуку тієї однієї статті КК України, яка підлягає застосуванню, у цих трьох випадках відрізняються. У першому випадку необхідно виявити розмежувальну ознаку, з її врахуванням оцінити фактичні обставини справи і обрати ту статтю КК, у якій розмежувальна ознака відповідає фактичним обставинам справи.

Конкуренція статей КК України має місце тоді, коли одне діяння, яке підлягає кримінально-правовій кваліфікації за однією із статей КК, підпадає під ознаки двох або більше взаємо-

пов'язаних статей (частин, пунктів статті) Особливої частини КК, які не суперечать одна одній і є можливість їх застосувати до цього діяння одночасно. Найбільш точною є точка зору (В. О. Навроцький), за якою конкуренція статей КК України може бути таких видів: загальної та спеціальної статей, кількох спеціальних статей, статті про частину та статті про ціле, статей про частини та статті про ціле. Крім того, можливі нетипові види конкуренції статей КК України (наприклад, у ситуації, коли за однією ознакою складу злочину більш спеціальною є одна стаття КК, а за іншою ознакою складу — інша стаття КК). Для кожного виду конкуренції статей КК існують правила їх подолання, які ґрунтуються на принципах кримінально-правової кваліфікації.

Колізія між статтями КК України має місце тоді, коли одне діяння (чи окрема його ознака) підлягає кримінально-правовій кваліфікації за однією із статей КК, підпадає під ознаки двох або більше взаємопов'язаних статей (частин, пунктів статті) КК, які суперечать одна одній, і відсутня можливість їх застосувати до цього діяння (чи окремої його ознаки) одночасно, оскільки застосування однієї статті формально виключає застосування іншої. Колізії є недоліком системи права, і якщо вони містяться у межах одного нормативного акту (наприклад, КК України) між статтями, що прийняті одночасно, то єдиним правилом їх подолання є те, що всі сумніви у кваліфікації тлумачаться на користь особи, діяння якої кваліфікується.

Бланкетна диспозиція кримінально-правової норми лише називає або описує злочин, а для повного визначення його ознак відсилає до інших галузей права. Основна особливість бланкетної диспозиції полягає в тому, що така норма має загальний і конкретизований зміст. Загальний зміст бланкетної диспозиції передається словесно-документною формою відповідної статті Особливої частини Кримінального кодексу України і включає положення інших нормативно-правових актів у тому вигляді, в якому вони сформульовані безпосередньо в тексті статті. Саме із загальним змістом бланкетної диспозиції пов'язане визначення кримінальним законом діяння як злочину певного виду та встановлення за нього кримінальної відповідальності. Конкретизований зміст бланкетної диспозиції передбачає певну деталізацію відповідних положень інших нормативно-правових актів, що наповнює кримінально-правову норму більш конкретним змістом.

Так, суди зобов'язані вимагати від органів досудового слідства долучення до матеріалів кримінальних справ про перевищення влади або службових повноважень копій нормативно-

правових актів, положень, інструкцій, інших документів, що розкривають характер повноважень службової особи. У разі внесення змін до таких документів, які впливають на межі кримінально-правової заборони, виникає необхідність у оцінці правових наслідків таких змін, зокрема, у встановленні того, чи виникає зворотна дії кримінального закону у часі. У таких ситуаціях варто мати на увазі, що зміни, які вносяться до нормативно-правових актів інших галузей права, посилення на які містить бланкетна диспозиція, не змінюють словесно-документну форму кримінального закону. Кримінальний закон і за наявності нового, конкретизованого іншими нормативно-правовими актами змісту бланкетної диспозиції кримінально-правової норми не можна вважати новим — зміненим — і застосовувати до нього положення частини першої статті 58 Конституції України та частини другої статті 5 КК України.

При вивченні проблем застосування КК України щодо корупційних злочинів, вчинених за межами України необхідно звертатися до міжнародних конвенцій у сфері протидії корупції, що ратифіковані Україною, та аналізувати можливості застосування універсального принципу дії кримінального закону згідно зі ст. 8 КК України.

Тема 3. Генезис засобів кримінально-правового впливу на корупцію в Україні та їх міжнародні стандарти

1. Історія та соціальна обумовленість розвитку законодавства про відповідальність за корупційні злочини.
2. Кримінально-правова характеристика мздоїмства та лихоїмства, їх правове значення у сучасних умовах.
3. Міжнародні стандарти засобів правового впливу на корупцію.
4. Загальні питання імплементації міжнародних конвенцій в сфері протидії корупції в Україні: кримінально-правовий аспект.
5. Співвідношення КК України і міжнародних конвенцій в сфері правового впливу на окремі прояви корупції.

Враховуючи специфіку і особливості корупційних злочинів, можна запропонувати таку періодизацію розвитку даного правового інституту: 1) законодавство про корупційні злочини з середини XIX до початку XX століття; 2) законодавство про корупційні злочини радянського періоду до 1960 року; 3) кон-

цепція корупційних злочинів з 1960 року до кінця 80-х — початку 90-х років; 4) розвиток ідей в області корупційних злочинів з кінця 80-х — початку 90-х років до 2001 року; 5) КК 2001 року про корупційні злочини 6) реформування антикорупційного законодавства та його впровадження в практику правозастосування (з 11.06.2009 року по сьогодні).

Серед особливостей механізму кримінально-правового впливу на корупцію на різних етапах його розвитку слід виділити наступні характеристики його елементів. Уложення про покарання кримінальні і виправні 1845 р. передбачало диференціацію відповідальності за хабарництво шляхом виділення «мздоїмства» (прийняття винагороди за діяльність без порушення обов'язків по службі) та «ліхоїмство» (прийняття винагороди за діяльність із порушенням обов'язків по службі). Характерною особливістю в механізмі кримінально-правового впливу на корупцію в дореволюційній Росії і Україні була система так званої адміністративної гарантії. Суть її полягала в тому, що для порушення кримінального переслідування проти посадової особи необхідна була згода начальства, яке до того ж вирішувало питання про передачу обвинуваченого суду чи припинення кримінальної справи. Декрет Ради Народних Комісарів від 8 травня 1918 року «Про хабарництво» вперше визначив поняття посадової особи, передбачив відповідальність посередника в хабарництві і ввів одну з найперших заохочувальних норм в радянському кримінальному праві, яка стосувалась звільнення від кримінального переслідування тих, хто дав хабара і протягом трьох місяців з дня видання Декрету заявив владі про цей злочин. При переході від воєнного комунізму до НЕПу посилилась відповідальність за одержання хабара без обтяжуючих обставин, за дачу хабара, посередництво у хабарництві, за суворістю відповідальності дачу хабара прирівняли до одержання хабара, а також поширили спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності за дачу хабара на всі склади хабарництва. Від 1962 до 2001 року такі склади як зловживання владою чи службовим положенням, перевищення влади чи службових повноважень, посадова недбалість і посадовий підлог не підлягали будь-яким змінам.

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (підписана 27.01.1999 р.), Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (підписана 12.12.2000 р.) та Конвенція ООН проти корупції (підписана 11.12.2003 р.) поряд із іншим встановлюють міжнародні стандарти щодо кримінальної відповідальності за корупцію, а ратифікація Україною цих актів зумовила необхідність привести Кримінальний кодекс України у

відповідність до їх вимог. Саме з означеною метою до КК України були внесені суттєві зміни Законами України № 1508-VI від 11.06.2009 року, № 3207-VI від 07.04.2011 року та № 221-VII від 18.04.2013 року, які хоча і з запізненням, проте реалізували ідею диференціації кримінально-правової охорони служби в публічній та приватній сферах.

Ратифіковані Україною конвенції в сфері протидії корупції будують свої норми на однакових принципах, з використанням однакових конструкцій і термінології. Це дозволяє констатувати, що дані акти в частині регламентації корупції містять по суті тотожні положення. Також необхідно зазначити, що більшість взятих за розглянутими міжнародними договорами зобов'язань вже відображені в КК України. Зокрема це стосується вимоги про диференціацію кримінальної відповідальності за корупцію, засновану, зокрема, на виокремленні принципово різних видів хабарництва (хабарництво за участю публічних (державних) посадових осіб (у публічному секторі) і хабарництво за участю приватних (недержавних) службових осіб (у приватному секторі)) та встановлення неоднакового рівня карності за такі діяння. Але деякі з вказівок конвенцій до сих пір не були сприйняті українським законодавством. До найбільш принципових з них відносяться положення про: 1) невизнання суспільно небезпечним одержання (дачу) вигоди за правомірне здійснення повноважень службовою особою приватного підприємства; 2) визнання злочином умисного незаконного збагачення у тому вигляді, як це пропонується в Конвенції ООН проти корупції тощо. Крім того, КК України в частині окреслення кола суб'єктів одержання хабара частково не відповідає Конвенціям, оскільки не визнаються суб'єктами одержання хабара всі працівники приватного підприємства, які працюють на ньому у будь-якій якості.

Тема 4. Загальні об'єктивні ознаки корупційних злочинів та їх значення при кваліфікації

1. Поняття та структура об'єкта корупційних злочинів, його значення при кваліфікації.

2. Модернізація об'єкту кримінально-правової охорони внаслідок диференціації кримінально-правового впливу на корупцію в Україні: соціальна обумовленість та проблеми реалізації.

3. Механізм злочинного впливу при вчиненні корупційних злочинів, злочинів у сфері службової діяльності та професійної

діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг, як їх розмежувальна ознака із злочинами проти порядку управління.

4. Поняття та ознаки неправомірної вигоди.

5. Місце неправомірної вигоди в системі ознак складу злочину.

6. Характеристика зв'язку діяння, як елемента об'єктивної сторони корупційних злочинів, із становищем спеціального суб'єкта.

7. Особливості причинно-наслідкового зв'язку при вчиненні корупційних злочинів.

На даний час норми розділу XVII КК покликані охороняти три окремі групи суспільних відносин: перша група — це суспільні відносини, змістом яких є встановлений законом порядок здійснення своїх повноважень державними службовими особами та службовими особами місцевого самоврядування (інтереси публічної служби), друга — це суспільні відносини, змістом яких є встановлений законом порядок здійснення своїх повноважень іншими службовими особами (інтереси приватної служби) і третя — суспільні відносини, змістом яких є встановлений законом порядок здійснення своїх повноважень особами, які надають публічні послуги. Наведений розподіл заснований на принциповій відмінності природи повноважень публічних та приватних службовців, їх значимості, а також особливостях повноважень осіб, які надають публічні послуги. Схожим чином закріплюють принцип диференціації відповідальності за корупцію і ратифіковані Україною конвенції у сфері протидії корупції. Структура охоронюваних правовідносин та механізм порушення об'єкта злочинів, передбачених розділом XVII КК, є однаковим, що є чи не єдиною ознакою, яка зумовила поміщення злочинів у сфері публічної та приватної службової діяльності та у сфері професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, в один розділ. Оскільки практично всі злочини, передбачені розділом XVII КК, є корупційними, то зазначена структура їх об'єкту відповідає структурі об'єкту корупційних злочинів.

Норми про корупційні злочини охороняють суспільні відносини, в яких реалізується державна чи муніципальна влада, повноваження службових осіб приватного сектору чи надаються публічні послуги, що складаються між службовими особами, особами, які надають публічні послуги, з однієї сторони, та будь-якими суб'єктами, прямо зацікавленими в результатах їх діяльності, з іншої сторони, у зв'язку з владними, управлінськими чи іншими юридично значимими актами уповноважених

суб'єктів, змістом яких є встановлений законом порядок здійснення такими суб'єктами своїх функцій.

Розмежування кримінальної відповідальності за злочини проти інтересів публічної та приватної служби є соціально обумовленим кроком, оскільки недержавні службові особи не беруть участі в управлінні державою та справами місцевого самоврядування, але все ж наділені певними управлінськими повноваженнями, за допомогою яких здатні завдати шкоди самим різним відносинам. Наведений розподіл заснований на принциповій відмінності природи повноважень публічних та приватних службовців, їх значимості. Наведені дві групи діянь мають особливості також в об'єкті та своїх наслідках. Необхідно визнати, що суспільна небезпека порушення встановленого порядку здійснення своїх повноважень державними та муніципальними службовими особами є більшою, ніж аналогічне порушення з боку приватних службових осіб.

Суспільні відносини, які охороняються такими групами злочинів як корупційні злочини, злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг, з одного боку, та злочини проти порядку управління, із іншого, мають суттєві відмінності. Не вдаючись до аналізу суб'єктного складу та предмета об'єкта злочинів проти порядку управління, варто звернути увагу на їх найбільш вагомий особливості, яка полягає у змісті охоронюваних суспільних відносин. Так, якщо обов'язок діяти певним чином при скоєнні корупційного злочину покладається саме на спеціального суб'єкта, то при скоєнні злочину проти порядку управління такий обов'язок вже стосується суб'єкта, на якого впливає діяльність державного (муніципального) органу в особі відповідного спеціального суб'єкта. Крім того, злочини проти управління незалежно від суб'єкта відносин посягають на інші елементи (ознаки) державного (муніципального) органу, і не порушують його роботу через таку ознаку як здійснення функцій зазначеного органу, що може прямо зробити лише спеціальний суб'єкт корупції.

Зазначені міркування викривають помилковість розміщення у межах розділу XV КК такого складу злочину, як підкуп працівника державного підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК), адже не складно побачити, що структура охоронюваних ст. 354 КК правовідносин та механізм їх порушення, по-суті, є аналогічними тим, що охороняються нормами розділу XVII КК. Крім того, розмежувати таких суб'єктів, як працівник державного підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою (ст. 354 КК), та особа, яка надає пуб-

лічні послуги, практично неможливо. У зв'язку із цим доцільно ст. 354 КК виключити або перенести до розділу XVII КК, одночасно формально вирішивши означену проблему розмежування відповідних спеціальних суб'єктів.

Ознакою складів корупційних злочинів виступає неправомірна вигода, яка може бути засобом вчинення злочину та продуктом злочинної діяльності суб'єкта злочину. Під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав. Таким чином, неправомірна вигода — це будь-які переваги (як майнового, так і немайнового характеру), якими можна підкупити спеціального суб'єкта для спрямування його на необ'єктивне здійснення функцій.

Характеристика зв'язку діяння, як елемента об'єктивної сторони корупційних злочинів, із становищем спеціального суб'єкта зводиться до вирішення питання, чи необхідно використання влади та службового становища трактувати вузько (як здійснення дій, які входять до кола службових повноважень, становлять компетенцію службовця), чи широко (як окрім використання службової компетенції, посадова особа, займаючи відповідну посаду, з огляду на це, володіє певним авторитетом, має службові зв'язки з іншими посадовими особами і тому здатна впливати на них, чого не можуть здійснити інші особи, які не займають цієї посади). Остання позиція підтримується судовою практикою і є правильною. Тому при використанні службовою особою свого впливу і авторитету для скоєння злочину в наявності зв'язок діяння винного із службовим становищем, а отже злочин буде корупційним. Важливим є питання про межі авторитету (впливу) службовця. Такий авторитет формують лише ті відносини, які встановилися між винним та іншими посадовими особами саме з огляду на його службове становище. Крім того, необхідно, щоб такі відносини характеризувалися службовою залежністю одного суб'єкта від іншого. При цьому вплив може здійснюватися лише в одному напрямку — на залежного суб'єкта. Відносини службової залежності можуть бути різними: це може бути адміністративна залежність, фінансова, економічна, особи можуть знаходитися у відносинах підконтрольності чи піднаглядності тощо, головне, щоб одна сторона таких відносин мала можливість, використовуючи свою компетенцію, управляти, притягувати до відповідальності, вирішувати питання щодо просування по службі чи спричиняти будь-які несприятливі наслідки для залежної особи в рамках своїх повноважень. Зворотне здійснення впливу з боку залеж-

ної особи можливе, але це вже не буде вплив завдяки своєму службовому становищу, тут діють більш дружні відносини, які складаються в колективі, чи особисті відносини між цими особами тощо, що не є характеристикою корупційного злочину.

Тема 5. Загальні суб'єктивні ознаки корупційних злочинів та їх значення при кваліфікації

1. Поняття, види та загальні ознаки службових осіб за КК України.

2. Відмінність службових осіб публічної сфери управління від службових осіб приватної сфери управління (службових осіб юридичних осіб приватного права).

3. Спеціальне повноваження як правова підстава здійснення функцій службовою особою.

4. Проблема визнання неповнолітнього службовою особою.

5. Проблема визнання членів колегіальних органів службовими особами.

6. Поняття, види та ознаки особи, яка надає публічні послуги за КК України.

7. Поняття та ознаки працівника державного підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою.

8. Зміст умислу при вчиненні корупційних злочинів.

9. Кваліфікація корупційних злочинів із двома формами вини.

10. Мотив та ціль корупційних злочинів.

Вчинення злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, характеризуються обов'язковою участю спеціальних суб'єктів, якими можуть бути: службова особа (визначена у ч. 3 та ч. 4 ст. 18 КК), службова особа публічного сектору (визначена у п. 1 та п. 2 примітки до ст. 364 КК), службова особа юридичної особи приватного права (приватного сектору) та особа, яка надає публічні послуги.

Поняття службової особи, яке закріплено у ч. 3 та ч. 4 ст. 18 КК, охоплює службових осіб публічного сектору, що визначені у п. 1 та п. 2 примітки до ст. 364 КК, та службових осіб юридичних осіб приватного права, та вичерпується ними.

Громіздкі визначення службових осіб, що містяться у КК України, можна звести до дефініції, яка у повній мірі враховує правові ознаки, які є необхідними та достатніми для застосу-

вання цих категорій. Так, службовою особою у КК України є особа, яка на правовій підставі здійснює функції представника влади чи організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції.

Представник влади характеризується: 1) наявністю владних повноважень, тобто здійснює як державну, так і муніципальну владу; 2) правом вчиняти дії, що породжують правові наслідки для всіх чи великої кількості громадян; 3) не зв'язаністю у своїй діяльності відомчими рамками. Під організаційно-розпорядчими функціями слід розуміти юридично значиму діяльність, здатну породжувати, змінювати чи припиняти правовідносини, яка полягає в реалізації управлінської влади щодо підлеглих осіб чи їх трудової (службової) діяльності, а під адміністративно-господарськими функціями — юридично значиму діяльність, здатну породжувати, змінювати чи припиняти правовідносини, яка полягає в управлінні та розпорядженні чужим для себе майном незалежно від форми власності, визначенні правової долі майна.

Під військовими службовими особами розуміються військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним дорученням повноважного командування.

Для окреслення кола службових осіб приватного сектору закон не дає чітких орієнтирів. Враховуючи визнані у науці принципи кодифікації, службову особу юридичної особи приватного права варто визначити як особу, яка на правовій підставі здійснює організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції в юридичних особах, у статутному фонді яких державна чи комунальна частка не перевищує 50 відсотків або становить величину, що не забезпечує державі чи територіальній громаді право вирішального впливу на діяльність такої особи.

Виконання службових функцій за спеціальним повноваженням може мати місце лише тоді, коли: 1) належним є джерело повноважень, тобто зазначені обов'язки покладені на особу Українським народом, законодавством, правомочним органом чи службовою особою, або судом; 2) такі обов'язки покладені у встановленому законодавством порядку; 3) форма їх покладення допускається законодавством.

Аналіз діючого законодавства показує відсутність перешкод для можливості виконання функцій представника влади чи зайняття посад, пов'язаних з виконанням організаційно-розпо-

рядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або здійснення таких обов'язків за спеціальним повноваженням неповнолітньою особою. Необхідності у зміні такої позиції законодавця шляхом легального підвищення віку, з якого особа може визнаватися службовою, до 18 років немає, адже якщо законодавство допускає до виконання функцій чи обов'язків службової особи неповнолітніх, то це означає, що такі особи значно випередили в фізичному та розумовому розвитку своїх однолітків, володіють достатніми знаннями та досвідом, які дозволяють в повній мірі усвідомлювати ними значимість своєї службової діяльності. У разі вчинення неповнолітнім корупційного злочину в якості виконавця необхідно паралельно встановити, чи правомірно була надана посада такій особі або чи з дотриманням закону вона була наділена відповідними обов'язками. Питання ж про неможливість оцінки неповнолітнім дій, що входять до об'єктивної сторони корупційних злочинів, більше стосується проблем вікової або ж спеціальної осудності, які на сьогодні не знайшли свого відображення в діючому КК України.

Складним в юридичній літературі залишається питання про віднесення осіб-членів колегіальних органів до числа службових у випадку, коли не рішення кожної особи окремо характеризується як службове, а рішення лише органу в цілому підпадає під визначення функцій службової особи. Хоча переважає точка зору, за якою кожна особа, що входить до складу відповідного колегіального органу і правомочна брати участь у прийнятті будь-якого владного рішення, чи рішення організаційно-розпорядчого чи адміністративно-господарського характеру, у зв'язку з цією діяльністю повинна розглядатися як службова особа, проте з врахуванням тлумачення ознак службової особи Верховними Судами України підстави для такого категоричного рішення відсутні, адже фактично не член органу наділений необхідними службовими функціями, а орган у цілому. Разом із тим, хоча рішення приймає орган в цілому, але кожен його член окремо може справити на нього вирішальний вплив. Тому функції представника влади, організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції особа може здійснювати одноособово чи колегіально, шляхом здійснення впливу на загальне рішення через особисте волевиявлення.

У законодавстві України відсутні визначення публічної послуги та особи, яка надає таку послугу. Для цілей КК України осіб, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг за характером повноважень можна розділити на дві групи: 1) особи, що здійснюють юридично значиму

діяльність, тобто ту, яка породжує, змінює чи припиняє правовідносини (нотаріус, арбітражний керуючий, незалежний посередник, член трудового арбітражу, третейський суддя); 2) особи, що здійснюють квазіуправлінську діяльність, під якою варто розуміти виконання повноважень, результати реалізації яких є правовими підставами для безпосереднього здійснення функцій службовою особою (аудитор, оцінювач, експерт, викладач при оцінюванні знань, лікар при наданні юридично значимих документів тощо). Із врахуванням наведених ознак необхідно визначити, чи є особа такою, що надає публічні послуги.

Тема 6. Кваліфікація односторонніх корупційних злочинів

1. Кримінально-правова характеристика зловживань владою, службовим становищем або повноваженнями (ст. ст. 364, 364-1, 365-2, 423 КК України).

2. Кваліфікація зловживання владою або службовим становищем, що вчинені працівником правоохоронного органу.

3. Кримінально-правова характеристика привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном або офіційними документами, штампами чи печатками шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ст. ст. 191, 357, 410 КК України), його відмінність від злочину, передбаченого ст. 210 КК України.

4. Кримінально-правова характеристика перевищень влади або службових повноважень, їх відмінність від катування (ст. ст. 365, 365-1, 424 КК України).

5. Кваліфікація службового підроблення за КК України, його відмінність від злочину, передбаченого ст. 358 КК України.

6. Кваліфікація односторонніх корупційних злочинів за ознаками завдання істотної шкоди та спричинення тяжких наслідків.

7. Кваліфікація незаконного збагачення, його відмінність від злочину, передбаченого ст. 368 КК України.

8. Провокація підкупу за КК України.

9. Кваліфікація постановлення суддею (судьями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови.

КК України передбачає відповідальність за суспільно небезпечні різновиди зловживання правом: зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК), зловживання повнова-

женнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364-1 КК) та зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 КК). Основна відмінність зазначених злочинів полягає в об'єкті та суб'єкті.

Наведені зловживання визнаються злочинними при наявності таких ознак в сукупності: а) використання службовою особою свого службового становища всупереч інтересам служби (ст. 364 КК) чи всупереч інтересам юридичної особи приватного права (ст. 364-1 КК); б) вчинення такого діяння з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб (ст. 364 КК) чи з метою отримання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб (ст. 365-2 КК); в) заподіяння вказаними діяннями істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Використання службового становища всупереч інтересам служби — вчинення службовою особою таких діянь, які порушують службові обов'язки і суперечать інтересам державної служби, інтересам підприємства, установи чи організації. Діяння необхідно визнавати вчиненим всупереч інтересам служби чи інтересам юридичної особи приватного права, якщо службова особа використовує свої функції всупереч їх призначенню.

Означені зловживання вважаються закінченими з моменту заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб. При цьому заподіяння такої шкоди повинно бути пов'язане із використанням відповідних функцій спеціального суб'єкта.

Корисливий мотив — прагнення службової особи отримати незаконну матеріальну вигоду (отримання протиправним шляхом майна або права на нього тощо). Інша особиста заінтересованість — особисті спонукання винного (помста, заздрість, кар'єризм, недобросовісна конкуренція тощо), інтереси третіх осіб — бажання винного протиправним шляхом надати послугу родичу або іншій близькій людині, догодити начальникові тощо.

Кримінально-правова норма, якою встановлена кримінальна відповідальність працівників правоохоронного органу за зловживання владою, є водночас і загальною щодо норм про окремі види зловживань працівників правоохоронних органів (за ознаками об'єктивної сторони складу злочину), і спеціальною — щодо норм про зловживання будь-яких службових осіб (за ознакою суб'єкта складу злочину) (В. П. Коваленко).

Правоохоронні органи — органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції (ст. 1 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»). Встановлена ч. 3 ст. 364 КК кваліфікуюча ознака складу злочину — працівник правоохоронного органу — не поширюється на працівника органу державної виконавчої служби.

У ст. 191 КК передбачено відповідальність за три форми вчинення злочину — привласнення, розтрату або заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем. Вони характеризуються умисним протиправним і безоплатним оборненням чужого майна на свою користь чи на користь іншої особи. Загальною ознакою зазначених форм є наявність повноваження винного щодо майна, яким він заволодіває. Особа в цих випадках не є сторонньою для майна: воно їй ввірене, перебуває в її віданні або особа внаслідок службового становища має певні повноваження щодо нього.

Передача чужого майна суб'єкту злочину на законних підставах є визначальною ознакою даного злочину, що передбачає, що спеціальний суб'єкт такого викрадення може заволодіти лише тим майном, яке йому довірено. Майно вважається довіреним, якщо особа є: 1) його фактичним володільцем, 2) на визначеній правовій підставі та 3) здійснює щодо нього правомочності щодо розпорядження, управління, доставки або зберігання.

На відміну від присвоєння при розтраті між правомірним володінням і незаконним розпорядженням довіреним майном відсутній будь-який проміжок часу, протягом якого винний незаконно володіє чужим майном як своїм власним. Тут винний безпосередньо відразу ж відчужує, витрачає, споживає ввірене йому майно. Таким чином, слід підтримати точку зору, що привласнення і розтрата відрізняються за способом вилучення майна (у першому випадку — це утримання довіреного майна, а в другому — його відчуження або споживання).

Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження кваліфікується за ч. 1 ст. 357 КК у випадку, коли винний вчинив діяння у одній із таких форм: викрадення, привласнення, вимагання, заволо-

діння шляхом шахрайства чи зловживання своїм службовим становищем, умисне знищення, пошкодження чи приховування щодо таких предметів як (предмет злочину): офіційний документ, штамп чи печатка, приватний документ, що знаходиться на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форми власності. Крім того, зазначені дії повинні бути вчинені з корисливих мотивів або в інших особистих інтересах.

Якщо ж такі дії спричинили порушення роботи підприємства, установи чи організації або вчинені щодо особливо важливих документів, штампів, печаток, то вони кваліфікуються за ч. 2 ст. 357 КК. Робота підприємства, установи чи організації вважається порушеною у разі припинення чи значного ускладнення виконання ними своїх функцій чи здійснення діяльності на будь-який час. Документи, штампи, печатки визнаються судом особливо важливими у кожному конкретному випадку в залежності від їх значення для діяльності відповідної юридичної особи та у разі, коли їх відсутність чи незаконне використання (ознайомлення із ними) може спричинити значну шкоду інтересам держави, суспільства чи окремим особам.

В окрему частину виділена відповідальність за незаконне заволодіння будь-яким способом паспортом або іншим важливим особистим документом (ч. 3 ст. 357 КК). Паспорт — документ, що видається державою для посвідчення особи своїх громадян. Іншим важливим особистим документом є будь-який документ, що містить відомості про особу та має істотне правове значення для реалізації її прав (посвідчення водія, свідоцтво про народження тощо). Незаконне заволодіння зазначеними документами є злочином незалежно від мотиву та мети його вчинення.

Під офіційним документом (ст. ст. 357, 358 та 366 КК) слід розуміти документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які породили чи здатні породити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи — докази у правозастосовчій діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, що складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити.

КК України також передбачає відповідальність за різні види перевищень влади або службових повноважень: перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК) та перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 365-1 КК).

Перевищення влади — випадки, коли суб'єкт злочину, який є представником влади, при виконанні своїх функцій виходить за межі наданих йому повноважень або діє при цьому незаконними методами. При перевищенні службових повноважень службова особа, яка не є представником влади, здійснюючи надані їй повноваження, виходить за їх межі або діє при цьому незаконними методами.

Об'єктивна сторона перевищень влади або службових повноважень полягає в: діях службової особи, які явно виходять за межі наданих їй прав і повноважень, або в застосуванні недозволених методів; настанні наслідків у вигляді істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам, інтересам юридичних осіб; причинному зв'язку між діями та наслідками.

Повноваження, за межі яких виходить службова особа при їх перевищенні, повинні бути передбачені відповідним нормативно-правовим актом.

Перевищення влади або службових повноважень може виражатися у таких формах: а) вчинення дій, які є компетенцією вищестоящої службової особи цього відомства чи службової особи іншого відомства; б) вчинення дій, виконання яких дозволяється тільки в особливих випадках, або з особливого дозволу, або з додержанням особливого порядку, — за відсутності цих умов; в) вчинення одноособово дій, які могли бути вчинені лише колегіально; г) вчинення дій, які ніхто не має права виконувати або дозволяти.

Службове підроблення (ст. 366 КК), тобто складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів, є формальним складом злочину. Особливістю цього діяння є й те, що норма закону (ст. 366 КК) не передбачає кримінальної відповідальності за наступне використання підроблених офіційних документів.

Службове підроблення полягає в умисному перекручуванні істини в офіційному документі, яке вчинене службовою особою, що діяла при цьому з використанням свого службового становища. Тяжкими наслідками службового підроблення (ч. 2

ст. 366 КК), якщо вони були виражені в заподіянні матеріальних збитків, визнаються збитки, які у 250 і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян (далі також — НМДГ). Це може бути і порушення основних функцій діяльності установ, підприємств чи організацій, банкрутство, розкрадання майна в великих розмірах шляхом зловживання службовим становищем, яке було пов'язане з підробленням офіційних документів, тощо. При цьому варто мати на увазі, що шкода охоронюваним законом інтересам при вчиненні службового підроблення заподіюється, як правило, не самим по собі підробленням офіційних документів, а внаслідок використання їх. Використання підроблених офіційних документів, як зазначено вище, не є конструктивною ознакою службового підроблення, тому визначення (встановлення) причинного зв'язку між службовим підробленням та тяжкими наслідками залежить від того, ким саме — іншою особою чи самим підробником, в якому значенні, з якою метою використовуються ці документи. Якщо підроблені офіційні документи використовує особа, що їх підробила, як засіб (спосіб, умови) скоєння іншого злочину, у часі підробила їх раніше, усвідомлює, як правило, що підроблення документів є етапом (частиною) злочинної поведінки чи необхідною дією для скоєння іншого посягання, внаслідок чого буде досягнуто кінцеву мету всієї злочинної поведінки, то таке службове підроблення не може (не повинно) кваліфікуватись як таке, що спричинило тяжкі наслідки. Службове підроблення часто вчинюється в сукупності з іншими злочинами.

Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів кваліфікується за ч. 1 ст. 358 КК у разі, коли винний: 1) щодо посвідчення або іншого документу, який видається чи посвідчується підприємством, установою, організацією, громадянином-підприємцем, приватним нотаріусом, аудитором чи іншою особою, яка має право видавати чи посвідчувати такі документи, і який надає права або звільняє від обов'язків, вчинив підроблення з метою використання його як підроблювачем, так і іншою особою або збут такого документа; 2) виготовив підроблені печатку, штамп чи бланк підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності, чи інших офіційних печаток, штампів чи бланків з тією самою метою або їх збут.

Підроблення та виготовлення підроблених предметів є тождешними поняттями. Якщо винний вчинив зазначені вище дії без мети використання відповідних предметів (наприклад, з метою продемонструвати свої вміння), то склад злочину, передбаченого ч. 1 ст. 358 КК, відсутній.

Суб'єктом підроблення документів не може бути службова особа, оскільки такі її дії кваліфікуються за ст. 366 КК (Службове підроблення).

Якщо ж такі дії вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, то вони кваліфікуються за ч. 2 ст. 358 КК. Варто мати на увазі, що коли особа підробила відповідний предмет злочину, а потім збула його, то такі дії не утворюють повторності, оскільки спрямовані на реалізацію мети — використання цього предмету іншою особою.

Окремо виділена відповідальність за використання завідомо підробленого документа (ч. 3 ст. 358 КК). Під використанням такого документа слід розуміти його пред'явлення чи подання з метою одержати право чи звільнитися від обов'язку, які надаються таким документом у випадку його справжності. Відповідальність за ч. 3 ст. 358 КК настає лише у випадку, коли при використанні документа усвідомлював те, що він є підробленим.

Формулювання норми про незаконне збагачення має відображати особливості української правової системи, і не може бути прийняте у вигляді, запропонованому Конвенцією ООН проти корупції. Разом із тим ст. 368-2 КК закріплює відповідальність за незаконне збагачення з диспозицією, яка значно відрізняється від пропонованої Конвенцією. Така норма, як показує практика правозастосування, та й звичайний догматичний аналіз є досить складною для розуміння того, що саме забороняється. У зв'язку із цим конструкція ст. 368-2 КК потребує суттєвого перегляду і наближення до вимог ст. 20 Конвенції ООН проти корупції, за якою незаконне збагачення — це умисне незаконне збагачення, тобто значне збільшення активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи і які вона не може раціонально обґрунтувати.

Для кваліфікації діяння як незаконного збагачення необхідно установити відсутність ознак злочину, передбаченого ст. 368 КК. При цьому варто мати на увазі, що на відміну від ст. 368 КК, за статтею про незаконне збагачення (ст. 368-2 КК) карається: 1) незаконне збагачення у формулюванні Конвенції ООН проти корупції, якщо неможливо встановити первинний злочин, що призвів до збагачення; 2) одержання хабара, винагороди понад 100 НМДГ (до 100 НМДГ — ст. 172-5 КУпАП); 3) одержання винагороди за загальне добре відношення, а не конкретні дії.

Постановлення суддею (судьями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови є спеціальним видом зловживання владою. Предметом цього злочину є судові акти,

тобто процесуальні документи, винесені суддею (суддями) по суті розглянутого питання у цивільному, кримінальному, адміністративному, господарському судочинстві, у справах про адміністративні правопорушення тощо. Такими актами є: рішення, ухвала, постанова, вирок.

Об'єктивна сторона цього злочину полягає у винесенні названих процесуальних актів. У ст. 375 КК йде мова про «завідомо неправосудний» акт, однак нормативного визначення такого акту немає. Виходячи з положень процесуального законодавства до таких актів можна віднести акти, за змістом яких наявні: невідповідність висновків суду фактичним обставинам; порушення або неправильне застосування норм матеріального або процесуального закону; очевидна несправедливість судового рішення та ін. Тому неправосудне судове рішення — це таке судове рішення, яке є або незаконним, або необґрунтованим. В юридичній літературі переважає точка зору, за якою обов'язковою умовою притягнення до кримінальної відповідальності судді за ст. 375 КК повинно бути скасування або зміна незаконного (неправосудного) судового акта судом вищої інстанції, адже саме за таких умов можна стверджувати, що судовий акт був незаконним.

Тема 7. Кваліфікація двосторонніх корупційних злочинів

1. Співвідношення надання та одержання неправомірної вигоди як концептуальна модель двосторонніх корупційних злочинів.

2. Кримінально-правовий характер складів підкупу та особливості моменту закінчення цих злочинів.

3. Взаємозв'язок передачі неправомірної вигоди і діяльності спеціального суб'єкта за неї.

4. Характеристика дії або бездіяльності спеціального суб'єкта за неправомірну вигоду.

5. Поняття та ознаки особи, що надає неправомірну вигоду.

6. Підстави кримінальної відповідальності за підкуп в Україні (ст. ст. 354, 368, 368-3, 368-4, 369 КК України).

7. Кваліфікація зловживання впливом, його співвідношення з діями посередників у корупційних відносинах.

8. Кваліфікація підкупу у залежності від розмірів неправомірної вигоди.

9. Особливості кваліфікації співучасті у двосторонніх корупційних злочинах.

10. Кваліфікація підкупу за участю службової особи, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище.

11. Особливості кваліфікації повторності двосторонніх корупційних злочинів.

12. Поняття та правова природа вимагання неправомірної вигоди, його відмінність від вимагання, вчиненого службовою особою з використанням свого службового становища (ч. 2 ст. 189 КК України) та від протидії законній господарській діяльності (ч. 3 ст. 206 КК України).

13. Кваліфікація позитивної посткримінальної поведінки осіб, які вчинили підкуп спеціального суб'єкта.

КК України містить ряд статей, які закріплюють відповідальність за різні види підкупу: підкуп працівника державного підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК), прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК) та пропозиція або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК), підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 368-3 КК), підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-4 КК). Основна відмінність зазначених злочинів полягає в об'єкті та суб'єкті. Хоча ст. 354 КК знаходиться в розділі XV КК, проте вона входить в структуру механізму кримінально-правового впливу на корупцію в Україні. Всі означені злочини характеризуються практично аналогічними ознаками об'єктивної та суб'єктивної сторін. За своєю правовою природою зазначені види підкупу є єдиними складними двосторонніми злочинами, які складаються з двох необхідних взаємопов'язаних елементів — пропозиції, надання або передачі й одержання неправомірної вигоди, сторони яких є необхідними співвиконавцями.

Одержання неправомірної вигоди означає прийняття її спеціальним суб'єктом за виконання чи невиконання в інтересах того, хто її дає, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданого спеціального статусу. Неправомірна вигода може даватися особисто або через посередника. Спосіб давання — одержання неправомірної вигоди може бути простим і завуальованим. Простий полягає у безпосередньому врученні предмета неправомірної вигоди спеціальному суб'єкту, його рідним чи близьким, передачі його через посередника чи третіх осіб. Сутність завуальованої форми полягає у тому, що факт давання — одержання неправомірної вигоди маскується у зовні законну угоду і має вигляд цілком законної операції: виплата премії, погашення боргу, оплата консультації тощо.

Відповідальність за підкуп настає тільки за умови, якщо спеціальний суб'єкт одержав неправомірну вигоду за виконання або невиконання в інтересах того, хто її дає, будь-якої дії з використанням наданого йому спеціального статусу. За судовою практикою, що склалася в Україні, відповідальність настає незалежно від того, виконав чи не виконав спеціальний суб'єкт обумовлене, збирався чи ні він це виконувати. Відсутність залежності кваліфікації від тієї обставини, чи збирався, чи не збирався спеціальний суб'єкт виконувати обумовлені дії з використанням свого статусу критикується у науковій літературі. Зокрема є точка зору, що у випадку, коли спеціальний суб'єкт, приймаючи неправомірну вигоду, не збирається вчинювати будь-які дії в інтересах особи, що таку вигоду надає чи в інтересах третіх осіб, то склад підкупу відсутній і дії такої особи необхідно кваліфікувати як шахрайство.

Підкуп вважається закінченим з моменту, коли спеціальний суб'єкт прийняв хоча б частину неправомірної вигоди. Якщо запропоновану неправомірну вигоду не прийнято, дії особи, яка передавала винагороду, слід розуміти як пропозицію неправомірної вигоди.

Відповідальність за виконання надання незаконної винагороди може нести осудна, фізична особа, що досягла віку кримінальної відповідальності (16 років) і розпоряджається предметом такої винагороди як своїм власним, тобто передає власне майно чи майно, яким має право чи можливість розпоряджатися як своїм власним або безпосередньо надає послугу чи самотійно оплачує її, тобто передає за послугу майнові цінності, якими має можливість чи право розпоряджатися як своїми. В інших випадках особа не є виконавцем надання неправомірної вигоди і за наявності до того підстав може визнаватися пособником, підбурювачем чи організатором цього злочину.

У ст. 369-2 КК (зловживання впливом) необхідно передбачити вказівку, за якою вона має застосовуватися виключно при відсутності ознак хабарництва чи співучасті у ньому. Таке доповнення усуне масу складних конкуренцій і виокремить саме ту поведінку, яку прагнув заборонити законодавець — одержання винагороди за здійснення впливу на рішення службовця за відсутності використання службового становища особи, яка вчинює такий вплив.

Існуючий на сьогодні шлях визначення великого та особливо великого розмірів неправомірної вигоди ускладнює реалізацію конституційного права кожного знати свої обов'язки. Грошову оцінку неправомірної вигоди, що одержана у валюті, варто визначати виходячи із найнижчого курсу, по якому її можна об-

міняти на національну в місцевості вчинення злочину. За відсутності цін у місцевості одержання неправомірної вигоди на її предмет та неможливості встановити, за якою вартістю той був реально придбаний (наданий), дійсну вартість останнього необхідно встановлювати на підставі висновку експерта. Виходячи з призначення ознаки розміру предмета неправомірної вигоди та беручи до уваги усічений характер одержання неправомірної вигоди, обґрунтовується, що у випадку одержання частини із задуманого її розміру, при встановленні умислу службовця отримати його у великому (особливо великому) розмірі, його дії необхідно кваліфікувати як закінчене одержання неправомірної вигоди у великому (особливо великому) розмірі.

Одержання неправомірної вигоди за попередньою змовою групою осіб передбачає участь у такій групі кількох спеціальних суб'єктів, кожен з яких виконує повністю чи частково об'єктивну сторону одержання неправомірної вигоди, тобто є виконавцем чи співвиконавцем цього злочину. Одержання неправомірної вигоди групою осіб буде закінчене з моменту, коли хоча б один із співвиконавців прийняв хоча б частину неправомірної вигоди.

Посередництво в підкупі ділиться на посередництво в підкупі з ознаками співучасті та посередництво в підкупі без ознак співучасті (позастороннє посередництво). При цьому перше кваліфікується як пособництво в наданні чи одержанні неправомірної вигоди, а друге не може бути в повній мірі оцінене з позицій діючого Кримінального закону, тому доцільно передбачити окрему норму про відповідальність за такий різновид злочинної діяльності.

Незважаючи на закріплення в п. 2 примітки до ст. 368 КК кола осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, зазначені ознаки залишаються дещо оціночними, оскільки у суду є право прирівнювати деякі посади до названих категорій, що мають кваліфікуюче значення. Відповідальне (особливо відповідальне) становище службовця стосується не тільки ознак суб'єкта, але й ознак самого діяння.

Специфіка підкупу дає можливість вчинення в один момент декількох одержань чи давань неправомірної вигоди, що утворює їх повторність. Одержання чи надання неправомірної вигоди можуть мати характер продовжуваного злочину лише у випадку, коли має місце передача лише однієї неправомірної вигоди частинами у декілька прийомів. При вчиненні двох і більше одержань чи давань неправомірної вигоди всі посягання повинні знайти окрему кримінально-правову оцінку, при цьому

перше кваліфікується як вчинене без ознак повторності, а всі наступні — кожне окремо із ознакою повторності.

Під вимаганням неправомірної вигоди слід розуміти вимогу щодо надання неправомірної вигоди з погрозою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка надає неправомірну вигоду, або умисне створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів. У випадку реалізації дискреційних повноважень виявляти, законно чи ні діяв спеціальний суб'єкт, необхідно на підставі критеріїв, що закріплені в ч. 3 ст. 2 КАС України. Оскільки вимагання неправомірної вигоди може здійснюватися шляхом психічного чи фізичного примусу, то, враховуючи положення ч. 2 ст. 40 та ст. 39 КК, надання неправомірної вигоди за обставини її вимагання взагалі не є злочинним. Спеціальний суб'єкт при вимаганні неправомірної вигоди може висловлювати погрозу чи створювати несприятливі умови не тільки щодо прав чи законних інтересів особи, яка надає неправомірну вигоду, але й щодо прав чи законних інтересів її близьких родичів або юридичних осіб, власником чи представником яких вона є.

За своєю правовою природою вимагання неправомірної вигоди є явищем, окремим від підкупів, і по суті аналогічним такому злочину, як вимагання службовою особою з використанням свого службового становища (ч. 2 ст. 189 КК).

Тема 8. Взаємодія кримінального та адміністративного законодавства в сфері протидії корупції

1. Генезис законодавства про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за корупційні діяння.

2. Проблема мінімального розміру неправомірної вигоди в теорії кримінального права та законодавстві.

3. Відмінність підкупу від порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви) (ст. 172-5 КУпАП).

4. Відмінність корупційних злочинів, що порушують інформаційну безпеку, від незаконного використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (ст. 172-8 КУпАП).

5. Перспективи модернізації системи корупційних правопорушень у світлі реалізації концепції кримінальних проступків.

Система та правові джерела адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення за часів незалежності України з плином часу значно видозмінювалися. Так, відповідно до ст. 3 Закону України «Про боротьбу з корупцією» 1995 року за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією, відповідні суб'єкти несли адміністративну відповідальність виключно на підставі зазначеного Закону. Проблема розмежування корупційних злочинів та корупційних адміністративних правопорушень вирішувалася у ст. 7 та ст. 8 наведеного Закону, де закріплювалося, що корупційне діяння тягне за собою адміністративну відповідальність тоді, коли воно не містить складу злочину. Разом із тим, окрім ст. ст. 7 та 8 Закону України «Про боротьбу з корупцією» 1995 року, адміністративні корупційні правопорушення передбачалися також і ст. ст. 9 та 10 цього Закону, проте зазначені статті вже не містили норми, яка б розмежовувала корупційні злочини та передбачені названими статтями корупційні адміністративні правопорушення. Зокрема, умисне невиконання керівниками міністерств і відомств, державних підприємств, установ та організацій чи їх структурних підрозділів у разі виявлення чи отримання інформації про вчинення підлеглим корупційного діяння або порушення ними спеціальних обмежень передбачених Законом заходів тягнуло за собою адміністративну відповідальність. Проте такі умисні дії чи бездіяльність могли містити ознаки зловживання владою чи службовим становищем, а Закон не передбачав розмежування його дії та дії КК України за такої ситуації.

З 01.01.2011 року Закон України «Про боротьбу з корупцією» 1995 року втратив чинність у зв'язку із набранням чинності Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 11.06.2009 року. Згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 11.06.2009 року КУпАП був доповнений главою 15-Б «Корупційні адміністративні правопорушення», яка передбачала 13 складів таких правопорушень та стягнення за них. Проте глава 15-Б КУпАП була чинною всього 5 днів (з 01.01.2011 року по 05.01.2011 року), оскільки «пакет» антикорупційних законів від 11.06.2011 року втратив чинність згідно із Законом України «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо запобігання та протидії корупції» від 21.12.2010 року.

У подальшому систему адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення було встановлено лише з 01.07.2011 року згідно із Законом України «Про внесення змін

до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 07.04.2011 року. Таким чином, в Україні у період з 06.01.2011 року по 01.07.2011 року не тільки не була встановлена адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення, а й взагалі було відсутнім легальне визначення корупції. За означеним вище Законом КУпАП було доповнено главою 13-А «Адміністративні корупційні правопорушення», яка у первинній редакції передбачала 8 складів правопорушень.

Відразу ж серйозною проблемою взаємодії кримінального та адміністративного законодавства в сфері протидії корупції стало розмежування дії ст. 172-2 КУпАП (Порушення обмежень щодо використання службового становища) та суміжних статей КК України, якими є ст. 368 КК (Одержання хабара) та ст. 368-2 КК (Незаконне збагачення). Об'єктивна сторона зазначеного адміністративного правопорушення могла повністю співпадати з об'єктивною стороною одержання хабара. Відмінність була лише у тому, що за ст. 172-2 КУпАП відповідальність наступала при вчиненні дій по службі з одержанням неправомірної вигоди до 100 НМДГ, а за ст. 368 КК — при одержанні неправомірної вигоди (хабара) у будь-якому розмірі незалежно від подальшого вчинення будь-яких службових дій. За такої ситуації суди інколи доходили висновку, що у випадку одержання незаконної винагороди у розмірі до 100 НМДГ (57 350 грн у 2013 році) за використання своїх службових повноважень така діяльність є адміністративним правопорушенням (ст. 172-2 КУпАП), а якщо розмір незаконної винагороди буде вищим, то тільки у цьому випадку відповідальність може наставати за ст. 368 КК.

Зазначена норма КУпАП разом із ст. 172-3 цього кодексу (Пропозиція або надання неправомірної вигоди) створювали умови для уникнення кримінальної відповідальності шляхом кваліфікації цих діянь як адміністративних проступків. Щодо цього GRECO в Оціночному звіті по Україні за результатами Спільного першого і другого раундів оцінювання висловлювала суттєву стурбованість, що існування таких паралельних систем створює можливість для маніпуляцій, наприклад, для ухилення від відповідальності. Тому GRECO рекомендувала переглянути систему адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення з тим, щоб чітко встановити, що випадки корупції мають трактуватися як кримінальні правопорушення.

У зв'язку із цим ст. ст. 172-2 та 172-3 КУпАП Законом України № 221-VII 18.04.2013 року були виключені. Таким чином, на сьогодні зазначені вище недоліки у розмежуванні дії

КК України та КУпАП усунуті досить прямолінійним шляхом, що у свою чергу спричинило ряд нових проблем, зокрема, усунуто можливість притягнення до адміністративної відповідальності осіб, що вчинили: 1) одержання неправомірних вигод різних видів, за умови, що їх діяння будуть визнані малозначними; 2) зловживання становищем (ст. ст. 364, 364-1, 365-2 КК) чи перевищення повноважень (ст. ст. 365 та 365-1 КК), у результаті яких одержали неправомірну винагороду у розмірі, недостатньому для наявності складу злочину (до 100 НМДГ), тобто при відсутності особи, яка надає таку винагороду.

Крім того, все одно залишилася невирішеною проблема уникнення кримінальної відповідальності шляхом кваліфікації діянь як адміністративних проступків. Зокрема, таку можливість формально дає ст. 172-5 КУпАП (Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви)), оскільки вона містить такі ж об'єктивні ознаки, як і злочини, передбачені ст. ст. 354, 368 та 368-4 КК.

Єдиною ознакою, яка повинна відрізняти зазначені діяння, є те, що у ст. 172-5 КУпАП мова йде про так званій «хабар-винагороду» (просте мздоїмство). Разом із тим у випадку, коли службова особа (у розумінні п. 1 примітки до ст. 364 КК) порушує у деяких формах встановлені законом обмеження щодо одержання дарунка (пожертви) на суму, що більше 100 НМДГ, то дія ст. 172-5 КУпАП виключається на користь ст. 368-2 КК (Незаконне збагачення). Стаття ж 172-5 КУпАП може бути застосована виключно тоді, коли у діях особи відсутні ознаки підкупу, що варто було б передбачити формально.

Враховуючи наведене вище та беручи до уваги положення ч. 2 ст. 9 КУпАП, за якою адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності, вирішувати питання про дію КК чи КУпАП необхідно так: якщо діяння, що одночасно містить ознаки корупційного злочину чи адміністративного корупційного правопорушення є малозначним (ч. 2 ст. 11 КК), то тільки тоді може бути застосований КУпАП.

Модернізація системи корупційних правопорушень у світлі реалізації концепції кримінальних проступків сприятиме розмежуванню різнорідних корупційних діянь між собою, а саме: дисциплінарних правопорушень, як діянь, що порушують правила відомчого підпорядкування та правила внутрішнього трудового розпорядку певного відомства, адміністративних корупційних правопорушень, корупційних злочинів невеликої тяжкості, що не заподіюють істотних наслідків, які будуть транс-

формовані у кримінальні проступки, та корупційних злочинів, які заподіюють істотну шкоду. Подібна диференціація корупційних діянь надасть змогу індивідуалізувати вид та міру покарання щодо «дріб'язкових» злочинів такого виду та корупційних злочинів, що заподіюють істотну шкоду охоронюваному об'єкту посягання.

Тема 9. Кримінальна відповідальність юридичних осіб за корупційні злочини

1. Кримінальна відповідальність юридичних осіб за корупцію в Україні: за і проти.

2. Моделі реалізації кримінальної відповідальності юридичних осіб за корупцію у законодавстві зарубіжних країн.

3. Правові наслідки дії Закону України «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень» від 11.06.2009 року та його порівняння із запровадженою у КК України моделлю відповідальності юридичних осіб за корупцію.

4. Підстави для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру при вчиненні корупційного злочину.

Встановлення відповідальності юридичних осіб за корупційні діяння в їх інтересах чи з використанням їх коштів було передбачено Концепцією боротьби з корупцією на 1998—2005 роки як невідкладний захід вдосконалення законодавства про відповідальність за корупційні діяння та визначалося Концепцією подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності», як пріоритетний напрямок вдосконалення законодавства.

Інститут кримінальної відповідальності юридичних осіб регламентований в різних правових системах. Довгий час корпорації визнавалися суб'єктами кримінальної відповідальності тільки в країнах загальної системи права, проте сучасні тенденції полягають у тому, що багато країн, що належать до континентальної правової системи, також дійшли висновку про необхідність застосування кримінально-правових санкцій до юридичних осіб.

Практика українського законотворення з метою обійти аргументи противників запровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб у КК України знайшла оригінальний варіант моделі реалізації такої відповідальності за корупцію — встановити відповідальність юридичних осіб за корупцію за межами

КК України. Саме таким шляхом у 2009 році пішла Верховна Рада України, запровадивши по суті кримінальну відповідальність юридичних осіб за корупційні правопорушення (а фактично — виключно за корупційні злочини).

Так, 11.09.2006 року в Верховній Раді України був зареєстрований законопроект «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень», який був прийнятий як Закон України лише 11.06.2009 року, проте діяв лише п'ять днів — з 01.01.2011 року по 05.01.2011 року.

Такий крок був зроблений на виконання ратифікованих Україною міжнародних конвенцій в сфері боротьби з корупцією. Так, Кримінальна конвенція проти корупції (п. 1 ст. 18) зобов'язує кожну сторону, яка її ратифікувала, вжити заходів для забезпечення відповідальності юридичних осіб за передбачені Конвенцією злочини (зокрема за дачу хабара), вчинені на їх користь будь-якою фізичною особою, яка діяла незалежно або як представник того чи іншого органу юридичної особи та яка обіймає керівну посаду у цій юридичній особі, із використанням: — представницьких повноважень юридичної особи; чи — повноважень приймати рішення від імені юридичної особи; чи — повноважень здійснювати контроль за діяльністю юридичної особи; а також за залучення такої фізичної особи до вищезазначених злочинів у якості співучасника чи підбурювача.

З 01.09.2014 року набувають чинності положення розділу XIV-1 КК України «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб», який відновлює відповідальність юридичних осіб за ряд корупційних злочинів та вперше встановлює відповідальність юридичних осіб за злочини, передбачені ст. ст. 306 (Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів), 369-2 (Зловживання впливом) КК, а також за терористичний акт та пов'язані із ним злочини (ст. ст. 258—258-5 КК)

Відповідно до ст. 96-3 КК підставами для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру є вчинення її уповноваженою особою: 1) від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених ст. ст. 209, 306, ч. 1 і ч. 2 ст. 368-3, ч. 1 і ч. 2 ст. 368-4, ст. ст. 369, 369-2 КК; 2) від імені юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених ст. ст. 258—258-5 КК.

Під уповноваженими особами юридичної особи слід розуміти службових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які від-

повідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи.

Злочини, передбачені ст. ст. 209, 306, ч. 1 і ч. 2 ст. 368-3, ч. 1. і ч. 2 ст. 368-4, ст. ст. 369, 369-2 КК, визнаються вчиненими в інтересах юридичної особи, якщо вони спрямовані на отримання нею неправомірної вигоди або створення умов для отримання такої вигоди, а так само на ухилення від передбаченої законом відповідальності.

Заходи кримінально-правового характеру можуть бути застосовані судом до підприємства, установи чи організації, крім державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, організацій, створених ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій.

Ідея встановити відповідальності юридичних осіб на зразок ст. 18 Кримінальної конвенції проти корупції незалежно від статусу працівника, який в їх інтересах вчинює корупційний злочин, відтворювалася і в Законі України від 11.06.2009 року, і також буде притаманна розділу XIV-1 КК України, де взагалі практично не обмежується коло суб'єктів, скоєння вказаних діянь якими тягне відповідальність такої юридичної особи. Доцільність і практичність цієї ідеї є досить спірною, адже існування такого положення створить інструмент для створення для небажаних підприємств перешкод через застосування до них можливостей КПК України та КК України. Працюватиме такий механізм просто — шляхом схилення (підкупом, погрозою і т.д.) до умисного вчинення одним із працівників такого підприємства корупційного злочину буцімто в інтересах юридичної особи, яку він «представляє», з послідуєчим його викриттям і накладенням санкцій та інших обмежень на таку юридичну особу. Зазначену можливість слід брати до уваги при кримінально-правовій кваліфікації вчиненого.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

зі спецкурсу «Кваліфікація корупційних злочинів»

Тема 1. Корупційні злочини: поняття, система та правове регулювання (2 год.)

1. Корупція як системне соціальне явище та як правова категорія.

2. Структура сучасного антикорупційного законодавства України.

3. Поняття та система корупційних злочинів, їх співвідношення із злочинами у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг.

4. Типологізація та класифікація корупційних злочинів.

Теми для підготовки рефератів:

1. Односторонні та двосторонні корупційні злочини: поняття та правова природа.

2. Генезис поняття корупції в законодавстві України.

3. Поняття та система корупційних злочинів за КК України.

Тема 2. Доктринальні основи кваліфікації корупційних злочинів за КК України (2 год.)

1. Поняття кваліфікації злочинів та особливості застосування її принципів при оцінці злочинних діянь з ознаками корупції.

2. Поняття, види та правила вирішення конкуренції та колізії при кваліфікації корупційних злочинів.

3. Особливості кваліфікації корупційних злочинів, що передбачені банкетними статтями КК України.

4. Загальні правила кваліфікації корупційних злочинів, вчинених у співучасті та у необхідній співучасті, а також з урахуванням стадії їх вчинення.

Теми для підготовки рефератів:

1. Типові та нетипові види конкуренції при кваліфікації корупційних злочинів.

2. Застосування КК України щодо корупційних злочинів, вчинених за межами України.

3. Проблема оціночних категорій складів корупційних злочинів за КК України.

Задача 1. Голова кредитної комісії державного банку С. 25.12.2012 року одноособово дав згоду на одержання Ч. кредиту у розмірі 55 000 грн, який був виданий банком 27.12.2012 року. При цьому С. знав, що інструкція банку передбачала надання згоди на одержання кредиту виключно рішенням кредитної комісії. У подальшому виявилось, що С. врахував не всі характеристики платоспроможності Ч., що призвело до неповернення кредиту і визнання його безнадійним. З 01.03.2013 року зазначена вище інструкція змінилася і згоду на кредитування на суму до 60 000 грн міг давати голова кредитної комісії одноособово.

Дайте кримінально-правову оцінку дій С. Чи змінилася б кримінально-правова оцінка, якщо б інструкція не зазнала змін? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 2. Доцент державного медичного ВНЗ О. за свій витрачений час при відпрацюванні студентами практичних, лабораторних та семінарських занять з клінічних та медико-біологічних дисциплін, що були ними пропущені без поважних причин, брав із них гроші у розмірі 300 грн із групи за заняття. Ці гроші студенти були вимушені давати, оскільки в іншому випадку О. до них не приходив.

Ознайомтесь зі ст. ст. 183, 354, 368-4 КК України та, застосовуючи правила вирішення конкуренції та колізії, кваліфікуйте вчинене.

Задача 3. 08.04.2011 року слідчий Т. висловив К. вимогу передати йому хабара під погрозою довести його вину та притягнути до кримінальної відповідальності за вчинене ним діяння із ознаками злочину, передбаченого ст. 122 КК України, проте К. через відсутність коштів хабара Т. не передав. 01.07.2011 року Т. одержав від Ж. 300 доларів США за призначення по справі додаткової експертизи. 18.05.2013 року Т. під погрозою довести вину Ш. у вчинених ним множини тяжких та особливо тяжких злочинів та притягнути його до кримінальної відповідальності одержав 36 000 доларів США.

Обґрунтуйте правильну кваліфікацію злочинної діяльності Т. та зобразіть її формулу.

Тема 3. Генезис засобів кримінально-правового впливу на корупцію в Україні та їх міжнародні стандарти (2 год.)

1. Історія та соціальна обумовленість розвитку законодавства про відповідальність за корупційні злочини.

2. Міжнародні стандарти засобів правового впливу на корупцію.

3. Загальні питання імплементації міжнародних конвенцій в сфері протидії корупції в Україні: кримінально-правовий аспект.

4. Співвідношення КК України і міжнародних конвенцій в сфері правового впливу на окремі прояви корупції.

Теми для підготовки рефератів:

1. Кримінально-правова характеристика мздоїмства та лихоїмства, їх правове значення у сучасних умовах.

2. Міжнародні стандарти щодо системи корупційних правопорушень та КК України.

3. Наближення КК України до міжнародних стандартів шляхом виконання рекомендацій GRECO.

Задача 4. Директор комерційного банку П. 29.03.1994 року під загрозою звільнення вимагав та одержав від менеджера кредитного відділу банку З. 50% від його місячної заробітної плати.

Як суд повинен кваліфікувати дії П.? Чи змінилася б кримінально-правова оцінка, якщо б такі ж самі дії П. здійснив 01.04.1994 року? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 5. За подачу і одержання процесуальних документів поза чергою у позаробочий час адвокат Н. у 2012 році кожного місяця платив 300 грн секретарю канцелярії суду Р.

Дайте кримінально-правову оцінку дій Н. та Р. Чи змінилася б кримінально-правова оцінка, якщо б такі ж самі дії здійснивалися з 18.05.2013 року? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 6. Інспектор ДПС І. зафіксував порушення ПДР з боку журналіста Ф. У процесі спілкування І. та Ф. домовилися, що І. не притягує останнього до адміністративної від-

повідальності, а Ф. у наступному номері газети від 17.05.2013 року розмістить схвальну статтю про роботу І.

Дайте кримінально-правову оцінку дії І. та Ф.? Чи змінилася б кримінально-правова оцінка, якщо б Ф. розмістив статтю 18.05.2013 року? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Тема 4. Загальні об'єктивні ознаки корупційних злочинів та їх значення при кваліфікації (2 год.)

1. Поняття та структура об'єкта корупційних злочинів, його значення при кваліфікації.

2. Поняття та ознаки неправомірної вигоди та її місце в системі ознак складу злочину.

3. Характеристика зв'язку діяння, як елемента об'єктивної сторони корупційних злочинів, із становищем спеціального суб'єкта.

4. Особливості причинно-наслідкового зв'язку при вчиненні корупційних злочинів.

Теми для підготовки рефератів:

1. Диференціація кримінально-правового впливу на корупцію в Україні: соціальна обумовленість та проблеми реалізації.

2. Переваги, пільги, послуги та нематеріальні активи як різновиди неправомірної вигоди.

3. Кримінально-правова оцінка використання «авторитету» службового становища.

Задача 7. М., будучи службовою особою, одержав від Д. довіреність на користування від його імені автомобілем за прискорення надання останньому землі у користування. По вказаній довіреності М. не мав права розпоряджатися автомобілем.

Як суд повинен кваліфікувати дії М. і Д.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б М. за довіреністю мав право розпоряджатися автомобілем та одержувати внаслідок цього грошові кошти? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 8. А., Б. та В. у зв'язку із скрутним матеріальним становищем вирішили займатися проституцією. Проте через місяць вони були затримані співробітником міліції Г., який за не притягнення їх до відповідальності та подальше не перешкоджання їх діяльності зажадав користуватися їх послугами безоплатно на що А., Б. та В. погодилися.

Як суд повинен кваліфікувати дії А., Б., В. та Г.? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 9. Після вчинення злочину, передбаченого ч.1 ст. 286 КК України, Б. зателефонував своєму знайомому Г., що був прокурором району, у якому відбулося ДТП, і за визначену суму грошей домовився, що той вплине на діяльність співробітників міліції З. та К., які будуть займатися справою щодо скоєного Б. Г. грошей для З. та К. не передавав, а обмежився лише телефонною розмовою із ними. Внаслідок цього Б. було визнано невинуватим у ДТП, що сталося.

Як суд повинен кваліфікувати дії Б., Г., З. і К.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б Г. був не прокурором району, а колегою З. та К і займав таку ж посаду, як і вони? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Тема 5. Загальні суб'єктивні ознаки корупційних злочинів та їх значення при кваліфікації (2 год.)

1. Поняття, види та загальні ознаки службових осіб за КК України.

2. Проблема визнання членів колегіальних органів службовими особами.

3. Поняття, види та ознаки особи, яка надає публічні послуги за КК України, її відмінність від працівника державного підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою.

4. Зміст умислу при вчиненні корупційних злочинів.

5. Мотив та ціль корупційних злочинів.

Теми для підготовки рефератів:

1. Історія та сучасний стан розмежування службових осіб публічної сфери управління від службових осіб приватної сфери управління.

2. Кваліфікація корупційних злочинів із двома формами вини.
3. Спеціальне повноваження як правова підстава здійснення функцій службовою особою.
4. Адвокат, як особа, яка надає публічні послуги.

Задача 10. Студенти А. і Б. звернулися до свого знайомого асистента кафедри З. з проханням посприяти їм у складанні іспиту, на що останній погодився. У подальшому З. одержав від студентів гроші та передав їх частину доценту кафедри Н. за виставлення позитивних оцінок А. і Б. на екзамені.

Як суд повинен кваліфікувати дії А., Б., З. та Н.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б Н. був членом державної екзаменаційної комісії та одержав гроші від З. за сприяння А. і Б. у складанні державного іспиту? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 11. Суддя К. передав гроші п'ятдесяти народним депутатам Верховної Ради України за голосування проти взяття його під варту за вчинений злочин до винесення обвинувального вироку судом. Проте незважаючи на таке волевиявлення зазначених депутатів Верховна Рада України дала згоду на арешт К.

Як суд повинен кваліфікувати дії К. та депутатів? Чи змінилася б кваліфікація у випадку, коли б не була дана згода на арешт К.? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 12. Адвокат Д., що був представником М. у суді, за неправомірну вигоду, одержану від представника протилежної сторони в цивільному процесі Г., двічі без поважних причин не з'явився в судові засідання по справі, а також не надав заяву про розгляд справи без участі позивача, внаслідок чого суд постановив ухвалу про залишення позовної заяви М. без розгляду.

Як суд повинен кваліфікувати дії Д. та Г.? Чи змінилася б кваліфікація у випадку, якщо б Д., представляючи інтереси М., надавав би безоплатну вторинну правову допомогу? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Тема 6. Кваліфікація односторонніх корупційних злочинів (6 год.)

Заняття 1

1. Кримінально-правова характеристика зловживань владою, службовим становищем або повноваженнями (ст. ст. 364, 364-1, 365-2, 423 КК України).

2. Кваліфікація зловживання владою або службовим становищем, що вчинені працівником правоохоронного органу.

3. Кримінально-правова характеристика привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном або офіційними документами, штампами чи печатками шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ст. ст. 191, 357, 410 КК України), його відмінність від злочину, передбаченого ст. 210 КК України.

Теми для підготовки рефератів:

1. Поняття та специфічні ознаки військової службової особи.

2. Відмінність зловживань владою, службовим становищем або повноваженнями від привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

3. Відмінність зловживань владою, службовим становищем або повноваженнями від перевищень влади або службових повноважень.

Задача 13. Професійний футболіст Ш. (громадянин України) був гравцем європейського футбольного клубу, який через своє скрутне матеріальне становище заборгував йому 150 тис. євро заробітної плати. У контракті Ш. було передбачено арбітражне застереження про вирішення всіх спорів між Ш. та клубом у Спортивному арбітражному суді в Лозанні. У зв'язку із цим Ш. звернувся до цього суду з позовом про стягнення належних йому коштів. З., що був арбітром по справі, вболівав за клуб-відповідач і йому ніколи не подобалася гра Ш. У зв'язку із цим З. умисно своєчасно не вжив заходів забезпечення позову, що потягнуло неможливість стягнення на користь Ш. 150 тис. євро заробітної плати.

Як оцінити бездіяльність З. за КК України? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого. Чи розповсюджується дія КК України на діяння З.?

Задача 14. К., що був близьким родичем державного виконавця М., мав намір придбати автомобіль у З., який хотів терміново його продати для оплати лікування. Проте для цього у К. не вистачало коштів. Дізнавшись про те, що З. має непогашений штраф за порушення ПДР у розмірі 255 грн і справа про його стягнення знаходиться у провадженні М., К. звернувся до останнього із проханням накласти арешт на автомобіль З. у межах виконавчого провадження з метою перешкодити йому терміново реалізувати автомобіль. М., знаючи, що К. отримує заробітну плату, що є достатньою для погашення штрафу, та має інше менш цінне майно, на яке може бути звернуте стягнення, все одно виніс постанову про арешт автомобіля боржника та оголошення заборони на його відчуження.

Як суд повинен кваліфікувати дії К. та М.? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 15. З., будучи службовою особою ПрАТ «Автосервіс», користуючись своїм службовим становищем, підробив фінансові документи, в результаті чого заволодів 10 000 грн. За одержані кошти З. придбав у Л. і Д. автомобіль, знаючи, що той був ними викрадений у місцевого підприємця. Розібравши куплений автомобіль на запчастини, він реалізував їх в іншому населеному пункті, виручивши від проведеної операції 30 000 грн. Після цього, знову підробивши фінансові документи, повернув на рахунок ПрАТ «Автосервіс» 10 000 грн.

Як суд повинен кваліфікувати дії З.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б З. вилучив і повернув кошти без підробки документів? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б З. не повернув вилучені у ПрАТ «Автосервіс» кошти? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Заняття 2

1. Кримінально-правова характеристика перевищень влади або службових повноважень, їх відмінність від катування (ст ст. 365, 365-1, 424 КК України).

2. Кваліфікація службового підроблення за КК України, його відмінність від злочину, передбаченого ст. 358 КК України.

3. Кваліфікація односторонніх корупційних злочинів за ознаками завдання істотної шкоди та спричинення тяжких наслідків.

Теми для підготовки рефератів:

1. Поняття та ознаки офіційного документу.
2. Інтерпретація істотної шкоди та тяжких наслідків в актах судової влади.
3. Кримінально-правова оцінка упущеної вигоди та моральної шкоди, що спричинені корупційним діянням.

Задача 16. Г., будучи працівником спецпідрозділу міліції «Беркут», після робочого дня, відпочиваючи в дискобарі та будучи в цивільному одязі, розпочав бійку з І., внаслідок чого завдав йому середньої тяжкості ушкодження.

Охарактеризуйте особливості діяння злочинів у сфері службової діяльності. Кваліфікуйте дії Г. Чи змінилася б кваліфікація, якщо б Г. знаходився у службовій формі?

Задача 17. Г. був затриманий співробітниками міліції А., Б. та В. за підозрою у вчиненні злочину, передбаченого ст.152 КК. Перебуваючи у райвідділі міліції, Г. заперечив свою причетність до інкримінованого йому злочину та дав показання про наявність у нього алібі. Такі показання були розцінені А., Б. та В. як спроба Г. ухилитися від відповідальності за вчинене і вони вирішили піддати його фізичним та моральним стражданням з метою покарати за вчинене згвалтування, так як були впевнені у винуватості Г. У подальшому А., Б. та В. протягом трьох діб не давали Г. їжі і води, перешкоджали його сну, а також вмикали голосні неприємні подразнюючі звуки в його камері.

Як суд повинен кваліфікувати дії А., Б. та В.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б А., Б. та В. вчинили описані дії 07.12.2009 року? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 18. Директор ПрАТ «МКС» Г. на прохання М. підписав довідку про доходи останнього, у якій була значно завищена заробітна плата останнього. Таку довідку М. мав намір використати для одержання кредиту, про що Г. знав. Проте після подачі цієї довідки банку і до одержання кредиту М. був підвищений по службі і розмір його заробітної плати став відповідати тому розміру, що раніше був зазначений у довідці.

Як суд повинен кваліфікувати дії Г. та М.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б розмір заробітної плати М. після підвищення по службі став більшим, але все одно не досягав того розміру, що раніше був зазначений у довідці? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Заняття 3

1. Кваліфікація незаконного збагачення, його відмінність від злочину, передбаченого ст. 368 КК України.
2. Провокація підкупу за КК України.
3. Кваліфікація постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови.

Теми для підготовки рефератів:

1. Правова характеристика незаконного збагачення за Конвенцією ООН проти корупції.
2. Відмінність провокації підкупу від правомірного оперативного експерименту.
3. Злочини проти правосуддя із ознаками корупції.

Задача 19. Голова державної районної адміністрації К. за рік перебування на посаді одержав дохід, який у сто разів перевищував його офіційну заробітну плату та інші законні надходження, що не можна було раціонально обґрунтувати. Правоохоронні органи провели відповідну перевірку, проте не змогли довести злочинний характер збагачення К. Також не було встановлено, що зазначений дохід К. одержав законно.

Як суд повинен кваліфікувати діяльність К.? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 20. Оперативні працівники органів внутрішніх справ Т. і Ф. вирішили перевірити добросесність службових осіб П., Н. і М. Для цього вони запросили Г., який повинен був підійти до кожного з вказаних службовців і запропонувати йому неправомірну вигоду за вчинення якихось дій в його інтересах. У результаті проведеного експерименту П. і Н. відмовилися від прийняття неправомірної вигоди, а М. прийняв її і одразу ж був затриманий Т. і Ф.

Як суд повинен кваліфікувати дії Т., Ф., Г. та М.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б М. перший запропонував

Г. за винагороду посприяти у вирішенні його особистих питань з використанням свого службового становища? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 21. С. звернувся до суду за захистом свої порушених прав. Відповідачем по справі була Д., яка, як виявилось пізніше, була у близьких відносинах із головуючим по справі суддею К. У зв'язку із цим К. визнав недопустимими ряд доказів, які надав С., внаслідок чого завідомо неправильно встановив обставини справи, на підставі чого відмовив С. у позові. С. не подав апеляційну скаргу на рішення суду, оскільки у нього не було коштів для оплати судового збору та послуг адвоката. Пізніше С. дізнався про відносини Д. та К. і подав заяву про вчинення злочинів, передбачених ст. 364 та ст. 375 КК України.

Як суд повинен кваліфікувати дії К.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б рішення суду за позовом С. було скасоване апеляційним судом як незаконне та необґрунтоване? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Тема 7. Кваліфікація двосторонніх корупційних злочинів (6 год.)

Заняття 1

1. Кримінально-правовий характер складів підкупу та особливості моменту закінчення цих злочинів.

2. Взаємозв'язок передачі неправомірної вигоди і діяльності спеціального суб'єкта за неї.

3. Характеристика дії або бездіяльності спеціального суб'єкта за неправомірну вигоду.

4. Поняття та ознаки особи, що надає неправомірну вигоду.

Теми для підготовки рефератів:

1. Співвідношення надання та одержання неправомірної вигоди як концептуальна модель двосторонніх корупційних злочинів.

2. Кваліфікація потурання чи протегування з боку спеціального суб'єкта за неправомірну вигоду.

3. Кваліфікація надання та одержання неправомірної вигоди за вчинення злочину.

Задача 22. А., будучи вагітною, на особистому прийомі у головного лікаря КУ «Пологовий будинок № 5» Б. висловила прохання про те, щоб той особисто приймав у неї пологи, на що останній погодився. При цьому домовленості про додаткову оплату послуг Б. мова не йшла, але Б. мав переконання, що А. оплатить його послуги вже після пологів, оскільки про таку практику «всі знають». Як виявилось пізніше, А. не знала про необхідність оплатити послуги Б. у розмірі мінімум 600 доларів США і 01.09.2013 року після пологів у знак подяки передала лікарю пляшку спиртного та цукерки на загальну вартість 600 грн.

Як суд повинен кваліфікувати дії А. та Б.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б А. передала Б. 600 доларів США? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б Б. працював у державному пологовому будинку? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 23. А. займався підприємницькою діяльністю, що пов'язана із реалізацією сезонних фруктів на міському ринку. Для забезпечення поблажливого відношення із сторони контролюючих органів А. щомісяця платив дільничному інспектору міліції Б. визначену суму коштів і у випадку, коли у нього виникали б конфлікти з органами влади, він мав телефонувати Б., який такі конфлікти мав вирішувати. За півроку у А. не виникло жодного зазначеного конфлікту, а відносини А. і Б. були викриті співробітниками правоохоронних органів.

Як суд повинен кваліфікувати дії А. та Б.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б Б. хоча б одного разу допоміг би А.? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 24. Депутат Сумської міської ради А. напередодні виборів Президента України одержав від представника партії із м. Києва Б. гроші в сумі більше 200 тис. гривень, які згідно з також наданим списком віддавав головам та членам виборчих комісій району за їх діяльність на виборах. У результаті своєї діяльності в інтересах та на користь одного із кандидатів у Президенти України вказана особа передала хабарі 66 службовцям, деякі з яких повинні

були розподілити вручені їм кошти серед членів органів, які вони представляли.

Як суд повинен кваліфікувати дії А. та Б.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б А. роздавав власні кошти? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Заняття 2

1. Підстави кримінальної відповідальності за підкуп в Україні (ст. ст. 354, 368, 368-3, 368-4, 369 КК України).

2. Кваліфікація зловживання впливом, його співвідношення з діями посередників у корупційних відносинах.

3. Кваліфікація підкупу у залежності від розмірів неправомірної вигоди.

4. Особливості кваліфікації співучасті у двосторонніх корупційних злочинах.

Теми для підготовки рефератів:

1. Відмінність різновидів підкупу за ознаками об'єктивної сторони.

2. Кваліфікація пропозиції неправомірної винагороди та прийняття пропозиції чи обіцянки такої вигоди

3. Кваліфікація посередництва в корупційних злочинах: історія та сучасний стан вирішення проблеми.

Задача 25. К., який був заступником прокурора області і вже три місяці як вийшов на пенсію, одержав від Б. винагороду за здійснення впливу, який він мав завдяки своєму минулому службовому становищу, на слідчого М. з метою закрити кримінальне провадження щодо Б.

Розкрийте позицію Пленуму Верховного Суду України щодо застосування КК України в подібних ситуаціях. Як суд повинен кваліфікувати дії К., Б. та М.? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 26. К. переконав Б. передати через нього грошові кошти в якості хабара службовій особі В., при цьому мав намір не передати їх, а привласнити. У подальшому К. здійснив свій намір.

Розкрийте позицію Пленуму Верховного Суду України щодо застосування КК України в подібних ситуаціях. Як

суд повинен кваліфікувати дії К. та Б.? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 27. Голова та заступник голови районної державної адміністрації А. та Б. домовилися із В. про те, що за 270 тис. грн останньому у довгострокову оренду буде виділена земельна ділянка під будівництво складів. Одержані кошти А. та Б. задумали розділити порівну. 31.12.2012 року Б. одержав від В. половину із обумовленої суми, після чого учасники хабарництва були затримані співробітниками правоохоронних органів.

Як суд повинен кваліфікувати дії А., Б. та В.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б 31.12.2012 року А. одержав не половину, а всю обумовлену суму коштів? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Заняття 3

1. Кваліфікація підкупу за участю службової особи, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище.

2. Особливості кваліфікації повторності двосторонніх корупційних злочинів.

3. Поняття та правова природа вимагання неправомірної вигоди, його відмінність від вимагання, вчиненого службовою особою з використанням свого службового становища (ч. 2 ст. 189 КК України) та від протидії законній господарській діяльності (ч. 3 ст. 206 КК України).

4. Кваліфікація позитивної посткримінальної поведінки осіб, які вчинили підкуп спеціального суб'єкта.

Теми для підготовки рефератів:

1. Поняття вимагання неправомірної вигоди в законодавстві та судовій практиці зарубіжних країн.

2. Відмінність повторного підкупу від продовжуваного.

3. Зарубіжний досвід оцінки позитивної посткримінальної поведінки осіб, які вчинили корупційний злочини.

Задача 28. Суддя Б., якому через три місяці повинно було виповнитися 65 років, погодився винести рішення в інтересах А. за узгодженою сумою грошових коштів. За домовленіс-

тю сторін А. передав неправомірну вигоду Б. після його звільнення з посади судді.

Як суд повинен кваліфікувати дії А. та Б.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б Б. передав неправомірну вигоду А. до його звільнення з посади судді? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 29. Р., будучи слідчим органів внутрішніх справ, здійснював досудове розслідування злочину, передбаченого ч. 1 ст. 286 КК України, що вчинений Н. У процесі проведення розслідування Р. почав вимагати від Н. гроші за закриття кримінального провадження щодо нього, погрожуючи тим, що в іншому випадку доведе вину Н. У подальшому Н. надав Р. гроші, які ним вимагалися.

Як суд повинен кваліфікувати дії Р. та Н.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б Н. насправді був невинуватий у вчиненні інкримінованого йому злочину? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 30. А., який був викритий у вчиненні ухилення від сплати податків, домовився із оперативним працівником Б., що той за 5000 доларів США не буде передавати зібрані ним матеріали для початку досудового розслідування відносно нього та, ще за таку ж суму, користуючись своїм службовим становищем, забезпечить відсутність перевірок на його підприємстві протягом року. Наступного дня А. передав Б. 10 000 доларів США.

Як суд повинен кваліфікувати дії А. та Б.? Чи змінилася б кваліфікація, якщо б А. передав обумовлені кошти Б. частинами по 5 000 доларів США? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Тема 9. Кримінальна відповідальність юридичних осіб за корупційні злочини (2 год.)

1. Кримінальна відповідальність юридичних осіб за корупцію в Україні: за і проти.

2. Правові наслідки дії Закону України «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопо-

рушень» від 11.06.2009 року та його порівняння із запровадженою у КК України моделлю відповідальності юридичних осіб за корупцію.

3. Підстави для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру при вчиненні корупційного злочину.

Теми для підготовки рефератів:

1. Моделі реалізації кримінальної відповідальності юридичних осіб за корупцію у законодавстві зарубіжних країн.

2. Коло юридичних осіб, що є суб'єктами відповідальності за корупцію.

Задача 31. Полковник підприємства МО України А. поставив вимогу представникові юридичної особи приватного права ТОВ «Укравтоцентр» Б. надати йому 7 млн грн за підписання узгоджених з керівництвом міністерства змін до договору та сприяння щодо вирішення справ за участю ТОВ «Укравтоцентр», які знаходилися у провадженні Господарського суду м. Києва. У разі не підписання зазначених змін до договору та відсутності сприяння А. щодо названих судових справ порушувалися інтереси ТОВ «Укравтоцентр». У подальшому Б. передав А. 3 млн грн за здійснення узгоджених дій.

Як суд повинен кваліфікувати дії А. та Б.? Які правові наслідки вчинене Б. потягнуло б для ТОВ «Укравтоцентр» за умови чинності розділу XIV-1 КК України? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 32. А., будучи власником підприємства «Укрпродукт», що займається реалізацією продуктів споживання на всій території України, був зацікавлений в усуненні із ринку підприємства «Продукт-плюс», яке створювало серйозну конкуренцію його бізнесу. Для цього А. підкупом схилив заступника директора «Продукт-плюс» Б. організувати від імені та на площах «Продукт-плюс» зберігання 50 000 листівок із закликами до вчинення терористичного акту. Зазначені листівки були виявлені та вилучені співробітниками СБУ, які довідалися про вчинене із анонімного листа. Власник підприємства «Продукт-плюс» не знав про описану діяльність Б.

Чи може вчинене Б. потягнути кримінально-правові наслідки для підприємства «Продукт-плюс» за умови чинності розділу XIV-1 КК України? Як суд повинен кваліфікувати дії А. та Б.? Сформулюйте ефективні правові позиції сто-

рін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

Задача 33. Юрист ПрАТ «Містобуд» А. за позитивне вирішення судової справи, яку він супроводжував, мав отримати премію та підвищення. Розуміючи, що законним шляхом справу виграти не вдається, 04.01.2011 року А. шляхом підкупу схилив суддю до винесення рішення на користь ПрАТ «Містобуд». Керівництво підприємства не знало про описану діяльність А.

Яке рішення у межах дії КК України має прийняти суд в описаній ситуації? Чи може вчинене А. потягнути кримінально-правові наслідки для ПрАТ «Містобуд»? Сформулюйте ефективні правові позиції сторін обвинувачення та захисту по справі щодо кваліфікації вчиненого.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ТА ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. Нормативно-правові акти та інші офіційні документи

Міжнародні нормативно-правові та рекомендаційні акти

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 11.12.2003 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1014.4426.1&nobreak=1>.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 12.12.2000 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://nau.kiev.ua/nau10/ukr/show.php?uid=1014.4947.0>.
3. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1014.4440.0>.
4. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 04.11.1999 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://nau.kiev.ua/nau10/ukr/show.php?uid=1014.3660.0>.
5. Модельний уголовний кодекс для государств-участников Содружества Независимых Государств (рекомендательный законодательный акт) : принят Постановлением Межпарламентской Ассамблеи государств — участников Содружества Независимых Государств 17 февр. 1996 г. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.iacis.ru/html/?id=22&pag=30&nid=1>.

Нормативно-правові акти України та зарубіжних країн, їх проекти та інші офіційні документи

6. Конституція України від 28.06.1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25—26. — Ст. 131.
8. Кримінальний кодекс України від 28.12.1960 року // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1961. — № 2. — Ст. 14.
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=101-1.28.278&nobreak=1>.
10. Про боротьбу з корупцією : Закон України № 356/95-ВР від 5 жовт. 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 34. — Ст. 266.
11. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо запобігання та протидії корупції : Закон України від 21.12.2010 р. № 2808-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2808-17>.

12. Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень : Проект Закону № 2114 від 11.09.2006 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=27932.

13. Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень : Закон України від 11.06.2009 р. № 1507-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1507-17>.

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення : Закон України від 11.06.2009 р. № 1508-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1508-17>.

15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення : Закон України від 07.04.2011 № 3207-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3207-17>.

16. Про внесення змін до деяких законів України щодо протидії хабарництву : Закон України № 1387-VI прийнятий Верховною Радою України 21 трав. 2009 р. та направлений на підпис Президенту України 28.05.2009 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_2?id=&pf3516=3428&skl=7.

17. Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності посадових осіб : Закон України № 282/95-ВР від 11.07.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 29. — Ст. 216.

18. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 11.06.2009 р. № 1506-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1506-17>.

19. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07.04.2011 р. № 3206-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>.

20. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України № 228-IV від 21.11.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 3. — Ст. 12.

21. Оціночні звіти Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO) щодо стану корупції в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.minjust.gov.ua/anti_corruption_grecoper.

Рішення Конституційного Суду України

22. Рішення Конституційного Суду України від 30 жовтня 2003 року у справі за конституційним зверненням громадянина Гулеватого Олександра Івановича про офіційне тлумачення частини другої статті 164 Кримінального кодексу України 1960 року (справа про службових осіб підприємств, установ та організацій) // Офіційний вісник України. — 2003. — № 48. — С. 115.

23. Рішення Конституційного Суду України від 09.02.1999 року у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) // Офіційний вісник України. — 1999. — № 7. — С. 160.

24. Рішення Конституційного Суду України від 19.04.2000 року у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 6, 81 Криміналь-

ного кодексу України (справа про зворотню дію кримінального закону в часі) // Офіційний вісник України. — 2000. — № 39. — С. 77.

25. Рішення Конституційного Суду України від 01.12.2004 року у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) // Офіційний вісник України. — 2004. — № 50. — С. 3288.

26. Рішення Конституційного Суду України від 06.10.2010 року у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень законів України «Про засади запобігання та протидії корупції», «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» (справа про корупційні правопорушення та введення в дію антикорупційних законів) // Офіційний вісник України. — 2010. — № 80. — С. 88.

27. Рішення Конституційного Суду України від 13.03.2012 року у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини першої статті 7, пункту 2 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» // Офіційний вісник України. — 2012. — № 23. — С. 44.

28. Рішення Конституційного Суду України від 18.04.2012 року у справі за конституційним зверненням громадянина Кузьменка Віталія Борисовича щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 364 Кримінального кодексу України (справа щодо застосування кваліфікуючої ознаки «працівник правоохоронного органу» до працівника державної виконавчої служби) // Офіційний вісник України. — 2012. — № 33. — С. 49.

Акти органів судової влади

29. О судебной практике по делам о злоупотреблении властью или служебным положением, превышении власти или служебных полномочий, халатности и должностном подлоге : постановление Пленума Верховного Суда СССР № 4 от 30.03.1990 г. [Електронний ресурс] // Бюллетень Верховного Суда СССР. — 1990. — № 3. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1076.354.0>.

30. О судебной практике по делам о взяточничестве : по материалам обзора судебной практики Верховного Суда Республики Беларусь за 2003 г. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.supcourt.by/cgi-bin/index.cgi?vm=d&vr=obzor&vd=11&at=0&m1=2#top>.

31. О судебной практике по делам о взяточничестве и коммерческом подкупе : постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации № 6 от 10.02.2000 г. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.supcourt.ru>.

32. О судебной практике по делам о взяточничестве : постановление Пленума Верховного Суда Республики Беларусь № 6 от 26 июня 2003 г. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.supcourt.by/cgi-bin/index.cgi?vm=d&vr=post&vd=53&at=0&m1=2>.

33. Постановва Верховного Суду України по справі № 21-177a13 від 18 червня 2013 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/973128A073846BF0C2257B9B00-49E675](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/973128A073846BF0C2257B9B00-49E675).

34. Постанова Верховного Суду України по справі № 5-10к13 від 25 квітня 2013 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/189EE2026C750C83C2257B7C0027D4A3](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/189EE2026C750C83C2257B7C0027D4A3).

35. Постанова Верховного Суду України по справі № 5-13к13 від 23 травня 2013 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/95CF7700AE6DEF13C2257B7F004B011F](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/95CF7700AE6DEF13C2257B7F004B011F).

36. Постанова Верховного Суду України по справі № 5-18к13 від 20 червня 2013 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/E2CDE59642F7A739C2257B9D004F58AB](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/E2CDE59642F7A739C2257B9D004F58AB).

37. Постанова Верховного Суду України по справі № 5-26к11 від 12 грудня 2011 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/D1543718701FD3ADC2257B21003DBD59](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/D1543718701FD3ADC2257B21003DBD59).

38. Постанова Верховного Суду України по справі № 5-2к13 від 21 березня 2013 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/7CC16514525F8CBAC2257B7C0027D3FF](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/7CC16514525F8CBAC2257B7C0027D3FF).

39. Постанова Верховного Суду України по справі № 5-5к13 від 25 квітня 2013 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/7CC16514525F8CBAC2257B7C0027D3FF](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/7CC16514525F8CBAC2257B7C0027D3FF).

40. Постанова Верховного Суду України по справі № 5-2к12 від 1 березня 2012 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/64611EC68248B458C2257B21003DC14A](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/64611EC68248B458C2257B21003DC14A).

41. Постанова Верховного Суду України по справі № 5-27к12 від 7 лютого 2013 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/18CE84C8117B6CDFC2257B7C0027CD35](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/18CE84C8117B6CDFC2257B7C0027CD35).

42. Практика розгляду кримінальних справ про злочини, склад яких передбачено ст. 366 Кримінального кодексу України (службове підроблення) (узагальнення судової практики Верховним Судом України) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/7C28988CDB121DF0C2257B7C00497A22](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/7C28988CDB121DF0C2257B7C00497A22).

43. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями : постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 23.12.2005 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0013700-05>.

44. Про судову практику у справах про злочини проти власності : постанова Пленуму Верховного Суду України № 10 від 06.11.2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>.

45. Про судову практику в справах про хабарництво : постанова Пленуму Верховного Суду України № 12 від 07.10.94 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1077.998.0>.

46. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень : постанова Пленуму Верховного Суду України № 15 від 26.12.2003 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03>.

47. Про судову практику у справах про хабарництво : постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 26.04.2002 р. // Юридичний вісник. — 2002. — № 28 (368). — С. 21.

48. Судова практика призначення покарань за хабарництво (ст. 368 Кримінального кодексу України) (узагальнення судової практики Верховним Судом України) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/794496FD411578BFC2257B7C004AACF0](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/794496FD411578BFC2257B7C004AACF0).

49. Судова практика розгляду кримінальних справ про службові злочини з ознаками корупційних діянь (статті 364, 365 та 368 Кримінального кодексу України), а також справ про адміністративну відповідальність за порушення вимог Закону від 5 жовтня 1995 р. «Про боротьбу з корупцією» (узагальнен-

ня судової практики Верховним Судом України) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/D6-3ED85C5AE2D6F0C2257B7C0047226A](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/D6-3ED85C5AE2D6F0C2257B7C0047226A).

II. Наукові джерела

50. Аветисян С. С. Соучастие в преступлениях со специальным составом: теория и практика правового регулирования : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 [Електронний ресурс] / С. С. Аветисян. — М., 2005. — 39 с. — Режим доступу : <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1186048>.

51. Акрам Трад Аль-Фаїз. Відповідальність за хабарництво за кримінальним законодавством Йорданії і України (порівняльно-правове дослідження) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Акрам Трад Аль-Фаїз. — К., 2002. — 16 с.

52. Албул С. В. Оперативний експеримент та провокація злочину: питання визначення та розмежування / С. В. Албул, С. В. Чернілевський // Південноукраїнський правничий часопис : щокв. наук. журн. — 2009. — № 4. — С. 218—221.

53. Албул С. В. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти розуміння корисливого мотиву вчинення злочинів // Південноукраїнський правничий часопис : щокв. наук. журн. — 2008. — № 1. — С. 23—25.

54. Андрушко П. П. Злочини у сфері службової діяльності: кримінально-правова характеристика : навч. посіб. / П. П. Андрушко, А. А. Стрижевська. — К. : Юрисконсульт, 2006. — 342 с.

55. Андрушко П. П. Кримінальна відповідальність за одержання хабара (ст. 368 Кримінального кодексу України) / П. П. Андрушко, А. А. Стрижевська // Вісник Верховного Суду України. — 2005. — № 7 (59). — С. 22—28.

56. Андрушко П. П. Кримінально-правова характеристика окремих злочинів у сфері службової діяльності / П. П. Андрушко, А. А. Стрижевська // Законодавство України : наук.-практ. комент. — 2005. — № 10. — С. 31—78.

57. Андрушко П. П. Провокація хабара: кримінально-правова характеристика та відмежування від вимагання хабара / П. П. Андрушко, А. А. Стрижевська // Судова апеляція. — 2006. — № 1(2). — С. 52—60.

58. Андрушко П. П. Загальна характеристика злочинів у сфері службової діяльності / П. П. Андрушко, А. А. Стрижевська // Законодавство України. — 2005. — № 9. — С. 28—87.

59. Артеменко І. А. Особливості боротьби з корупцією // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. — О., 2008. — Вип. 39. — С. 69—75.

60. Артеменко І. А. Правові основи міжнародного співробітництва України у сфері боротьби з корупцією // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. — О., 2009. — Вип. 50. — С. 391—395.

61. Артеменко Н. В. Проблемы уголовно-правовой оценки деятельности посредника, провокатора и инициатора преступления в уголовном праве РФ / Н. В. Артеменко, А. М. Минькова // Журнал российского права. — 2004. — № 11. — С. 48—54.

62. Аслаханов А. А. Проблемы уголовно-правовой борьбы со взяточничеством // Государство и право. — 1993. — № 4. — С. 81—88.

63. Аснис А. Я. Уголовная ответственность за служебные преступления в России / А. Я. Аснис. — М. : АО «Центр ЮрИнфо», 2004. — 396 с.

64. Багрий-Шахматов Л. В. Уголовно-правовые и криминологические проблемы коррупции, теневой экономики и борьбы с ними / Л. В. Багрий-Шахматов. — О. : Латстар, 2001. — 530 с.

65. Багрий-Шахматов Л. В. Криминологический анализ состояния коррупционной преступности в органах исполнительной власти Украины / Л. В. Багрий-Шахматов, И. В. Чубенко // Корупція: регіональні та галузеві тенденції : зб. наук. ст. / за ред. М. П. Орзіха, В. М. Дрьоміна. — О. : Фенікс, 2003. — С. 30—38.
66. Багрий-Шахматов Л. В. Корупція як злочинне діяння, види корупційних злочинів // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. — О., 2001. — Вип. 11. — С. 445—451.
67. Багрий-Шахматов Л. В. Перспективы борьбы с коррупцией и организованной преступностью // Інформаційне забезпечення протидії організованим злочинності : зб. наук. ст. / за ред. М. П. Орзіха, В. М. Дрьоміна. — О. : Фенікс, 2003. — С. 26—30. — (Б-ка журн. «Юридичний вісник»).
68. Бакай М. І. Антикорупційні конвенції Європейського Союзу: особливості змісту та можливі проблеми при імplementації їх положень у кримінальне законодавство України // Підприємництво, господарство і право. — 2012. — № 2. — С. 126—130.
69. Бакай М. Кримінально-правова характеристика зловживання впливом як виду злочину за міжнародними антикорупційними нормативно-правовими актами // Право України. — 2011. — № 8. — С. 351—359.
70. Бараненко Д. Службова особа в інституті спеціального суб'єкта злочину / Д. Бараненко, М. Магарін // Прокуратура, людина, держава. — 2004. — № 8. — С. 49—56.
71. Басова Т. Б. Мотив как обязательный признак субъективной стороны должностных преступлений // Российский судья. — 2004. — № 11. — С. 30—33.
72. Богуш Г. И. Конвенция Организации Объединенных Наций против коррупции // Вестник Московского университета. Серия 11. Право. — 2006. — № 3. — С. 22—39.
73. Бойцов А. И. Преступления против собственности / А. И. Бойцов. — СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. — 775 с.
74. Борков В. Денежное содержание чиновника как возможная детерминанта минимальной суммы взятки // Уголовное право. — 2006. — № 6. — С. 11—14.
75. Борков В. Получение взятки за общее покровительство и попустительство по службе // Уголовное право. — 2003. — № 3. — С. 7—8.
76. Борков В. Н. О сфере служебного поведения должностного лица, за которое может быть получена взятка // Известия высших учебных заведений. Правоведение. — 2007. — № 4 (273). — С. 93—100.
77. Борков В. Н. Отграничение получения взятки от иных должностных преступлений [Електронний ресурс] / В. Н. Борков. — Режим доступу : <http://www.lawmix.ru/comm.php?id=5676>.
78. Будатаров С. М. Вымогательство взятки: уголовно-правовая характеристика [Електронний ресурс] // Сибирский юридический вестник. — Иркутск, 2004. — № 2. — С. 62—67. — Режим доступу : <http://law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1167299>.
79. Васильев А. С. До питання про поняття, ознаки і функції службової особи / А. С. Васильев, Є. Л. Стрельцов // Вісник Академії правових наук. — 1995. — № 3. — С. 125—136.
80. Владимиров В. А. Должностные преступления / В. А. Владимиров, В. Ф. Кириченко. — М., 1965. — 42 с.
81. Волженкин Б. Уголовная ответственность должностных лиц негосударственных структур // Закон. — 1993. — № 5. — С. 16—20.
82. Волженкин Б. В. Уголовная ответственность юридических лиц / Б. В. Волженкин. — СПб., 1998. — 40 с. — (Серия «Современные стандарты в уголовном праве и уголовном процессе»).

83. Волженкин Б. В. «Обычный подарок» или взятка? // Следователь. — 2007. — № 3. — С. 2—3.
84. Волженкин Б. В. Вопросы ответственности за взяточничество // Советская юстиция. — 1967. — № 7. — С. 9—10.
85. Волженкин Б. В. Служебные преступления / Б. В. Волженкин. — М. : Юристъ, 2000. — 368 с.
86. Волженкин Б. В. Коррупция и уголовный закон // Правоведение. — 1991. — № 6. — С. 63—70.
87. Воронин В. Конкуренция уголовно-правовых норм в делах о взяточничестве и должностных преступлениях // Российская юстиция. — 2003. — № 11. — С. 50—51.
88. Газдайка-Василишин І. Б. Кримінально-правова характеристика незаконного збагачення // Митна справа. — 2012. — № 4 (82). — С. 86—90.
89. Галахова А. В. Уголовная ответственность за должностные преступления сотрудников органов внутренних дел / А. В. Галахова. — М., 1988. — 64 с.
90. Галахова А. В. Превышение власти или служебных полномочий. Вопросы уголовно-правовой квалификации / А. В. Галахова — М. : Юрид. лит., 1978. — 95 с.
91. Горелик А. С. Уголовная ответственность за коммерческий подкуп // Юридический мир. — 1999. — № 1—2. — С. 15—22.
92. Грабець І. Щодо понять «корупція» та «корупційні правопорушення» // Вісник прокуратури. — 2012. — № 4-5. — С. 65—71.
93. Гринько С. Д. Квалификация взяточничества // Закон и право. — 2003. — № 2. — С. 47—48.
94. Грудзур О. Посередництво в хабарництві: кримінально-правовий аспект // Підприємництво, господарство і право. — 2007. — № 2. — С. 136—138.
95. Грудзур О. Предмет злочинів, пов'язаних із хабарництвом / Олег Грудзур // Підприємництво, господарство і право. — 2008. — № 8. — С. 116—119.
96. Гуртовенко О. Л. Щодо запровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. — О., 2011. — Вип. 59. — С. 112—121.
97. Динька В. И. Ответственность за должностные преступления по уголовному праву России : учеб. пособие / В. И. Динька. — М. : Юрид. ин-т МВД России, 1998. — 69 с.
98. Дрёмин В. Н. Коррупционная практика: актуальные вопросы уголовно-правового воздействия // Правові проблеми протидії організованій злочинності : зб. наук. ст. / за ред. М. П. Орзіха, В. М. Дрьоміна. — О. : Фенікс, 2005. — С. 99—109.
99. Дрёмин В. Н. Общественное мнение о коррупции в судебных и правоохранительных органах // Корупція: регіональні та галузеві тенденції : зб. наук. ст. / за ред. М. П. Орзіха, В. М. Дрьоміна. — О. : Фенікс, 2003. — С. 108—114. — (Б-ка журн. «Юридичний вісник»).
100. Дрёмин В. Н. Преступность как социальная практика: институциональная теория криминализации общества : монография / В. Н. Дрёмин. — О. : Юрид. л-ра, 2009. — 616 с.
101. Дудоров О. Кваліфікація одержання хабара, поєданого з вимагательством // Право України. — 1994. — № 5—6. — С. 34—38.
102. Дудоров О. Кримінально-правове поняття посадової особи потребує вдосконалення // Закон і бізнес. — 1998. — № 19. — С. 6—7.
103. Дудоров О. Незаконне збагачення : сумнівна новела антикорупційного законодавства України / О. Дудоров, Т. Тертиченко // Вісник Національної академії прокуратури України. Проблеми сьогодення: теорія, практика, життя академії. — 2011. — № 3. — С. 28—34.

104. Дудоров О. Про інтереси хабародавця при вимаганні хабара / Олександр Дудоров // Юридичний вісник України. — 2009. — № 1—2. — С. 10—11.
105. Дудоров О. О. Проблемні питання кримінальної відповідальності за одержання хабара : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О. О. Дудоров. — К., 1994. — 23 с.
106. Дудоров О. О. Спірні питання кримінально-правового поняття «Посадова особа» // Актуальні проблеми розвитку суспільної думки і практики управління : зб. наук. пр. / Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр. — Запоріжжя : РВП «Видавець», 1997. — Вип. 3. — С. 81—88.
107. Дьоменко С. Поняття вимагання за Кримінальним кодексом України та його відмінність від чинного раніше законодавства // Підприємництво, господарство і право. — 2003. — № 6. — С. 71—74.
108. Егорова Н. А. К концепции уголовного законодательства России о противодействии коррупции // Российская юстиция. — 2007. — № 8. — С. 11—12.
109. Задоя К. П. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / К. П. Задоя. — К., 2009. — 16 с.
110. Задоя К. П. Об'єкт перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК) як злочину у сфері службової діяльності // Держава і право : зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. — 2008. — Вип. 39. — С. 537—543.
111. Задоя К. П. Особливості взаємодії норм-приписів розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу України з нормами дефініціями // Часопис Академії адвокатури України. — 2012. — № 4.
112. Здравомыслов Б. В. Новый УК о преступлениях против государственной власти, интересов государственной службы и службы в органах местного самоуправления // Юридический мир. — 1997. — № 3. — С. 34—35.
113. Здравомыслов Б. В. Должностные преступления. Понятие и квалификация / Б. В. Здравомыслов — М. : Юрид. лит., 1975. — 168 с.
114. Изосимов С. В. Уголовная ответственность за преступления, совершаемые служащими коммерческих и иных организаций по зарубежному законодательству // Следователь. — 2002. — № 7. — С. 58—64.
115. Капліна О. В. Постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови: окремі аспекти застосування ст. 375 Кримінального кодексу України / О. В. Капліна, В. І. Тютюгін, І. А. Тітко // Вісник Верховного Суду України. — 2012. — № 2 (138). — С. 42—48.
116. Карнов А. Н. Дача взятки как предпосылка получения взятки // Следователь. — 2005. — № 11. — С. 6—7.
117. Карпович О. Г. Субъективные признаки коррупционных преступлений // Юридический мир. — 2007. — № 10. — С. 50—55.
118. Квициния А. К. Должностные преступления / А. К. Квициния. — М. : Рос. право, 1992. — 223 с.
119. Клименко В. Посередництво як форма співучасті у вчиненні злочину (питання криміналізації) // Підприємництво, господарство і право. — 2005. — № 10. — С. 129—132.
120. Коваленко В. П. Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем, вчинене працівником правоохоронного органу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / В. П. Коваленко ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Л., 2009. — 18 с.
121. Краснопева Е. Квалификация посредничества и соучастия во взятничестве // Законность. — 2002. — № 2. — С. 35—37.
122. Краснопева Е. Предмет взятки и квалификация содеянного // Законность. — 2001. — № 8. — С. 44—45.

123. Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції в Україні : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 19 квіт. 2013 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кримінол. асоц. України. — Х. : Золота миля, 2013. — 322 с.

124. Крупко Д. І. Відповідальність за хабарництво за кримінальним правом Німеччини, Швейцарії та України (порівняльно-правове дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Крупко Дмитро Іванович. — О., 2005. — 271 с.

125. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений / В. Н. Кудрявцев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Юрист, 2004. — 304 с.

126. Кучерявий Н. П. Ответственность за взяточничество / Н. П. Кучерявий. — М., 1957. — 187 с.

127. Кушниренко С. Об имплементации в национальное законодательство России международных правовых норм, направленных на усиление борьбы с коррупцией / С. Кушниренко, А. Зоточкин // Уголовное право. — 2006. — № 6. — С. 106—110.

128. Кушниренко С. П. Субъекты взяточничества // Следователь. — 2007. — № 2. — С. 6—10.

129. Куц В. Поняття корупційних злочинів та їх види / В. Куц, Я. Триньова // Вісник Національної академії прокуратури України. Проблеми сьогодення: теорія, практика, життя академії. — 2012. — № 4. — С. 32—36.

130. Лопашенко Н. А. Взятничество: проблемы квалификации // Правоведение. — 2001. — № 6. — С. 105—116.

131. Лукомський В. С. Кримінальна відповідальність за дачу хабара та посередництво в хабарництві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / В. С. Лукомский. — К., 1996. — 28 с.

132. Макаров С. О теории и практике квалификации взяточничества и коммерческого подкупа // Уголовное право. — 2000. — № 3. — С. 26—30.

133. Максимович Р. Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України : монографія / Р. Л. Максимович. — Л. : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. — 304 с.

134. Марін О. К. Конкуренція кримінально-правових норм : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О. К. Марін. — Л. : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2001. — 234 с.

135. Мельник М. Антикорупційне законодавство України: досвід застосування та проблеми вдосконалення // Юридична Україна. — 2003. — № 6. — С. 64—69.

136. Мельник М. Механізм корумпованих відносин // Право України. — 2001. — № 4. — С. 105—109.

137. Мельник М. І. Корупційні злочини: сутність і поняття // Право України. — 2000. — № 11. — С. 127—130.

138. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія / М. І. Мельник. — К. : Атіка, 2001. — 304 с.

139. Мельник М. І. Хабарництво: загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства / М. І. Мельник. — К. : Парлам. вид-во, 2000. — 256 с.

140. Мирошниченко Н. А. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. — О., 2003. — Вип. 18. — С. 769—773.

141. Мирошниченко Н. А. Уголовно-правовые меры, применяемые за корыстные преступления // Судовий захист прав власності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 25 черв. 2004 р.). — О., 2004. — С. 151—154.

142. Михайленко Д. До питання про визнання викладача службовою особою // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / голов. ред. С. В. Ківалов ; відп. за вип. Л. І. Кормич. — О., 2008. — Вип. 33. — С. 95—102.

143. Михайленко Д. Г. Аксіологічне осмислення хабарництва // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) [та ін.]. — О., 2008. — Вип. 40 / відп. за вип. Ю. М. Оборотов. — С. 290—295.
144. Михайленко Д. Г. Деякі питання кваліфікації одержання хабара у великому та в особливо великому розмірі // Кримінологія в Україні та протидія злочинності : [зб. наук. ст. / за ред. М. П. Орзіха, В. М. Дрьоміна]. — О. : Фенікс, 2008. — С. 253—259. — (Б-ка журн. «Юридичний вісник»).
145. Михайленко Д. Г. Кваліфікація посередництва в хабарництві // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) [та ін.]. — О., 2008. — Вип. 44 / відп. за вип. Ю. М. Оборотов. — С. 276—283.
146. Михайленко Д. Кваліфікація одержання хабара службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / кер. авт. кол. С. В. Ківалов. — О., 2009. — Вип. 37 / відп. за вип. Л. І. Кормич. — С. 104—113.
147. Михайленко Д. Г. Кримінально-правова характеристика хабара // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) [та ін.]. — О., 2009. — Вип. 47 / відп. за вип. Ю. М. Оборотов. — С. 62—69.
148. Михайленко Д. Г. Характеристика вини при вчиненні хабарництва [Електронний ресурс] // Форум права. — 2008. — № 1. — С. 303—311. — Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08mdgprvx.pdf>.
149. Михайленко Д. Г. Кримінально-правова характеристика одержання хабара за попередньою змовою групою осіб // Вісник прокуратури. — 2009. — № 10. — С. 43—48.
150. Михайленко Д. Г. Правова природа вимагання хабара та неправомірної вигоди // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) [та ін.]. — О., 2010. — Вип. 55 / відп. за вип. В. О. Туляков. — С. 395—401.
151. Михайленко Д. Г. Кваліфікація повторності хабарництва // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) [та ін.]. — О., 2011. — Вип. 61 / відп. за вип. В. М. Дрьомін. — С. 449—458.
152. Михайленко Д. Г. Концепція співвідношення давання та одержання хабара // Право України. — 2010. — № 5. — С. 123—128.
153. Михайленко Д. Г. Поняття та структура об'єкта злочинів у сфері службової діяльності // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) [та ін.]. — О., 2012. — Вип. 67 / відп. за вип. В. М. Дрьомін.
154. Михайленко Д. Г. Підстави кримінальної відповідальності за хабарництво (давання та одержання хабара) : автореф. дис ... канд. юрид. наук / Д. Г. Михайленко. — О. : Б.в., 2009. — 21 с.
155. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В. О. Навроцький. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 704 с.
156. Наумов А. В. Ответственность за коррупционные преступления [Електронний ресурс] // Чиновник. — 2000. — № 3 (9). — Режим доступу : <http://chinovnik.uara.ru/modern/article.php?id=11>.
157. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія / Є. В. Невмержицький. — К. : КНТ, 2008. — 368 с.
158. Оланцев М. М. Минимальная граница размера получения взятки // Юристь-Правоведь. — 2007. — № 4. — С. 101—103.
159. Оробець К. Вимагання хабара як кваліфікуюча ознака одержання хабара // Підприємництво, господарство і право. — 2006. — № 5. — С. 129—131.

160. Оробець К. Хабар як предмет злочину: дискусійні аспекти тлумачення, зарубіжний досвід // Юридический вестник. — 2006. — № 3. — С. 135—139.
161. Оробець К. М. Зміст об'єктивної сторони одержання хабара (ч. 1 ст. 368 КК України) // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2007. — № 3 (65). — С. 124—131.
162. Ответственность за должностные преступления в зарубежных странах / [отв. ред. Ф. М. Решетников]. — М. : Юрид. лит., 1994. — 128 с.
163. Панфілов О. Є. Щодо визначення поняття «корупція» в міжнародно-правових актах та законодавстві інших країн // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. — О., 2011. — Вип. 62. — С. 263—270.
164. Половинський Л. Злочинний механізм хабарництва // Економіка, фінанси, право. — 2008. — № 2. — С. 23—25.
165. Прокопович Е. Понятие и квалификация должностных преступлений // Советская юстиция. — 1976. — № 17. — С. 5—8.
166. Сабанин С. Н. Получение должностным лицом взятки за незаконное действие (бездействие) / С. Н. Сабанин, С. А. Алимпов // Следователь. — 2006. — № 5. — С. 4—7.
167. Саракун І. Б. Обмеження щодо здійснення корпоративних прав суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення // Вісник господарського судочинства. — 2012. — № 5. — С. 112—116.
168. Сахаров А. Б. Ответственность за должностные злоупотребления по советскому уголовному праву / А. Б. Сахаров — М. : Госюриздат, 1956. — 211 с.
169. Светлов А. Я. Ответственность за должностные преступления / А. Я. Светлов. — К. : Наук. думка, 1978. — 303 с.
170. Светлов О. Я. Визначення поняття посадової особи в новому Кримінальному кодексі України / О. Я. Светлов, С. В. Трофімов // Правова система України: теорія і практика. — К., 1993. — С. 439—441.
171. Слущка Т. І. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Т. І. Слущка ; Держ. НДІ МВС України. — К., 2010. — 20 с.
172. Серов Д. Противодействие взяточничеству в России: опыт Петра I (законодательные, правоприменительные и организационные аспекты) // Уголовное право. — 2004. — № 4. — С. 118—120.
173. Сичинава И. М. Взятничество: квалификация и состояние борьбы с ним // Закон и право. — 2006. — № 8. — С. 10—11.
174. Стрельцов Е. Л. Уголовно-правовая борьба с нетрудовыми доходами: Генезис, квалификация, профилактика / Е. Л. Стрельцов. — К. : Выща шк. Голов. изд-во, 1988. — 208 с.
175. Сухоребрий І. І. Кваліфікація комерційного підкупу по чинному українському кримінальному законодавству // Митна справа. — 2007. — № 5. — С. 26—30.
176. Сычева С. И. Объективная сторона взяточничества: характерные признаки и детали [Электронный ресурс] // Чиновник. — 2006. — № 3 (43). — Режим доступа : <http://chinovnik.ua.ru/modern/article.php?id=665>.
177. Сычева С. И. Квалификация предмета взятки: актуальные проблемы [Электронный ресурс] // Чиновник. — 2006. — № 1 (41). — Режим доступа : <http://chinovnik.ua.ru/modern/article.php?id=642>.
178. Сычева С. И. Получение взятки, сопряженное с вымогательством [Электронный ресурс] // Чиновник. — 2006. — № 4 (44). — Режим доступа : <http://chinovnik.ua.ru/modern/article.php?id=677>.
179. Сычова С. И. Получение взятки: должностное преступление, поборы или подкуп? [Электронный ресурс] // Чиновник. — 2005. — № 5 (39). — Режим доступа : <http://chinovnik.ua.ru/modern/article.php?id=613>.

180. Титаренко О. О. Окремі питання кримінальної відповідальності за зловживання впливом (стаття 369-2 КК України) // Право і суспільство. — 2011. — № 4. — С. 109—113.
181. Тимошенко Н. О. Кримінально-правова характеристика підроблення документів, печаток, штамтів та бланків, їх збуту та використання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Н. О. Тимошенко ; Акад. адвокатури України. — К., 2009. — 19 с.
182. Томчук І. О. Протидія злочину давання хабара: деякі аспекти // Університетські наукові записки. — 2007. — № 1 (21). — С. 193—199.
183. Туляков В. А. Коррупция и суды: функциональный анализ / В. А. Туляков, Е. Ю. Полянский // Корупція: регіональні та галузеві тенденції : зб. наук. ст. / за ред. М. П. Орзіха, В. М. Дрьоміна. — О. : Фенікс, 2003. — (Б-ка журн. «Юридичний вісник»).
184. Туляков В. А. Доктрина уголовных проступков и ее отображение в правовых позициях Европейского суда по правам человека // Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини : зб. наук. ст. Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15 верес. 2012 р.). — О., 2012. — С. 499—505.
185. Туркот М. Мотив як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони злочину зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем // Вісник прокуратури. — 2007. — № 5. — С. 38—45.
186. Туркот М. С. Кримінальна відповідальність за зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / М. С. Туркот ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. — Х., 2007. — 20 с.
187. Тучков С. С. Підроблення як спосіб вчинення злочину : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / С. С. Тучков ; Нац. акад. внутр. справ України. — К., 2005. — 17 с.
188. Тютюгін В. І. Новели кримінального законодавства щодо посилення відповідальності за корупційні злочини: вирішення проблеми чи проблеми для вирішення? [Електронний ресурс] / В. І. Тютюгін. — Режим доступу: http://yuricom.com/ua/legal_bulletin_of_Ukraine/publications/?aid=5364&rid=147.
189. Хавронюк М. Кримінальна відповідальність за хабарництво: європейський досвід // Право України. — 2005. — № 6. — С. 117—120.
190. Хавронюк М. І. Коментар до статей 368-370 Особливої частини Кримінального кодексу України // Законодавство України: науково-практичні коментарі. — 2006. — № 1. — С. 55—64.
191. Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» / М. І. Хавронюк. — К. : Атіка, 2011. — 424 с.
192. Хавронюк Н. Коррупция в Украине: как «щук» выпускают «в реку» [Електронний ресурс] / Н. Хавронюк. — Режим доступу: <http://osipov.kiev.ua/novosti/214-korruptsiya-v-ukraine-kak-shhuk-vypuskayut-v-reku.html>.
193. Хашев В. Г. Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / В. Г. Хашев. — Д., 2007. — 20 с.
194. Ходеев Ф. П. Определение и отграничение взяточничества // Юрист-Правовед. — 2005. — № 2. — С. 57—61.
195. Цитряк В. Я. До питання про правову природу підкупу у сфері службової діяльності // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20—21 квіт. 2012 р.) / відп. ред. В. М. Дрьомін ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — О. : Фенікс, 2012. — Т. 2. — С. 324—326.
196. Цитряк В. Я. Хабарництво: історико-правові аспекти соціального явища та протидії йому в Україні // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. — О., 2010. — Вип. 55. — С. 587—591.

197. Цитряк В. Я. Зарубіжний досвід криміналізації активного підкупу [Електронний ресурс] / В. Я. Цитряк. — Режим доступу : <http://inter.criminology.onua.edu.ua/?p=759>.

198. Чугуніков І. І. Поняття злочинів у сфері службової діяльності: історія питання та сучасний стан проблеми // Актуальні проблеми політики. — О., 2008. — Вип. 33. — С. 76—83.

199. Чугуніков І. І. Проблема кримінальної відповідальності юридичних осіб // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. — О., 2008. — Вип. 44. — С. 262—271.

200. Шайков А. В. Российское законодательство о борьбе со взяточничеством второй половины XIX — нач. XX века // История государства и права. — 2002. — № 6. — С. 37—41.

201. Шалгунова С. А. Кримінально-правові та кримінологічні заходи попередження хабарництва серед співробітників органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / С. А. Шалгунова. — К., 1999. — 16 с.

202. Шиманський Ф. В. Хабарництво: кримінально-правовий аналіз одержання, давання і провокації хабара / Ф. В. Шиманський. — О. : Фенікс, 2004. — 180 с.

203. Шишкин А. Д. Вымогательство в системе уголовно-правовых понятий: некоторые проблемы законодательной регламентации // Российская юстиция. — 2006. — № 12. — С. 36—38.

204. Шнитенков А. В. Внештатный сотрудник милиции — должностное лицо // Уголовное право. — 2003. — № 3. — С. 74—75.

205. Шнитенков А. В. Выполнение преподавателем профессиональных и должностных функций // Уголовное право. — 2001. — № 4. — С. 68—70.

206. Шнитенков А. В. Обычный подарок для служащего: проблемные вопросы законодательной регламентации // Юрист. — 2004. — № 9. — С. 62—63.

207. Шнитенков А. В. Ответственность за преступления против интересов государственной службы и интересов службы в коммерческих и иных организациях / А. В. Шнитенков. — СПб. : Изд-во Р. Асланова «Юрид. центр Пресс», 2006. — 331 с.

208. Шнитенков А. В. Получение взятки за незаконные деяния: конкуренция норм или совокупность преступлений // Юридический мир. — 2006. — № 7. — С. 31—33.

209. Яковлев Д. Л. Правові проблеми незаконного збагачення // Європейське і національне кримінальне право: шляхи та перспективи розвитку. Треті юридичні читання : матеріали Міжнар. наук. конф. студ. та аспірантів / за заг. ред. Є. Л. Стрельцова. — О., 2007. — С. 218—220.

210. Яни П. Выгоды имущественного характера как предмет взятки // Законность. — 2009. — № 1. — С. 17—22.

211. Яни П. С. Злоупотребление должностными полномочиями // Законодательство. — 1999. — № 9. — С. 61—63.

212. Яни П. С. Экономические и служебные преступления / П. С. Яни. — М. : ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. — 208 с.

КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

(витяг)

Розділ IV. ОСОБА, ЯКА ПІДЛЯГАЄ КРИМІНАЛЬНІЙ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ)

Стаття 18. Суб'єкт злочину

1. Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність.

2. Спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа.

3. Службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-порядкових чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

4. Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники

міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів.

(Стаття 18 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1508-VI від 11.06.2009 року, № 2808-VI від 21.12.2010 року; в редакції Закону № 3207-VI від 07.04.2011 року)

Розділ XIV-1. ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ (набирає чинності з 01.09.2014 року)

Стаття 96-3. Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру

1. Підставами для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру є вчинення її уповноваженою особою:

1) від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 209, 306, частиною першою і другою статті 368-3, частиною першою і другою статті 368-4, статтями 369, 369-2 цього Кодексу;

2) від імені юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 258 — 258-5 цього Кодексу.

Примітка. 1. Під уповноваженими особами юридичної особи слід розуміти службових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи.

2. Злочини, передбачені статтями 209, 306, частиною першою і другою статті 368-3, частиною першою і другою статті 368-4, статтями 369, 369-2 цього Кодексу, визнаються вчиненими в інтересах юридичної особи, якщо вони спрямовані на отримання нею неправомірної вигоди або створення умов для отримання такої вигоди, а так само на ухилення від передбаченої законом відповідальності.

Стаття 96-4. Юридичні особи, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру

1. Заходи кримінально-правового характеру можуть бути застосовані судом до підприємства, установи чи організації, крім державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, організацій, створених ними

у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій.

Стаття 96-5. Підстави для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру

1. Юридична особа звільняється від застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, якщо з дня вчинення її уповноваженою особою будь-якого злочину, зазначеного у статті 96-3 цього Кодексу, і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки:

- 1) три роки — у разі вчинення злочину невеликої тяжкості;
- 2) п'ять років — у разі вчинення злочину середньої тяжкості;
- 3) десять років — у разі вчинення тяжкого злочину;
- 4) п'ятнадцять років — у разі вчинення особливо тяжкого злочину.

2. Перебіг давності застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру зупиняється, якщо її уповноважена особа, яка вчинила будь-який злочин, зазначений у статті 96-3 цього Кодексу, переховується від органів досудового слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та її місцезнаходження невідоме. У таких випадках перебіг давності відновлюється з дня встановлення місцезнаходження цієї уповноваженої особи.

3. Перебіг давності застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру переривається, якщо до закінчення передбачених у частинах першій та другій цієї статті строків її уповноважена особа повторно вчинила будь-який злочин, зазначений у статті 96-3 цього Кодексу.

4. Обчислення давності в цьому разі починається з дня вчинення уповноваженою особою юридичної особи будь-якого злочину, зазначеного у статті 96-3 цього Кодексу. При цьому строки давності обчислюються окремо за кожний злочин.

Стаття 96-6. Види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб

1. До юридичних осіб судом можуть бути застосовані такі заходи кримінально-правового характеру:

- 1) штраф;
- 2) конфіскація майна;

3) ліквідація.

2. До юридичних осіб штраф та ліквідація можуть застосовуватися лише як основні заходи кримінально-правового характеру, а конфіскація майна — лише як додатковий.

Стаття 96-7. Штраф

1. Суд може застосувати до юридичної особи штраф у розмірі від п'яти тисяч до сімдесяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Залежно від ступеня тяжкості злочину, вчиненого уповноваженою особою юридичної особи, суд застосовує штраф у таких розмірах:

за злочин невеликої тяжкості — від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

за злочин середньої тяжкості — від десяти тисяч до двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

за тяжкий злочин — від двадцяти тисяч до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

за особливо тяжкий злочин — від п'ятдесяти тисяч до сімдесяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. З урахуванням майнового стану юридичної особи суд може призначити штраф із розстрочкою виплати певними частинами строком до трьох років.

Стаття 96-8. Конфіскація майна

1. Конфіскація майна полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави майна юридичної особи і застосовується судом у разі ліквідації юридичної особи згідно з цим Кодексом.

Стаття 96-9. Ліквідація

1. Ліквідація юридичної особи застосовується судом у разі вчинення її уповноваженою особою будь-якого із злочинів, передбачених статтями 258 — 258-5 цього Кодексу.

2. Ліквідація юридичної особи здійснюється в порядку, передбаченому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців».

3. У разі якщо юридична особа належить до об'єктів, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, ліквідація до неї не застосовується.

Стаття 96-10. Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру

1. При застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру судом враховуються ступінь тяжкості вчиненого її уповноваженою особою злочину, ступінь здійснення злочинного наміру, розмір завданої шкоди, характер та розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою, вжиті юридичною особою заходи для запобігання злочину.

Стаття 96-11. Застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за сукупністю злочинів

1. За сукупністю злочинів в межах одного провадження суд, застосувавши до юридичної особи заходи кримінально-правового характеру за кожен злочин окремо, визначає остаточний основний захід шляхом поглинення менш суворого заходу більш суворим.

2. При застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру за злочин за наявності невиконаного заходу за попереднім вироком (вироками) суду кожне з них виконується самостійно, крім випадків застосування судом ліквідації юридичної особи згідно з цим Кодексом.

(Кодекс доповнено розділом XIV-1 згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013 року)

Розділ VI. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Стаття 189. Вимагання

1. Вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці (вимагання), —

караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Вимагання, вчинене повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням свого службового становища, або з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або з пошкодженням

чи знищення майна, або таке, що завдало значної шкоди потерпілому, —

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

3. Вимагання, поєднане з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, або таке, що завдало майнової шкоди у великих розмірах, —

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років із конфіскацією майна.

4. Вимагання, що завдало майнової шкоди в особливо великих розмірах, або вчинене організованою групою, або поєднане із заподіянням тяжкого тілесного ушкодження, —

карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.

Стаття 191. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем

1. Привласнення чи розтрата чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні, —

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем —

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, —

караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

4. Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені у великих розмірах, —

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

5. Дії, передбачені частинами першою, другою, третьою або четвертою цієї статті, якщо вони вчинені в особливо великих розмірах або організованою групою, —

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Розділ VII. ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 210. Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням

1. Нецільове використання бюджетних коштів службовою особою, а так само здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням всупереч Бюджетному кодексу України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах, —

караються штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Ті самі діяння, предметом яких були бюджетні кошти в особливо великих розмірах або вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, —

караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. 1. До бюджетних коштів належать кошти, що включаються до державного бюджету і місцевих бюджетів незалежно від джерела їх формування.

2. Великим розміром бюджетних коштів відповідно до статей 210, 211 цього Кодексу вважається сума, що в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

3. Особливо великим розміром бюджетних коштів відповідно до статей 210, 211 цього Кодексу вважається сума, що в три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

(Стаття 210 із змінами, внесеними згідно із Законами № 270-VI від 15.04.2008 року, № 2457-VI від 08.07.2010 року)

Стаття 211. Видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону

1. Видання службовою особою нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах, —

карається штрафом від ста до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, предметом яких були бюджетні кошти в особливо великих розмірах або вчинені повторно, —

караються позбавленням волі на строк від двох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

(Стаття 211 із змінами, внесеними згідно із Законами № 270-VI від 15.04.2008 року, № 2457-VI від 08.07.2010 року)

Стаття 219. Доведення до банкрутства

Доведення до банкрутства, тобто умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб вчинення громадянином — засновником (учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності дій, що призвели до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності, якщо це завдало великої матеріальної шкоди державі чи кредитору, —

карається штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. У статтях 219, 222 цього Кодексу матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

(Стаття 219 із змінами, внесеними згідно із Законами № 270-VI від 15.04.2008 року, № 4025-VI від 15.11.2011 року)

Стаття 232. Розголошення комерційної або банківської таємниці

Умисне розголошення комерційної або банківської таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності, —

карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

(Стаття 232 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2252-IV від 16.12.2004 року, № 4025-VI від 15.11.2011 року)

Р о з д і л XV. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ АВТОРИТЕТУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН

Стаття 354. Підкуп працівника державного підприємства, установи чи організації

1. Пропозиція чи обіцянка працівнику державного підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, надати йому або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення працівником будь-яких дій з використанням становища, яке він займає, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи —

караються штрафом від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до ста годин.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, —

караються штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин, або виправними роботами на строк до двох років.

3. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання працівником державного підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення будь-яких дій з викорис-

танням становища, яке він займає на підприємстві, в установі чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи —

караються штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот годин.

4. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди, —

караються штрафом від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк від одного до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

5. Особа, яка пропонувала, обіцяла або надала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо стосовно неї були вчинені дії щодо вимагання неправомірної вигоди і після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про те, що сталося, органу, службова особа якого наділена законом правом повідомляти про підозру.

Примітка. 1. У цій статті під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги, що перевищують 0,5 неоподаткованого мінімуму доходів громадян, або нематеріальні активи, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав.

2. Повторним у статтях 354, 368, 368-3, 368-4 та 369 цього Кодексу визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених зазначеними статтями.

3. У статтях 354, 368, 368-3 та 368-4 під вимаганням неправомірної вигоди слід розуміти вимогу щодо надання неправомірної вигоди з погрозою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка надає неправомірну вигоду, або умисне створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів.

(Стаття 354 в редакції Закону № 221-VII від 18.04.2013 року)

Стаття 357. Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження

1. Викрадення, привласнення, вимагання офіційних документів, штампів чи печаток або заволодіння ними шляхом шахрай-

ства чи зловживання особи своїм службовим становищем, а так само їх умисне знищення, пошкодження чи приховування, а також здійснення таких самих дій відносно приватних документів, що знаходяться на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності, вчинене з корисливих мотивів або в інших особистих інтересах, —

караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, якщо вони спричинили порушення роботи підприємства, установи чи організації або вчинені щодо особливо важливих документів, штампів, печаток, —

караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

3. Незаконне заволодіння будь-яким способом паспортом або іншим важливим особистим документом —

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до трьох місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

Стаття 358. Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів

1. Підроблення посвідчення або іншого офіційного документа, який видається чи посвідчується підприємством, установою, організацією, громадянином-підприємцем, приватним нотаріусом, аудитором чи іншою особою, яка має право видавати чи посвідчувати такі документи, і який надає права або звільняє від обов'язків, з метою використання його підроблювачем чи іншою особою або збут такого документа, а також виготовлення підроблених печаток, штампів чи бланків підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності, інших офіційних печаток, штампів чи бланків з тією самою метою або їх збут —

караються штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.

2. Складання чи видача працівником юридичної особи будь-якої форми власності, який не є службовою особою, приватним підприємцем, аудитором, експертом, оцінювачем, адвокатом або іншою особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, завідомо підроблених офіційних

документів, які посвідчують певні факти, що мають юридичне значення або надають певні права чи звільняють від обов'язків, підроблення з метою використання або збуту посвідчень, інших офіційних документів, що складені у визначеній законом формі та містять передбачені законом реквізити, виготовлення підроблених офіційних печаток, штампів чи бланків з метою їх збуту або їх збут чи збут завідомо підроблених офіційних документів, у тому числі особистих документів особи, —

караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, —

караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

4. Використання завідомо підробленого документа —

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.

Примітка. Під офіційним документом у цій статті та статтях 357 і 366 цього Кодексу слід розуміти документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи — докази у правозастосовчій діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, що складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити.

(Стаття 358 із змінами, внесеними згідно з Законом № 1508-VI від 11.06.2009 року — зміни втратили чинність на підставі Закону № 2808-VI від 21.12.2010 року; в редакції Закону № 3207-VI від 07.04.2011 року)

**Розділ XVII. ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ,
ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ
ПОСЛУГ**

(Назва розділу XVII в редакції Закону № 3207-VI від 07.04.2011 року)

Стаття 364. Зловживання владою або службовим становищем

1. Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, —

карається виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та зі спеціальною конфіскацією.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, —

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та зі спеціальною конфіскацією.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені працівником правоохоронного органу, —

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна.

(Офіційне тлумачення положення частини третьої статті 364, яким передбачено кримінальну відповідальність службової особи за зловживання владою або службовим становищем, а саме «дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені працівником правоохоронного органу», див. в Рішенні Конституційного Суду № 10-рп/2012 від 18.04.2012 року)

Примітка. 1. Службовими особами у статтях 364, 365, 368, 368-2, 369 цього Кодексу є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Для цілей статей 364, 365, 368, 368-2, 369 цього Кодексу до державних та комунальних підприємств прирівнюються юридичні особи, у статутному фонді яких відповідно державна чи комунальна частка перевищує 50 відсотків або становить величину, що забезпечує державі чи територіальній громаді право вирішального впливу на господарську діяльність такого підприємства.

2. Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів.

3. Істотною шкодою у статтях 364, 364-1, 365, 365-1, 365-2, 367, якщо вона полягає у завданні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

4. Тяжкими наслідками у статтях 364—367, якщо вони полягають у завданні матеріальних збитків, вважаються такі наслідки, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

(Стаття 364 із змінами, внесеними згідно із Законами № 270-VI від 15.04.2008 року, № 1508-VI від 11.06.2009 року — зміни по Закону № 1508-VI втратили чинність на підставі Закону № 2808-VI від 21.12.2010 року; в редакції Закону № 3207-VI від 07.04.2011 року; із змінами, внесеними згідно із Законом № 222-VII від 18.04.2013 року)

Стаття 364-1. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми

1. Зловживання повноваженнями, тобто умисне, з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб використання всупереч інтересам юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми службовою особою такої юридичної особи своїх повноважень, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам

окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, —

карається штрафом від п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, —

карається штрафом від десяти тисяч до двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. У статтях 364-1, 365-2, 368, 368-2, 368-3, 368-4, 369, 369-2 та 370 цього Кодексу під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав.

(Кодекс доповнено статтею 364-1 згідно із Законом № 3207-VI від 07.04.2011 року; із змінами, внесеними згідно із Законами № 4025-VI від 15.11.2011 року, № 221-VII від 18.04.2013 року)

Стаття 365. Перевищення влади або службових повноважень

1. Перевищення влади або службових повноважень, тобто умисне вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих їй прав чи повноважень, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам, інтересам юридичних осіб, —

карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Перевищення влади або службових повноважень, якщо воно супроводжувалося насильством або погрозою застосування насильства, застосуванням зброї чи спеціальних засобів або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, за відсутності ознак катування, —

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штра-

фом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, —

караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від семисот п'ятдесяти до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Стаття 365 із змінами, внесеними згідно із Законами № 270-VI від 15.04.2008 року, № 1508-VI від 11.06.2009 року, № 2808-VI від 21.12.2010 року; в редакції Закону № 3207-VI від 07.04.2011 року)

Стаття 365-1. Перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми

1. Перевищення повноважень, тобто умисне вчинення службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми дій, які явно виходять за межі наданих повноважень, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам, інтересам юридичних осіб, —

карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, —

карається штрафом від десяти тисяч до двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

(Кодекс доповнено статтею 365-1 згідно із Законом № 3207-VI від 07.04.2011 року; із змінами, внесеними згідно із Законом № 4025-VI від 15.11.2011 року)

Стаття 365-2. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги

1. Зловживання своїми повноваженнями аудитором, нотаріусом, оцінювачем, іншою особою, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого,

незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), з метою отримання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, —

карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, вчинене стосовно неповнолітньої чи недієздатної особи, особи похилого віку або повторно, —

карається штрафом від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, —

караються штрафом від десяти тисяч до двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна або без такої.

(Кодекс доповнено статтею 365-2 згідно із Законом № 3207-VI від 07.04.2011 року; із змінами, внесеними згідно із Законом № 4025-VI від 15.11.2011 року)

Стаття 366. Службове підроблення

1. Складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів —

караються штрафом до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі спеціальною конфіскацією.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, —

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та зі спеціальною конфіскацією.

(Стаття 366 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1508-VI від 11.06.2009 року — зміни втратили чинність на підставі Закону № 2808-VI від 21.12.2010 року; в редакції Закону № 3207-VI від 07.04.2011 року; із змінами, внесеними згідно із Законом № 222-VII від 18.04.2013 року)

Стаття 367. Службова недбалість

1. Службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб, —

карається штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, —

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або без такого.

(Стаття 367 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1508-VI від 11.06.2009 року, № 2808-VI від 21.12.2010 року; в редакції Закону № 3207-VI від 07.04.2011 року)

Стаття 368. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою

1. Прийняття службовою особою пропозиції чи обіцянки надати їй або третій особі неправомірну вигоду за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує або обіцяє неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища —

караються штрафом від семисот п'ятдесяти до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк від одного до двох років.

2. Одержання службовою особою неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення в інтересах того, хто надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої

особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища —

карається штрафом від однієї тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк від двох до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі спеціальною конфіскацією.

3. Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у значному розмірі, —

карається штрафом від тисячі п'ятисот до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі спеціальною конфіскацією.

4. Діяння, передбачене частиною другою або третьою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у великому розмірі або вчинене службовою особою, яка займає відповідальне становище, або за попередньою змовою групою осіб, або повторно, або поєднане з вимаганням неправомірної вигоди, —

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна.

5. Діяння, передбачене частиною другою, третьою або четвертою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода в особливо великому розмірі, або вчинене службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, —

карається позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна.

Примітка. 1. Неправомірною вигодою в значному розмірі вважається вигода, що в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі — така, що у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, в особливо великому розмірі — така, що у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

2. Службовими особами, які займають відповідальне становище, у статтях 368 та 382 цього Кодексу є особи, зазначені у пункті 1 примітки до статті 364 цього Кодексу, посади яких згідно зі статтею 6 Закону України «Про державну службу» віднесені до посад державної служби підгруп I-4, II-2, II-3, II-4, III-1, III-2, III-3, III-4, IV-1, IV-2, IV-3, судді, прокурори і слідчі, а також інші, крім зазначених у пункті 2-1 примітки до цієї статті, керівники і за-

ступники керівників органів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів та одиниць.

2-1. Службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, у статтях 368 та 382 цього Кодексу є:

1) особи, зазначені у пунктах 1, 2 та 3 частини другої статті 2 Закону України «Про державну службу», Голова Верховної Ради України, його перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Генеральний прокурор України, його перший заступник та заступники, Голова Конституційного Суду України, його заступники та судді Конституційного Суду України, Голова Верховного Суду України, його перший заступник, заступники та судді Верховного Суду України, голови вищих спеціалізованих судів, їх заступники та судді вищих спеціалізованих судів, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступники, члени Ради національної безпеки і оборони України;

2) особи, посади яких згідно зі статтею 6 Закону України «Про державну службу» віднесені до посад державної служби підгруп І-1, І-2, І-3 та ІІ-1;

3) особи, посади яких згідно зі статтею 14 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» віднесені до першої та другої категорії посад в органах місцевого самоврядування.

(Стаття 368 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1508-VI від 11.06.2009 року, № 2808-VI від 21.12.2010 року; в редакції Законів № 3207-VI від 07.04.2011 року, № 221-VII від 18.04.2013 року; із змінами, внесеними згідно із Законами № 5288-VI від 18.09.2012 року, № 222-VII від 18.04.2013 року)

(Стаття 368-1 втратила чинність на підставі Закону № 2808-VI від 21.12.2010 року)

Стаття 368-2. Незаконне збагачення

1. Одержання службовою особою неправомірної вигоди у значному розмірі або передача нею такої вигоди близьким родичам за відсутності ознак, зазначених у статті 368 цього Кодексу, (незаконне збагачення) —

карається штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна.

2. Незаконне збагачення, якщо його предметом була неправомірна вигода у великих розмірах, —

карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна.

3. Незаконне збагачення, якщо його предметом була неправомірна вигода в особливо великих розмірах, —

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займати-

ся певною діяльністю на строк до трьох років, зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна.

Примітка. Неправомірною вигодою у значному розмірі вважаються грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, що їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, на суму, що перевищує сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, у великому розмірі — на суму, що перевищує двісті неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, в особливо великому розмірі — на суму, що перевищує п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Кодекс доповнено статтею 368-2 згідно із Законом № 3207-VI від 07.04.2011 року; із змінами, внесеними згідно із Законами № 221-VII від 18.04.2013 року, № 222-VII від 18.04.2013 року)

Стаття 368-3. Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми

1. Пропозиція службовій особі юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми надати їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення зазначеною службовою особою дій чи її бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи —

караються штрафом від п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою, —

караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Одержання службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи —

карається штрафом від п'яти тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років.

4. Діяння, передбачене частиною третьою цієї статті, вчинене повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднане з вимаганням неправомірної вигоди, —

карається штрафом від десяти тисяч до п'ятнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

5. Особа, яка пропонувала або надала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо стосовно неї були вчинені дії щодо вимагання неправомірної вигоди і після пропозиції чи надання неправомірної вигоди вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про те, що сталося, органу, службова особа якого згідно із законом має право повідомляти про підозру.

(Примітку до статті 368-3 виключено на підставі Закону № 221-VII від 18.04.2013 року) (Кодекс доповнено статтею 368-3 згідно із Законом № 3207-VI від 07.04.2011 року; із змінами, внесеними згідно із Законами № 4025-VI від 15.11.2011 року, № 221-VII від 18.04.2013 року)

Стаття 368-4. Підкуп особи, яка надає публічні послуги

1. Пропозиція аудитору, нотаріусу, оцінювачу, іншій особі, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), надати йому/їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення особою, яка надає публічні послуги, дій або її бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи —

караються штрафом від п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою, —

караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Одержання аудитором, нотаріусом, експертом, оцінювачем, третейським суддею або іншою особою, яка провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, а також незалежним посередником чи арбітром під час розгляду колективних трудових спорів неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з ви-

користанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи —

карається штрафом від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

4. Діяння, передбачене частиною третьою цієї статті, вчинене повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднане з вимаганням неправомірної вигоди, —

карається штрафом від дванадцяти тисяч до вісімнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

5. Особа, яка пропонувала або надала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо стосовно неї були вчинені дії щодо вимагання неправомірної вигоди і після пропозиції чи надання неправомірної вигоди вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про те, що сталося, органу, службова особа якого згідно із законом має право повідомляти про підозру.

(Кодекс доповнено статтею 368-4 згідно із Законом № 3207-VI від 07.04.2011 року; із змінами, внесеними згідно із Законами № 4025-VI від 15.11.2011 року, № 221-VII від 18.04.2013 року)

Стаття 369. Пропозиція або надання неправомірної вигоди службовій особі

1. Пропозиція службовій особі надати їй або третій особі неправомірну вигоду за вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує або обіцяє неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища —

карається штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або обмеженням волі на строк до двох років.

2. Надання службовій особі або третій особі неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища —

карається штрафом від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням

волі на строк від двох до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк, зі спеціальною конфіскацією.

3. Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене повторно, —

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років із штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна або без такої.

4. Діяння, передбачене частиною другою або третьою цієї статті, якщо неправомірна вигода надавалася службовій особі, яка займає відповідальне становище, або вчинене за попередньою змовою групою осіб, —

карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна або без такої.

5. Діяння, передбачене частиною другою, третьою або четвертою цієї статті, якщо неправомірна вигода надавалася службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище, або вчинене організованою групою осіб чи її учасником, —

карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна або без такої.

6. Особа, яка пропонувала, обіцяла чи надала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо стосовно неї були вчинені дії щодо вимагання неправомірної вигоди і після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про те, що сталося, органу, службовця або особа якого згідно із законом має право повідомляти про підозру.

(Стаття 369 із змінами, внесеними згідно з Законом № 1508-VI від 11.06.2009 року — зміни втратили чинність на підставі Закону № 2808-VI від 21.12.2010 року; в редакції Закону № 3207-VI від 07.04.2011 року; із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012 року; в редакції Закону № 221-VII від 18.04.2013 року; із змінами, внесеними згідно із Законом № 222-VI від 18.04.2013 року)

(Стаття 369-1 втратила чинність на підставі Закону № 2808-VI від 21.12.2010 року)

Стаття 369-2. Зловживання впливом

1. Пропозиція або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за на-

дання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, —

(Зміни до абзацу першого частини першої статті 369-2 див. в Законі № 222-VII від 18.04.2013 року)

караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, зі спеціальною конфіскацією.

2. Одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, або пропозиція здійснити вплив за надання такої вигоди для себе чи третьої особи —

карається штрафом від семисот п'ятдесяти до однієї тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, зі спеціальною конфіскацією.

3. Одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, поєднане з вимаганням такої вигоди, —

(Зміни до абзацу першого частини третьої статті 369-2 див. в Законі № 222-VII від 18.04.2013 року)

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років, зі спеціальною конфіскацією, з конфіскацією майна.

Примітка. Особами, уповноваженими на виконання функцій держави, є особи, визначені в пунктах 1—3 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».

(Кодекс доповнено статтею 369-2 згідно із Законом № 3207-VI від 07.04.2011 року; із змінами, внесеними згідно із Законами № 221-VII від 18.04.2013 року, № 222-VII від 18.04.2013 року)

Стаття 370. Провокація підкупу

1. Провокація підкупу, тобто свідоме створення службовою особою обставин і умов, що зумовлюють пропонування, обіцянку чи надання неправомірної вигоди або прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання такої вигоди, щоб потім викрити того, хто пропонував, обіцяв, надав неправомірну вигоду або прийняв пропозицію, обіцянку чи одержав таку вигоду, —

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Те саме діяння, вчинене службовою особою правоохоронних органів, —

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років та зі штрафом від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Стаття 370 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1508-VI від 11.06.2009 року, № 2808-VI від 21.12.2010 року; в редакції Закону № 3207-VI від 07.04.2011 року; із змінами, внесеними згідно із Законом № 221-VII від 18.04.2013 року)

Розділ XVIII. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ

Стаття 373. Примушування давати показання

1. Примушування давати показання при допиті шляхом незаконних дій з боку прокурора, слідчого або працівника підрозділу, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, —

карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, поєднані із застосуванням насильства або із знущанням над особою, за відсутності ознак катування, —

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

(Стаття 373 із змінами, внесеними згідно із Законами № 270-VI від 15.04.2008 року, № 245-VII від 16.05.2013 року)

Стаття 375. Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови

1. Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови —

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

2. Ті самі дії, що спричинили тяжкі наслідки або вчинені з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах, —

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

Розділ XIX. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВСТАНОВЛЕНОГО ПОРЯДКУ НЕСЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ (ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ)

Стаття 410. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем

1. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна або заволодіння ними шляхом шахрайства —

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

2. Ті самі дії, вчинені військовою службовою особою із зловживанням службовим становищем, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або такі, що заподіяли істотну шкоду, —

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, розбій з метою заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими чи іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою, а також вимагання цих предметів, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я потерпілого, —

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

Стаття 423. Зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем

1. Незаконне використання військовою службовою особою транспортних засобів, споруд чи іншого військового майна, а також незаконне використання підлеглого для особистих послуг чи послуг іншим особам, а також інше зловживання владою або службовим становищем, вчинене з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб, якщо таке діяння заподіяло істотну шкоду, —

караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, —

караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, —

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

Примітка. 1. Під військовими службовими особами розуміються військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним дорученням повноважного командування.

2. У статтях 423—426 цього Кодексу істотною шкодою, якщо вона полягає в завданні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а тяжкими наслідками за тієї самої умови вважається шкода, яка у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

(Стаття 423 в редакції Закону № 270-VI від 15.04.2008 року)

Стаття 424. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень

1. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень, тобто умисне вчинення дій, які явно виходять за межі наданих цій особі прав чи повноважень, крім передбачених частиною другою цієї статті, якщо ці дії заподіяли істотну шкоду, —

карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Застосування нестатутних заходів впливу щодо підлеглого або перевищення дисциплінарної влади, якщо ці дії заподіяли істотну шкоду, а також застосування насильства щодо підлеглого —

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

3. Діяння, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені із застосуванням зброї, а також діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, —

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

4. Діяння, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, —

караються позбавленням волі на строк від восьми до двадцяти років.

Стаття 426. Бездіяльність військової влади

1. Умисне неприпинення злочину, що вчиняється підлеглим, або ненаправлення військовою службовою особою до органу досудового розслідування повідомлення про підлеглого, який вчинив кримінальне правопорушення, а також інше умисне невиконання військовою службовою особою дій, які вона за своїми службовими обов'язками повинна була виконати, якщо це заподіяло істотну шкоду, —

караються штрафом від п'ятдесяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, —

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, що вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, —

караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років.

(Стаття 426 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012 року)

ПРО СУДОВУ ПРАКТИКУ У СПРАВАХ ПРО ХАБАРНИЦТВО

*Постанова Пленуму Верховного Суду України
№ 5 від 26.04.2002 року*

З метою забезпечення однакового і правильного застосування законодавства у справах про хабарництво та у зв'язку з питаннями, які виникають у судовій практиці, Пленум Верховного Суду України постановляє:

1. Звернути увагу судів на те, що згідно з чинним законом відповідальність за одержання хабара можуть нести лише службові особи. При вирішенні питання, чи є та або інша особа службовою, належить керуватися правилами, які викладено в пунктах 1 і 2 примітки до ст. 364 Кримінального кодексу України (далі — КК).

При цьому слід мати на увазі, що до представників влади належать, зокрема, працівники державних органів та їх апарату, які наділені правом у межах своєї компетенції ставити вимоги, а також приймати рішення, обов'язкові для виконання юридичними і фізичними особами незалежно від їх відомчої належності чи підлеглості.

Організаційно-розпорядчі обов'язки — це обов'язки по здійсненню керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності. Такі функції виконують, зокрема, керівники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних, колективних чи приватних підприємств, установ і організацій, їх заступники, керівники структурних підрозділів (начальники цехів, завідувачі відділами, лабораторіями, кафедрами), їх заступники, особи, які керують ділянками робіт (майстри, виконроби, бригадири тощо).

Адміністративно-господарські обов'язки — це обов'язки по управлінню або розпорядженню державним, колективним чи приватним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації, забезпечення контролю за цими операціями тощо). Такі повноваження в тому чи іншому обсязі є у начальників планово-господарських, постачальних, фінансових відділів і служб, завідувачих складами, магазинами, майстернями, ательє, їх заступників, керівників відділів підприємств, відомчих ревізорів та контролерів тощо.

Особа є службовою не тільки тоді, коли вона здійснює відповідні функції чи виконує обов'язки постійно, а й тоді, коли

вона робить це тимчасово або за спеціальним повноваженням, за умови, що зазначені функції чи обов'язки покладені на неї правомочним органом або правомочною службовою особою.

Працівники підприємств, установ, організацій, які виконують професійні (адвокат, лікар, вчитель тощо), виробничі (наприклад, водій) або технічні (друкарка, охоронник, тощо) функції, можуть визнаватися службовими особами лише за умови, що поряд із цими функціями вони виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські обов'язки.

Службовими особами можуть визнаватися як громадяни України, так і іноземці та особи без громадянства.

2. Відповідальність за одержання хабара настає лише за умови, що службова особа одержала його за виконання чи невиконання таких дій, які вона могла або повинна була виконати з використанням наданої їй влади, покладених на неї організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або таких, які вона не уповноважена була вчинювати, але до вчинення яких іншими службовими особами могла вжити заходів завдяки своєму службовому становищу.

Одержання службовою особою незаконної винагороди від підлеглих чи підконтрольних осіб за протегування чи потурання, за вирішення на їх користь питань, які входять до її компетенції, також слід розцінювати як одержання хабара.

Дії винних належить визнавати даванням і одержанням хабара й у тих випадках, коли умови одержання матеріальних цінностей або послуг хоча спеціально і не обумовлювались, але учасники злочину усвідомлювали, що особа дає хабар з метою задоволення тих чи інших власних інтересів або інтересів третіх осіб.

3. Судам слід мати на увазі, що об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 368 КК, полягає в одержанні хабара в будь-якому вигляді. Оскільки виконання чи невиконання службовою особою відповідних дій перебуває за межами об'єктивної сторони даного злочину, відповідальність настає незалежно від того, до чи після вчинення цих дій було одержано хабар, був чи не був він обумовлений до їх вчинення, виконала чи не виконала службова особа обумовлене, збиралася чи ні вона це робити.

Якщо виконані службовою особою у зв'язку з одержанням хабара дії самі є злочинними (службове підроблення, зловживання владою чи службовим становищем тощо), вчинене належить кваліфікувати за сукупністю злочинів.

4. Оскільки одержання хабара є корисливим злочином, його предмет має виключно майновий характер. Ним можуть бути

майно (гроші, цінності та інші речі), право на нього (документи, які надають право отримати майно, користуватися ним або вимагати виконання зобов'язань тощо), будь-які дії майнового характеру (передача майнових вигод, відмова від них, відмова від прав на майно, безоплатне надання послуг, санаторних чи туристичних путівок, проведення будівельних або ремонтних робіт тощо).

Послуги, пільги і переваги, які не мають майнового характеру (похвальні характеристика чи виступ у пресі, надання престижної роботи тощо), не можуть визнаватися предметом хабара. Одержання їх може розцінюватись як інша (некорислива) заінтересованість при зловживанні владою чи службовим становищем і за наявності до того підстав кваліфікуватися за відповідною частиною ст. 364 КК.

5. Склад злочину, передбаченого ст. 368 КК, наявний не лише тоді, коли службова особа одержала хабар для себе особисто, а й тоді, коли вона зробила це в інтересах близьких їй осіб (родичів, знайомих тощо). При цьому не має значення, як саме фактично було використано предмет хабара.

6. Давання хабара полягає в передачі службовій особі майна, права на майно або вчиненні на її користь дій майнового характеру за виконання чи невиконання дії, яку та повинна була або могла виконати з використанням службового становища чи наданої їй влади. Склад цього злочину наявний не тільки тоді, коли хабар дається за вчинення певних дій в інтересах того, хто його дає, а й тоді, коли це робиться в інтересах інших фізичних чи юридичних осіб.

7. Давання й одержання як хабара предметів, збут і придбання яких є самостійним складом злочину (вогнепальної (крім гладкоствольної мисливської), холодної зброї, бойових припасів або вибухових речовин, наркотичних засобів, отруйних чи сильнотоксичних речовин тощо), утворює сукупність злочинів і кваліфікується за відповідною частиною ст. 369 чи ст. 368 і тією статтею КК, яка передбачає відповідальність за збут або придбання цих предметів.

8. Судам слід мати на увазі, що хабар може даватись та одержуватись і в завуальованій формі — під виглядом укладення законної угоди, безпідставного нарахування й виплати заробітної плати чи премій, нееквівалентної оплати послуг різного характеру (консультації, експертизи тощо).

Установивши, що хабар було передано в завуальованій формі, суд повинен зазначити це у вирок і навести докази, на підставі яких він дійшов висновку, що гроші, матеріальні цінності чи послуги були передані або надані службовій особі як

хабар та що це усвідомлювали і той, хто його дав, і той, хто одержав.

9. Давання й одержання хабара тісно пов'язані умислами осіб, які вчинюють ці злочини. Якщо особа, вручаючи службовій особі незаконну винагороду, з тих чи інших причин не усвідомлює, що дає хабар (наприклад, у зв'язку з обманом чи зловживанням довірою), вона не може нести відповідальність за давання, а службова особа — за одержання хабара. Дії останньої за наявності до того підстав можуть кваліфікуватись як зловживання владою чи службовим становищем, обман покупців або замовників, шахрайство тощо.

Дії службової особи, яка, одержуючи гроші чи матеріальні цінності начебто для передачі іншій службовій особі як хабар, мала намір не передавати їх, а привласнити, належить кваліфікувати не за ст. 368 КК, а за відповідними частинами статей 190 і 364 КК як шахрайство та зловживання владою чи службовим становищем, а за наявності до того підстав — і за відповідними частинами статей 27, 15 та 369 КК як підбурювання до замаху на давання хабара. Особа, яка в такому випадку передала гроші чи цінності, вважаючи, що вона дає хабар, несе відповідальність за замах на давання останнього.

10. Злочини, передбачені статтями 368, 369 КК, вважаються закінченими з моменту, коли службова особа прийняла хоча б частину хабара. У випадках, коли вона відмовилася прийняти запропоновані гроші, цінності, послуги, дії того, хто намагався дати хабар, належить кваліфікувати як замах на його давання.

Якщо ж службова особа виконала певні дії, спрямовані на одержання хабара, але не одержала його з причин, які не залежали від її волі, такі дії належить кваліфікувати як замах на вчинення цього злочину.

Одержання службовою особою хабара від того, хто діє з метою її викриття і звільняється від кримінальної відповідальності з передбачених законом підстав, є закінченим складом злочину і кваліфікується залежно від обставин справи за відповідною частиною ст. 368 КК.

11. Дії особи, яка сприяла у вчиненні злочину тому, хто дав чи одержав хабар, або організувала цей злочин, або підбурила до його вчинення, належить кваліфікувати як співучасть, у даванні чи одержанні хабара. При цьому питання про кваліфікацію дій співучасника потрібно вирішувати з урахуванням спрямованості його умислу виходячи з того, в чий інтерес, на чий стороні і за чиею ініціативою — того, хто дав, чи того, хто одержав хабар, — він діяв.

12. Службова особа, яка дала хабар за одержання певних благ, пільг чи переваг для установи, організації, підприємства, несе відповідальність за давання хабара, а за наявності до того підстав — і за інший злочин (зловживання владою або службовим становищем, незаконне заволодіння чужим майном тощо).

Склад злочину, передбаченого ст. 369 КК, у діях службової особи наявний і тоді, коли вона дала підлеглому вказівку домагатися таких благ, пільг чи переваг шляхом підкупу інших службових осіб, виділила або розпорядилась виділити для цього кошти чи інші цінності, надала законного вигляду виплатам у випадках давання хабарів у завуальованій формі тощо.

Якщо ж службова особа лише рекомендувала підлеглому домагатися благ, пільг чи переваг у такий спосіб, відповідальність за давання хабара несе той працівник, який, виконуючи таку рекомендацію, дав незаконну винагороду. Дії службової особи в цьому випадку можуть кваліфікуватись як підбурювання до давання хабара.

13. Оскільки від розміру хабара залежить кваліфікація злочину, предмет хабара повинен отримати грошову оцінку в національній валюті України. Це є необхідним і у випадках, коли як хабар було передано майно, яке з тих чи інших причин не купувалося (вкрадене, подароване, знайдене тощо).

При визначенні вартості предмета хабара слід виходити з мінімальних цін, за якими в даній місцевості на час вчинення злочину можна було вільно придбати річ або одержати послуги такого ж роду та якості.

14. При кваліфікації одержання хабара за ознаками великого або особливо великого розміру судам належить керуватися приміткою до ст. 368 КК виходячи з неоподаткованого мінімуму доходів громадян, установленого законодавством України на момент вчинення цього злочину.

За змістом закону, не об'єднане єдиним умислом одержання декількох хабарів, кожен з яких не перевищує в 200 (500) разів неоподатковуваний мінімум доходів громадян, не може кваліфікуватись як одержання хабара у великому (особливо великому) розмірі, навіть якщо загальна їх сума перевищує останній. У зв'язку з цим послідовне одержання одного хабара у великому, а другого — в особливо великому розмірі належить кваліфікувати за сукупністю злочинів, тобто за частинами 2 і 3 ст. 368 КК.

Коли ж умисел службової особи при одержанні декількох хабарів був спрямований на збагачення у великих чи особливо

великих розмірах (наприклад, у випадках систематичного одержання хабарів на підставі так званих такс або у формі поборів, данини тощо), її дії треба розцінювати як один злочин і залежно від фактично одержаного кваліфікувати за відповідною частиною статті 368 КК.

Якщо при умислі службової особи на одержання хабара у великому або особливо великому розмірі нею було одержано з причин, що не залежали від її волі, лише частину обумовленого хабара, вчинене належить кваліфікувати як замах на одержання хабара у розмірі, який охоплювався її умислом.

15. При вирішенні питання про повторність злочинів, передбачених статтями 368 і 369 КК, слід керуватися п. 3 примітки до ст. 368 КК.

Цією ознакою охоплюються як перший, так і наступні злочини, тому кваліфікувати перший із них додатково ще й за ч. 1 ст. 368 чи 369 КК не потрібно. Це не стосується тих випадків, коли одні злочини були закінченими, а інші — ні, і випадків, коли особа одні злочини вчинила як виконавець, а інші — як організатор, підбурювач або пособник, оскільки незакінчені злочини і злочини, які особа вчинила не як виконавець, повинні одержувати окрему кваліфікацію з посиланням на відповідну частину ст. 15 чи ст. 27 КК.

Одночасне одержання службовою особою хабара від декількох осіб належить кваліфікувати як вчинене повторно тоді, коли він дається, за вчинення дій в інтересах кожної особи, яка дає хабар, а службова особа усвідомлює, що одержує його від декількох осіб.

Одержання службовою особою в декілька прийомів одного хабара за виконання чи невиконання дій, обумовлених із тим, хто його дає, потрібно розглядати як продовжуваний злочин. Кваліфікувати такі дії за ознакою повторності не можна.

Одержання й давання хабара не можуть кваліфікуватись як вчинені повторно у випадках, коли:

судимість за раніше вчинений злочин знята або погашена в передбаченому законом порядку;

на момент вчинення особою нового злочину минули строки давності притягнення її до відповідальності за раніше вчинений злочин;

особа була звільнена від відповідальності за раніше вчинений злочин у встановленому законом порядку.

16. Відповідно до ч. 2 ст. 28 КК хабар належить визнавати одержаним за попередньою змовою групою осіб, якщо злочин спільно вчинили декілька службових осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до його початку, про це домовилися (як до,

так і після надходження пропозиції про давання хабара, але до його одержання).

Співвиконавцями слід вважати службових осіб, що одержали хабар за виконання чи невиконання дій, які кожна з них могла або повинна була виконати з використанням службового становища. Для кваліфікації одержання хабара як вчиненого за попередньою змовою групою осіб не має значення, як були розподілені ролі між співвиконавцями, чи всі вони повинні були виконувати або не виконувати дії, обумовлені з тим, хто дав хабар, чи усвідомлював він, що в одержанні хабара беруть участь декілька службових осіб. Злочин вважається закінченим з моменту, коли хабар прийняв хоча б один із співвиконавців.

Розмір одержаного групою осіб хабара визначається загальною вартістю одержаних цінностей чи послуг. Якщо хабар одержано у великому або особливо великому розмірі, кожен із співучасників злочину, якому про це було відомо, несе відповідальність за одержання хабара за таких кваліфікуючих обставин, навіть якщо розмір одержаного ним особисто не є великим або особливо великим.

Службова особа, яка одержала хабар без попередньої домовленості з іншою службовою особою, а після цього передала тій його частину, несе відповідальність за сукупність злочинів — одержання й давання хабара.

17. Згідно з п. 4 примітки до ст. 368 КК вимаганням хабара визнається його вимагання службовою особою з погрозою вчинення або невчинення з використанням влади чи службового становища дій, які можуть заподіяти шкоду правам чи законним інтересам того, хто дає хабар, або умисне створення нею умов, за яких особа вимушена дати хабар з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів.

У випадках, коли особа, незважаючи на вчинення щодо неї дій, спрямованих на те, щоб примусити її дати хабар, з тих чи інших причин цього не зробила, дії службової особи, яка його вимагала, залежно від конкретних обставин справи належить кваліфікувати як готування до одержання хабара шляхом вимагання чи як замах на вчинення цього злочину.

18. Відповідно до п. 2 примітки до ст. 368 КК службовими особами, які займають відповідальне становище, є особи, зазначені в п. 1 примітки до ст. 364, посади яких згідно зі ст. 25 Закону України від 16 грудня 1993 р. № 3723-ХІІ «Про державну службу» віднесені до третьої, четвертої, п'ятої та шостої категорій, а також судді, прокурори і слідчі, керівники, заступники керівників органів державної влади і управління, ор-

ганів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів та одиниць. Службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, є особи, зазначені в ч. 1 ст. 9 названого Закону, та особи, посади яких згідно зі ст. 25 цього Закону віднесені до першої і другої категорій.

Наведені переліки є вичерпними і поширювальному тлумаченню не підлягають.

Висновок суду про те, що службова особа займала відповідальне чи особливо відповідальне становище, повинен бути належним чином мотивований.

19. Кваліфікуючі ознаки, які свідчать про підвищену суспільну небезпечність одержання чи давання хабара (вимагання, великий або особливо великий розмір хабара, відповідальне чи особливо відповідальне становище службової особи, яка його одержала), належить ставити за вину і співучасникам, якщо ці ознаки охоплювалися їхнім умислом.

20. Дії особи, яка одержала один хабар за наявності ознак, передбачених і ч. 2, і ч. 3 ст. 368 КК, мають кваліфікуватися лише за ч. 3 цієї статті. При цьому в мотивувальній частині вироку необхідно зазначати всі кваліфікуючі ознаки злочину.

21. Звільнення особи, яка дала хабар, від кримінальної відповідальності з підстав, передбачених ч. 3 ст. 369 КК, не означає, що в її діях немає складу злочину. У зв'язку з цим вона не може визнаватися потерпілим і претендувати на повернення предмета хабара.

Судам слід мати на увазі, що добровільною вважається усна чи письмова заява в органи внутрішніх справ, прокуратуру, інший державний орган, наділений правом порушувати кримінальну справу, зроблена з будь-яких мотивів, але не у зв'язку з тим, що про даний хабар стало відомо органам влади чи компетентним службовим особам.

Установивши, що особа, яка дала хабар, звільнена від кримінальної відповідальності незаконно (зокрема, що хабар у неї не вимагали або вона заявила про даний хабар у зв'язку з тим, що про цей злочин стало відомо органам влади), суд за наявності клопотання прокурора повинен жжити передбачених ст. 278 Кримінально-процесуального кодексу України (далі — КПК) заходів до притягнення її до відповідальності.

Такі ж заходи мають вживатись у разі виявлення фактів звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ч. 3 ст. 369 КК організаторів, пособників, підбурювачів, оскільки на цих осіб зазначений закон не поширюється.

22. У діях особи, яка у зв'язку з вимаганням у неї хабара, перше ніж його дати, звернулася до органів влади з метою ви-

крити вимагача, складу злочину немає. Тому вона звільняється від відповідальності на підставі не ч. 3 ст. 369 КК, а п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК. Гроші та інші цінності, які ця особа передала як хабар з метою викрити вимагача, належить повернути законному власнику на підставі п. 5 ч. 1 ст. 81 КПК.

23. Свідоме створення службовою особою обставин і умов, що зумовлюють пропонування чи одержання хабара, з метою викрити того, хто його дав або одержав (провокація хабара), є закінченим злочином з моменту вчинення зазначених дій незалежно від того, чи було дано або одержано хабар.

Якщо з тією ж метою службова особа організувала давання чи одержання хабара, підбурювала до цього того, хто його дав чи одержав, або сприяла їм у цьому, її дії слід розцінювати ще й як співучасть у хабарництві та додатково кваліфікувати за відповідними частинами статей 27 і 369 чи статей 27 і 368 КК.

Те, що давання або одержання хабара відбулось у зв'язку з провокацією, не виключає відповідальності того, хто його дав або одержав.

24. Предмет хабара на підставі п. 4 ст. 81 КПК має передаватися в дохід держави.

Якщо майно, передане як хабар, не знайдено, безпідставно придбане належить стягувати в дохід держави на підставі ст. 470 Цивільного кодексу України. При цьому слід враховувати офіційні дані Державного комітету статистики України про показники рівня інфляції і за необхідності відповідно збільшувати суму, яка підлягає стягненню.

У випадках, коли вартість речей, які були предметом хабара, на час розгляду справи змінилася, розмір грошової суми, що підлягає стягненню, повинен визначитися за новими цінами.

25. При розгляді справ про хабарництво судам необхідно дотримувати вимог закону про індивідуалізацію покарання. Слід брати до уваги, що згідно зі ст. 12 КК злочини, передбачені ч. 2 ст. 368 і ч. 2 ст. 369 КК, є тяжкими, ч. 3 ст. 368 КК — особливо тяжкими і що основне покарання за ті й інші може бути призначено лише у виді позбавлення волі. Відповідно до санкцій частин 1, 2, 3 ст. 368 КК застосування до винних в одержанні хабарів додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, а в одержанні хабарів за обтяжуючих обставин — і конфіскації майна, є обов'язковим. Не застосування цих основного й додаткових покарань можливе лише за наявності підстав, передбачених ст. 69 КК.

26. Відповідно до вимог ст. 23 КПК суди в кожній справі про хабарництво повинні з'ясовувати причини вчинення злочинів та умови, які сприяли цьому, і реагувати на них окремими ухвалами (постановами).

Суд також має окремою ухвалою (постановою) порушувати перед компетентним органом чи службовою особою питання про позбавлення особи, яка дала хабар, незаконно одержаних за нього благ, пільг чи переваг.

27. Судовій палаті у кримінальних справах, Військовій судовій колегії Верховного Суду України, апеляційним судам належить систематично вивчати стан виконання законодавства про відповідальність за хабарництво, спрямовуючи судову практику на правильне застосування законодавства.

28. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Пленуму Верховного Суду України від 7 жовтня 1994 р. № 12 «Про судову практику в справах про хабарництво».

ПРО СУДОВУ ПРАКТИКУ У СПРАВАХ ПРО ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

*Постанова Пленуму Верховного Суду України
№ 15 від 26.12.2003 року*

Згідно зі ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Перевищення влади або службових повноважень є небезпечним злочином, який вчинюється у сфері службової діяльності і посягає на охоронювані законом права й інтереси окремих громадян, інтереси юридичних осіб, державні та громадські інтереси.

Суди в основному вирішують справи про такі злочини з додержанням вимог закону. Проте в їх діяльності є й недоліки, пов'язані з неправильним розумінням об'єктивної сторони і кваліфікуючих ознак цього злочину, відмежуванням його від суміжних злочинів. Допускаються помилки при призначенні покарання.

З метою забезпечення однакового застосування судами законодавства у справах зазначеної категорії Пленум Верховного Суду України постановляє:

1. Звернути увагу судів на те, що належне здійснення правосуддя у справах про перевищення влади або службових повноважень повинно максимально сприяти захисту охоронюваних законом прав та інтересів окремих громадян, інтересів юридичних осіб, державних і громадських інтересів, зміцненню законності та правопорядку.

2. При розгляді справ про перевищення влади або службових повноважень суди відповідно до вимог ст. 161 Кримінально-процесуального кодексу України (далі — КПК) повинні, зберігаючи об'єктивність і неупередженість, створювати необхідні умови для виконання сторонами їхніх процесуальних обов'язків та здійснення наданих їм прав, зокрема щодо з'ясування всіх фактичних обставин справи; службового становища й кола повноважень особи, обвинувачуваної у вчиненні злочину; мотиву, мети і характеру вчинених дій, їх зв'язку зі службовим становищем зазначеної особи та наслідками, що настали; даних, що характеризують цю особу, її поведінку до вчинення злочину.

Суди зобов'язані вимагати від органів досудового слідства долучення до матеріалів кримінальних справ про перевищення

влади або службових повноважень копій нормативно-правових актів, положень, інструкцій, інших документів, що розкривають характер повноважень службової особи.

3. Судам необхідно мати на увазі, що виконавцем (співвиконавцем) злочину, відповідальність за який передбачена ст. 365 Кримінального кодексу України (далі — КК), може бути лише службова особа. При вирішенні питання про те, чи є особа службовою, потрібно виходити з положень, що містяться у примітках 1 і 2 до ст. 364 КК.

Відповідальність за ст. 365 КК настає лише за умови, що дії службової особи були зумовлені її службовим становищем і пов'язані з її владними чи службовими повноваженнями. Якщо такого зв'язку не встановлено, дії винного за наявності до того підстав можуть кваліфікуватися за статтями названого Кодексу, що передбачають відповідальність за злочини проти особи, власності, громадського порядку тощо.

Організаторами, підбурювачами, пособниками перевищення влади або службових повноважень можуть визнаватися як службові, так і не службові особи. Дії таких співучасників потрібно кваліфікувати за відповідними частинами статей 27 та 365 КК.

4. Відповідно до ч. 1 ст. 365 КК перевищенням влади або службових повноважень визнається умисне вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих їй прав чи повноважень, якщо ними заподіяно істотну шкоду охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

При вирішенні питання про те, чи є вихід за межі наданих прав або повноважень явним, суди мають враховувати, наскільки він був очевидним для службової особи і чи усвідомлювала вона протиправність своєї поведінки. Мотиви та мета вчинення таких дій можуть бути різними і на кваліфікацію злочину, як правило, не впливають.

Ставлення службової особи до наслідків вчинюваних нею дій можливе як умисне, так і необережне.

5. Судам необхідно відмежовувати перевищення влади або службових повноважень від зловживання владою або службовим становищем. В останньому випадку службова особа незаконно, всупереч інтересам служби використовує надані їй законом права і повноваження (ст. 364 КК).

Під перевищенням влади або службових повноважень треба розуміти:

а) вчинення дій, які є компетенцією вищестоящої службової особи цього відомства чи службової особи іншого відомства;

б) вчинення дій, виконання яких дозволяється тільки в особливих випадках, або з особливого дозволу, або з додержанням особливого порядку, — за відсутності цих умов;

в) вчинення одноособово дій, які могли бути вчинені лише колегіально;

г) вчинення дій, які ніхто не має права виконувати або дозволяти.

6. Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 365 КК, є заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Згідно з п. 3 примітки до ст. 364 КК шкода, якщо вона полягає в спричиненні матеріальних збитків, визнається істотною за умови, що вона в 100 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Якщо шкода полягає у заподіянні суспільно небезпечних наслідків нематеріального характеру, питання про її істотність вирішується з урахуванням конкретних обставин справи. Зокрема, істотною шкодою можуть визнаватися порушення охоронюваних Конституцією України чи іншими законами прав та свобод людини і громадянина (право на свободу й особисту недоторканність та недоторканність житла, виборчі, трудові, житлові права тощо), підриг авторитету та престижу органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, порушення громадської безпеки та громадського порядку, створення обстановки й умов, що утруднюють виконання підприємством, установою, організацією своїх функцій, приховування злочинів.

При вирішенні питання про те, чи є заподіяна шкода істотною, потрібно також ураховувати кількість потерпілих громадян, розмір моральної шкоди чи упущеної вигоди тощо.

У разі заподіяння поряд із матеріальними збитками і шкоди нематеріального характеру загальна шкода від злочину може визнаватись істотною навіть у випадку, коли зазначені збитки не перевищують 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

7. Відповідальність за кваліфіковані види перевищення влади або службових повноважень настає лише за наявності всіх ознак злочину, передбачених ч. 1 ст. 365 КК, і хоча б однієї кваліфікуючої ознаки, передбаченої ч. 2 або ч. 3 зазначеної статті.

При цьому необхідно мати на увазі, що перевищення влади або службових повноважень, супроводжуване насильством, застосуванням зброї або болісними й такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями (ч. 2 ст. 365 КК), як правило, вже за змістом цих дій свідчить про заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам та інтересам громадян.

8. Насильство при перевищенні влади або службових повноважень може бути як фізичним, так і психічним. Якщо фізичне насильство полягає в незаконному позбавленні волі, завданні побоїв або ударів, заподіянні легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, у мордуванні, а психічне — у реальній погрозі заподіяння фізичного насильства щодо потерпілого чи його близьких, дії винної особи потрібно кваліфікувати за ч. 2 ст. 365 КК.

9. Болісними й такими, що ображають особисту гідність потерпілого (ч. 2 ст. 365 КК), необхідно вважати дії, які завдають йому особливого фізичного болю чи моральних страждань. Вони можуть полягати у протиправному застосуванні спеціальних засобів (наручники, гумові кийки, отруйні гази, водомети тощо), тривалому позбавленні людини їжі, води, тепла, залишенні її у шкідливих для здоров'я умовах, використанні вогню, електроструму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, а також у приниженні честі, гідності, заподіянні душевних переживань, глумління тощо.

10. Тяжкими наслідками при перевищенні влади або службових повноважень (ч. 3 ст. 365 КК) визнаються заподіяння потерпілому тяжких тілесних ушкоджень або смерті, доведення його до самогубства, спричинення матеріальних збитків, які у 250 і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян (п. 4 примітки до ст. 364 КК), розвал діяльності підприємства, установи, організації, їх банкрутство, створення аварійної ситуації, що потягла людські жертви, тощо.

11. Умисне заподіяння смерті чи тяжкого тілесного ушкодження при перевищенні влади або службових повноважень кваліфікується за сукупністю злочинів — за ч. 3 ст. 365 КК та однією з таких його статей: 112, 115, 121, 348, 379, 400, а вчинення таких дій через необережність охоплюється ч. 3 ст. 365 КК і додаткової кваліфікації за ст. 119 чи ст. 128 КК не потребує.

Умисне вбивство або умисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, вчинене службовою особою при перевищенні меж необхідної оборони, кваліфікується за ст. 118 або ст. 124 КК.

Якщо перевищення влади або службових повноважень призвело до самогубства потерпілого чи спроби його вчинити, наслідком якої стало тяжке тілесне ушкодження, дії службової особи підлягають кваліфікації за ч. 3 ст. 365 КК і додаткової кваліфікації за ст. 120 цього Кодексу не потребують.

12. У разі, коли при перевищенні влади або службових повноважень фізичне насильство полягало в катуванні, відповідальність за яке передбачена ч. 1 ст. 127 КК, вчинене охоплюється ч. 2 ст. 365 цього Кодексу. Якщо ж катування містило ознаки злочину, відповідальність за який передбачена ч. 2 ст. 127 КК, дії службової особи необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів — за ч. 2 ст. 127 і ч. 2 ст. 365 КК.

Перевищення влади або службових повноважень, поєднане з незаконним позбавленням особи волі (ч. 1 або ч. 2 ст. 146 КК), кваліфікується за ч. 2 ст. 365 КК, а якщо таке позбавлення волі потягло тяжкі наслідки (ч. 3 ст. 146 КК), — за ч. 3 ст. 365 КК. Вчинення цих злочинів організованою групою належить кваліфікувати за сукупністю ч. 3 ст. 146 і ч. 3 ст. 365 КК.

13. При вирішенні питання про кваліфікацію дій службової особи за ч. 2 ст. 365 КК за ознакою застосування зброї треба враховувати, що нею визнаються предмети, призначені для ураження живої цілі, і що вона може бути як вогнепальною (у тому числі гладкоствольною), так і холодною. Застосування зброї передбачає не тільки заподіяння чи спробу заподіяння за її допомогою тілесних ушкоджень або смерті, а й погрозу нею.

Розглядаючи справи, пов'язані з незаконним застосуванням зброї службовими особами, які мають право володіти нею, суди зобов'язані керуватися нормативними актами, що визначають підстави й порядок її застосування цими особами.

У разі застосування службовою особою при перевищенні влади або службових повноважень зброї, якою вона володіла незаконно, її дії необхідно додатково кваліфікувати за ст. 262 або ст. 263 КК.

14. Суди повинні мати на увазі, що перевищення влади або службових повноважень, поєднане з умисним знищенням чи пошкодженням чужого майна без обтяжуючих обставин (ч. 1 ст. 194, ч. 1 ст. 347, ч. 1 ст. 352, ч. 1 ст. 378, ч. 1 ст. 399 КК), кваліфікується за відповідною частиною ст. 365 КК і додаткової кваліфікації за переліченими статтями про злочини проти власності не потребує.

Якщо перевищення влади або службових повноважень було поєднане з діями, відповідальність за які передбачена

частинами другими зазначених статей, а також ч. 3 ст. 399 КК, вчинене винним має кваліфікуватися за сукупністю злочинів.

15. Коли службова особа перевищила владу або службові повноваження з метою запобігти шкідливим наслідкам, більш значним, ніж фактично заподіяна шкода, і їх не можна було відвернути іншими засобами, її дії як вчинені в стані крайньої необхідності відповідно до ст. 39 КК не можуть бути визнані злочинними.

16. Питання про відповідальність службової особи, яка перевищила владу або службові повноваження на підставі наказу чи розпорядження керівника, і це потягло шкідливі наслідки, вирішується з урахуванням вимог ст. 41 КК.

17. Звернути увагу судів на те, що злочини, відповідальність за які передбачена ч. 2 ст. 157 КК (перешкоджання здійсненню виборчого права), ч. 2 ст. 162 (порушення недоторканності житла), статтями 371—373 (завідомо незаконні затримання, привід або арешт, притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності, примушування давати показання) та ч. 2 ст. 376 КК (втручання в діяльність судових органів), являють собою спеціальні види перевищення влади або службових повноважень. Кваліфікація дій виконавців і співучасників цих злочинів ще й за ст. 365 цього Кодексу можлива лише за наявності реальної сукупності останніх.

18. Члени громадських формувань з охорони громадського порядку під час її здійснення мають спеціальні владні повноваження, а отже, виконують функції представників влади. У зв'язку з цим за наявності в їхніх діях ознак перевищення влади або службових повноважень вони притягаються до відповідальності за відповідною частиною ст. 365 КК.

19. Військова службова особа за перевищення влади чи службових повноважень несе відповідальність за ст. 424 КК.

20. Призначаючи покарання особам, винним у перевищенні влади або службових повноважень, суди мають неухильно виконувати вимоги ст. 65 КК щодо індивідуалізації покарання, а саме враховувати характер вчиненого діяння, тяжкість наслідків, що настали, дані про особу винного та інші обставини, які пом'якшують чи обтяжують покарання.

Оскільки позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю в усіх частинах ст. 365 КК передбачене як обов'язкове додаткове покарання, суди можуть не застосовувати його лише за наявності умов, визначених ст. 69 КК, з обов'язковим наведенням у вирокі мотивів прийнятого рішення.

При розгляді справ про злочини, передбачені ч. 2 або ч. 3 ст. 365 КК, суди повинні з'ясувати, чи є у підсудного військове, спеціальне звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас, і відповідно до ст. 54 КК вирішувати питання про доцільність позбавлення засудженого звання, рангу, чину, класу і зазначити про це у вироку.

21. Відповідно до вимог статей 23 і 232 КПК судам необхідно в кожній справі виявляти причини й умови, які сприяли перевищенню влади або службових повноважень, і реагувати на них шляхом винесення окремих ухвал (постанов).

22. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Пленуму Верховного Суду України від 27 грудня 1985 р. № 12 «Про судову практику в справах про перевищення влади або посадових повноважень» (зі змінами, внесеними постановами Пленуму від 4 червня 1993 р. № 3 та від 3 грудня 1997 р. № 12).

ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

з а результатами перегляду судових рішень у кримінальних справах з підстав неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм закону України про кримінальну відповідальність щодо подібних суспільно небезпечних діянь, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень

Постанова Верховного Суду України від 12 грудня 2011 року по справі № 5-26кс11 (витяг)

Особа, працюючи на посаді старшого прокурора відділу нагляду за додержанням законів органами внутрішніх справ при провадженні дізнання та досудового слідства управління нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, прокуратури Львівської області, як службова особа використала своє службове становище з корисливих мотивів — з метою незаконного збагачення — всупереч інтересам служби, порушила вимоги статей 29, 30 Закону України «Про прокуратуру», ст. 5 Закону України «Про боротьбу з корупцією» та ст. 2 Дисциплінарного статуту прокуратури України: створила уявне враження в директора ПП «Мегават», зловживаючи його довірою, про свої можливості як працівника правоохоронного органу — повідомила, що вона може завдяки своєму службовому становищу, авторитету і повноваженням органів прокуратури, особистим відносинам зі службовими особами державних органів влади та органів місцевого самоврядування впливати на діяльність органів державного контролю з метою сприяння зазначеному директору у здійсненні ним підприємницької діяльності, і запропонувала в обмін на незаконну щомісячну грошову винагороду від нього свої послуги у підприємництві та за невжиття відповідних заходів щодо усунення порушень законодавства при розміщенні автомобільної стоянки ПП «Мегават».

У своїй заяві засуджений зазначає, що його дії кваліфіковані судом за ч. 3 ст. 364 КК України як зловживання владою або службовим становищем, що вчинено працівником правоохоронного органу, помилково. На його думку, у судових рі-

шеннях щодо нього не встановлено вчинення ним діяння у межах повноважень, наданих йому за посадою чи у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків, або яке було обумовлено його службовим становищем і пов'язане зі здійсненням безпосередніх службових обов'язків, та не встановлено, які конкретно надані повноваження за посадою використані ним всупереч інтересам служби. Вважає, що його дії слід було кваліфікувати за ч. 1 ст. 353 КК України, а не за ч. 3 ст. 364 КК України.

Як убачається з матеріалів кримінальної справи, засуджений на час вчинення суспільно небезпечних діянь у 2007—2009 роках працював на різних посадах в органах прокуратури, зокрема: старшого прокурора відділу управління нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство прокуратури Львівської області та помічника прокурора м. Львова.

Як убачається з матеріалів кримінальної справи щодо засудженого та встановлено судовими рішеннями, останній, зловживаючи владою та службовим становищем працівника правоохоронного органу, реалізуючи умисел, спрямований на незаконне одержання коштів від інших осіб, ввів їх в оману — повідомив неправдиві відомості про те, що він як працівник прокуратури, використовуючи свої повноваження, може вжити заходів щодо перевірки підприємницької діяльності ПП «Мегават» на предмет додержання законодавства при розміщенні автомобільних стоянок, внаслідок чого підприємницьку діяльність ПП «Мегават» буде припинено, чим спричинив потерпілим тяжкі наслідки при заволодінні коштами у розмірі 69 790 грн, замаху на заволодіння квартирою вартістю 112 262 грн та коштами у розмірі 5200 грн. При цьому своїми діями засуджений заподіяв істотну шкоду охоронюваним законом державним і громадським інтересам, яка полягає у підриві авторитету та престижу органів прокуратури, а саме: створення в громадськості негативної уяви щодо службових осіб органів прокуратури, їх корумпованості, недотримання ними у своїй службовій діяльності та нехтуванні нормами чинного законодавства.

Аналіз зазначених норм законів, нормативно-правових актів і фактичних обставин справи щодо засудженого свідчить про те, що він вчинив як зловживання владою та службовим становищем працівником правоохоронного органу, так і шахрайські дії щодо заволодіння майном потерпілих за викладених у вирокі обставин.

Зловживання службовим становищем є використання службових повноважень, пов'язаних зі здійсненням (реалізацією) по-

вноважень, якими службова особа наділена займаною посадою, всупереч інтересам служби. Разом із тим зловживання службовим становищем має місце не лише при вчиненні службовою особою діяння в межах своєї компетенції, тобто діяння, пов'язаного з власними повноваженнями, але й у випадках, коли службова особа використала авторитет своєї посади й мала можливість у силу свого службового становища давати вказівки, рекомендації підпорядкованим організаціям й контролювати їх. За обставин, встановлених судами у справі щодо засудженого, потерпілі мали підстави побоюватися можливості вчинення щодо них відповідних шкідливих дій працівником правоохоронного органу, сприймали його як працівника прокуратури й вимушено виконували ті незаконні дії, які вимагав засуджений. Таким чином, Верховний Суд України вважає, що засуджений діяв всупереч інтересам служби, які вбачаються в діях засудженого як працівника прокуратури, спрямованих на вчинення порушення своїх службових обов'язків, які заподіяли шкоду охоронюваним законом інтересам потерпілих, державним інтересам та інтересам юридичної особи ПП «Мегават».

Таким чином, Верховний Суд України вважає, що засуджений як службова особа органів прокуратури при вчиненні злочинів використав авторитет своєї посади й мав можливість у силу свого службового становища давати вказівки, рекомендації підпорядкованим організаціям і контролювати їх щодо перевірки діяльності та функціонування ПП «Мегават».

Ураховуючи наведене, Верховний Суд України не вбачає підстав для задоволення заяви засудженого і скасування ухвали колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 12 липня 2011 року щодо нього та направлення справи на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Постанова Верховного Суду України
від 1 березня 2012 року
по справі № 5-2кс12 (витяг)

Засудженого визнано винуватим у зловживанні службовим становищем та в одержанні хабара. 27.07.2006 року прапорщик міліції, виконуючи обов'язки старшого інспектора патрульної служби відділення охорони громадського порядку, за попередньою змовою із старшим сержантом міліції — інспектором патрульної служби відділення охорони порядку цього ж рай-

відділу, прибули додому до мешканця іншої особи, де за не притягнення її до відповідальності за вчинення дорожньо-транспортної пригоди, що сталася в ніч на 27 липня 2006 року, вимагали від неї 1000 грн хабара, який одержали частинами.

При цьому співучасники умисно з корисливих мотивів, використовуючи своє службове становище всупереч інтересам служби, з метою одержання хабара не зареєстрували виявлену ними дорожньо-транспортну пригоду в журналі реєстрації заяв та повідомлень про вчинення злочинів РВ УМВС України, не склали протокол про адміністративне правопорушення, чим заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом державним інтересам у виді підриву авторитету та престижу органів внутрішніх справ.

У заяві засуджений стверджує, що касаційна інстанція мала виключити з вироку місцевого суду та ухвали апеляційної інстанції рішення про його засудження за частиною 3 статті 364 Кримінального кодексу України, але не зробила цього і в такий спосіб допустила неоднакове застосування одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень.

Виходячи з теорії кримінального права, кваліфікація дій особи, яка одержала хабар, за сукупністю з іншими злочинами у сфері службової діяльності можлива тільки у випадках, коли ця особа в інтересах хабародавця виконує якісь незаконні дії, які самі по собі є злочинними і не охоплюються об'єктивною стороною складу злочину, передбаченого статтею 368 Кримінального кодексу України.

У кримінальній справі, в якій, на думку заявника, правильно застосовано кримінальний закон, висунуте обвинувачення зводилося до того, що особа, обіймаючи посаду старшого слідчого, шляхом вимагання у період з 24.11.2006 року по 31.01.2007 року одержала від потерпілого у три прийоми хабар загальною сумою 2238 грн за закриття кримінальної справи щодо нього та видачу відповідної довідки. Крім того, винний, будучи працівником правоохоронного органу, з корисливих мотивів всупереч інтересам служби, достовірно знаючи, що кримінальна справа, у якій інша особа проходила свідком, закрита та знаходиться в архіві, вчасно та належним чином про це її не повідомив, 04.12.2006 року отримав від неї хабар у розмірі 200 євро, 5 січня 2007 року — хабар у розмірі 200 грн, а 25 січня 2007 року викликав цю особу до райвідділу як свідка по закритій кримінальній справі, після чого 31.01.2007 року одержав від останньої хабар в розмірі 500 грн і віддав цій особі довідку про за-

криття кримінальної справи, чим заподіяв істотну шкоду державним інтересам у вигляді дискредитації правоохоронних органів та підриву їх авторитету, а також охоронюваним законом правам та інтересам потерпілого у вигляді заподіяння йому матеріальної шкоди.

Касаційний суд, розглядаючи вищезазначену справу, визнав, що у діях засудженого відсутній склад злочину, передбаченого ст. 364 КК України, оскільки дії, за вчинення яких було одержано хабар, а саме — закриття справи, носили законний характер, отже вчинене повністю охоплювалося диспозицією ст. 368 КК України і додаткової кваліфікації за ст. 364 КК України не потребувало.

У справі щодо засудженого мова йде про інші фактичні обставини. Отже, наведені у заяві засудженого твердження про те, що суд касаційної інстанції допустив неоднакове застосування одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, є безпідставними.

Постанова Верховного Суду України
від 7 лютого 2013 року
по справі № 5-27кс12 (витяг)

Засудженого визнано винуватим у вчиненні злочинів за таких обставин. На підставі розпорядження Кабінету Міністрів України матеріальні цінності мобілізаційного резерву з державного матеріального резерву (далі — Держкомрезерв), що перебували на відповідальному зберіганні на складах ВАТ, були виведені з мобілізаційного резерву в порядку розбронювання та підлягали відпуску з державного резерву без наступного їх повернення для реалізації на конкурсній основі в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Ціни на матеріальні цінності такого роду, виходячи з якості продукції, строків її зберігання тощо, визначалися Держкомрезервом.

На початку вересня 2004 року засуджений, працюючи комерційним директором ТОВ і достеменно знаючи про розбронювання та реалізацію зазначених матеріальних цінностей, загальною балансовою вартістю 2 млн 259 тис. 447 грн 71 коп., організував заволодіння вказаним майном Держкомрезерву в особливо великих розмірах за попередньою змовою зі службовими особами: начальником спецвідділу ВАТ, який відповідно до обійманої посади здійснював організацію розробки планів накопичення та розбронювання, відновлення й заміни матеріальних цінностей мобілізаційного резерву на ВАТ, та начальником

управління мобілізаційних резервів Держкомрезерву, який відповідно до обійманої посади здійснював контроль за кількісним та якісним станом матеріальних цінностей мобілізаційного резерву на підприємствах-зберігачах, за дотриманням вимог з їхнього зберігання, відновлення, заміни, запозичення, розбронювання та своєчасного повернення, кримінальну справу щодо якого виділено в окреме провадження.

Згідно з розробленим планом та розподілом між ними ролей, засуджений разом із начальником спецвідділу ВАТ, який, зловживаючи службовим становищем, забезпечив службове підроблення шляхом складання завідомо неправдивого офіційного документа — акта засідання постійної технічної комісії (далі — ПТК) на ВАТ та додатків до нього, вказавши неправдиві відомості про дати закладення та строки зберігання даних матеріальних цінностей та підписання зазначених документів з неправдивими відомостями членами комісії з числа співробітників ВАТ.

7 вересня 2004 року засуджений підроблені документи — акт ПТК та додатки до нього подав до Держкомрезерву і повідомив про це начальника управління мобілізаційних резервів Держкомрезерву. Останній, достеменно знаючи про підроблені документи на матеріальні цінності мобілізаційного резерву Держкомрезерву, забезпечив їх подальший рух у Держкомрезерві. Унаслідок цього стартові ціни на зазначені матеріальні цінності в результаті застосування понижувального коефіцієнта було занижено на 1 млн 227 тис. 777 грн 25 коп.

Після цього засуджений підготував (підробив) від імені підконтрольного йому фіктивного ПП заявку до Держкомрезерву на участь у конкурсі з придбання зазначених розброньованих матеріальних цінностей, що дозволила ПП взяти участь у конкурсі на придбання матеріальних цінностей мобілізаційного резерву. Переможцем торгів відповідного конкурсу було визнано саме це ПП і з ним було укладено контракт на придбання матеріальних цінностей мобілізаційного резерву Держкомрезерву за заниженою ціною — на суму 1 млн 152 тис. 312 грн 60 коп. без урахування податку на додану вартість, який невдовзі був реалізований.

Згідно з вироком засуджений та його співучасники, таким чином зловживаючи службовим становищем останніх та використовуючи підроблені документи, заволоділи майном Держкомрезерву на загальну суму 2 млн 259 тис. 447 грн 71 коп., тобто в особливо великих розмірах. У результаті зазначених злочинних дій Держкомрезерв недоотримав грошових коштів у розмірі 1 млн 227 тис. 777 грн 25 коп.

У заяві про перегляд судового рішення Верховним Судом України засуджений просить змінити ухвалу колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 3 липня 2012 року, вирок Держинського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 21 лютого 2011 року та ухвалу колегії суддів судової палати у кримінальних справах апеляційного суду Дніпропетровської області від 8 червня 2011 року, перекваліфікувати його дії з частини третьої статті 27 і частини п'ятої статті 191 КК на частину третьої статті 27 і частину другу статті 364 КК та призначити йому за цим законом покарання у виді позбавлення волі на строк три роки. Він стверджує, що суд касаційної інстанції неоднаково застосував норми кримінального закону щодо корисливого зловживання службовими особами своїм службовим становищем, а саме — статті 364 і 191 КК. Зазначає, що таке рішення касаційного суду відрізняється від рішень того ж суду в інших справах, у яких подібні фактичні обставини суспільно небезпечних діянь суд кваліфікував інакше — як зловживання службовим становищем.

При кримінально-правовій оцінці діянь, які одночасно посягають і на власність і на належний порядок здійснення службової діяльності, слід виходити передусім із головного об'єкта конкретного посягання, визначившись із метою, мотивом злочинного діяння, спрямуванням основних зусиль винного та врахувавши законодавчо встановлені ознаки відповідних злочинів. При цьому, якщо зловживання службовою особою своїм службовим становищем виступає способом заволодіння майном підприємства, при якому винний незаконно вилучає його з наявних фондів та безоплатно привласнює, використовуючи своє службове становище як спосіб такого заволодіння, то має місце спеціальний склад службового зловживання, який належить кваліфікувати за статтею 191 КК. Якщо ж службове зловживання не супроводжується заволодінням майном, не пов'язане з протиправним вилученням та безоплатним обертанням майна у свою власність, а призвело до здобуття іншої вигоди (корисливий мотив або інші особисті інтереси), яка не входить до складу об'єкта посягання, то має місце склад злочину, передбачений статтею 364 КК.

У справі щодо Р., С. та У., судові рішення в якій надано засудженим як приклад неоднакового застосування норми матеріального закону, фактичні обставини суспільно небезпечних діянь, скоєних засудженими, подібні до тих, організація яких йому інкримінована, і за суб'єктивним складом — посадові особи

атомної електростанції зловжили своїм службовим становищем, і за способом вчинення злочину — підроблення офіційного документа (акта контролю), завдяки якому безпідставно занижено вартість майна, і за наслідками злочину — недоотримання власником майна відповідних коштів унаслідок відчуження цього майна за протиправно заниженою ціною. Як і начальник спецвідділу ВАТ, так і Р., С. і У. як виконавці злочину, зловживаючи своїм службовим становищем, вчинили службове підроблення офіційного документа, складання якого входило до їхніх службових повноважень, і фіктивний зміст якого надалі спричинив значне зниження вартості майна електростанції під час його законного відчуження, у результаті чого власник майна зазнав матеріальних збитків, недоотримавши значної суми грошових коштів. Участь начальника управління Держкомрезерву в організованому засудженим злочині обмежилась бездіяльністю за обставин, коли службові повноваження вимагали контролювати достовірність даних про матеріальні цінності мобілізаційного резерву, у тому числі при опрацюванні їх у Держкомрезерві під час процедури, ініційованої урядом. В обох справах злочинне посягання виконавців фактично було спрямоване головним чином на належний порядок здійснення службової діяльності, а відчуження майна виступало способом здобуття вигоди на користь третьої особи (в цьому випадку на користь засудженого), і ця грошова вигода не входить до складу об'єкта основного посягання виконавців. Проте діяння Р., С. та У. отримали іншу, ніж у справі щодо засудженого, кримінально-правову оцінку: їхні дії кваліфіковано за сукупністю злочинів, передбачених частиною другою статті 366 і частиною другою статті 364 КК.

У зв'язку з цим судові рішення касаційного суду щодо засудженого в оспореній частині правозастосування статті 191 і 364 КК, за винятком рішення про його звільнення від кримінальної відповідальності на підставі статті 49 КК, підлягає скасуванню, а справа в цій частині, встановивши помилковість висновків суду касаційної інстанції, направленню на новий касаційний розгляд, оскільки Верховний Суд України процесуально позбавлений можливості постановити нове судові рішення.

Постанова Верховного Суду України
від 21 березня 2013 року
по справі № 5-2кс13 (витяг)

Характерними особливостями основного складу злочину, передбаченого частиною першою статті 366 КК, є те, що склад цього злочину формальний, тобто злочин визнається закінченим із моменту вчинення зазначених у диспозиції чотирьох видів дій: а) складання службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів; б) видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів; в) внесення службовою особою до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей; г) інше підроблення службовою особою офіційних документів. Мотив і мета не є обов'язковими ознаками цього складу злочину, але, залежно від конкретних мотивів і, що головне, мети його скоєння, можуть мати інше кримінально-правове значення, отримати інакшу кримінально-правову оцінку (наприклад, кваліфікуватися як готування до вчинення іншого, здебільш більш тяжкого, злочину). Особливістю цього діяння є й те, що норма закону (стаття 366 КК) не передбачає кримінальної відповідальності за наступне використання підроблених офіційних документів.

Частиною другою статті 366 КК передбачена кримінальна відповідальність за вчинення зазначених видів службового підроблення, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, визначення яких дається у примітці до статті 364 КК, — матеріальні збитки, що у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Кримінальна відповідальність за цей злочин настає у разі, коли службове підроблення призвело до спричинення реальної майнової шкоди і ця шкода перебуває у прямому (безпосередньому) причинному зв'язку (зв'язку взаємозалежності) саме із службовим підробленням.

Шкода охоронюваним законом інтересам заподіюється, як правило, не самим по собі підробленням офіційних документів, а внаслідок використання їх. Використання підроблених офіційних документів, як зазначено вище, не є конструктивною ознакою службового підроблення, тому визначення (встановлення) причинного зв'язку між службовим підробленням та тяжкими наслідками залежить від того, ким саме — іншою особою чи самим підробником, в якому значенні, з якою метою використовуються ці документи. Якщо підроблені офіційні документи використовує особа, що їх підробила, як засіб (спосіб, умови) скоєння іншого злочину, у часі підробила їх раніше, усвідомлює, як правило, що підроблення документів є етапом (части-

ною) злочинної поведінки чи необхідною дією для скоєння іншого посягання, внаслідок чого буде досягнуто кінцевої мети всієї злочинної поведінки, то таке службове підроблення не може (не повинно) кваліфікуватись як таке, що спричинило тяжкі наслідки.

Інша кримінально правова-оцінка цього діяння за описаних умов суперечитиме принципам законності, точності, об'єктивності, повноти та неприпустимості подвійного ставлення за провину скоєння одних і тих самих дій чи наслідків, оскільки призведе до інкримінування особі суспільно небезпечних наслідків, спричинення яких не охоплювалися її умислом і які у процесі цілеспрямованої злочинної поведінки об'єктивно не могли настати. Адже зрозуміло, що частина злочинної поведінки не може бути причиною наслідку, настання якого залежить від здійснення всієї злочинної поведінки, особливо від учинення того діяння, завдяки якому винна особа досягає своєї злочинної мети й спричиняє реальну шкоду.

У кримінальній справі щодо особи встановлено, що засуджена під впливом корисливого мотиву з метою отримання неправомірної вигоди вчинила службове підроблення, а потім, зловживаючи службовими повноваженнями директора товариства, використала їх за призначенням і таким чином реалізувала злочинний намір, наслідком якого стало спричинення державі майнової шкоди на означену в судових рішеннях суму.

Із відображеної в судових рішеннях хронології та послідовності дій засудженої висновується, що її задум отримати неправомірну вигоду передбачав скоєння сукупності злочинів, одним з яких було службове підроблення. У часі це діяння фактично передувало зловживанню службовими повноваженнями, кримінальна відповідальність за яке передбачена статтею 364-1 КК. Саме по собі підроблення зазначених у вирокі офіційних документів не спричинило будь-якої шкоди. Використовувати підроблені документи мала сама засуджена, тобто особа, яка їх підробила; призначення цих документів — бути засобом скоєння іншого (наступного) злочину, який за способом, місцем, часом та характером дій, метою та умислом утворював зі службовим підробленням не єдиний злочин, а сукупність злочинів.

Злочинний результат — тяжкі наслідки, які мають кваліфікуюче значення, настали після виконання об'єктивної сторони наступного (кінцевого) злочину.

Наведені судження у своїй сукупності дають підстави констатувати, що у тому разі, коли службове підроблення вчиняється службовою особою, яка потім сама використовує підроблені (сфальсифіковані) нею офіційні документи як засіб (спо-

сіб, умови тощо) для скоєння іншого злочину, коли суспільно небезпечні наслідки настають після вчинення діяння, якому службове підроблення було засобом (способом, умовами) його скоєння, то інкримінувати спричинення таких наслідків водночас і як результат службового підроблення є неправильним, оскільки ці наслідки не перебувають у прямому (безпосередньому) причинному зв'язку із службовим підробленням. Понад те, таке ставлення за провини призводитиме до покладення на особу подвійної відповідальності за одні й ті самі наслідки, що є неприпустимим.

Постанова Верховного Суду України
від 25 квітня 2013 року
по справі № 5-5к13 (витяг)

Особу визнано винною у тому, що вона у період із 2007 по 2008 роки, обіймаючи посаду голови апеляційного адміністративного суду, тобто як службова особа, яка займає відповідальне становище, використала фактичні можливості свого посадового становища й за обставин, зазначених у вирокі, неодноразово одержувала хабарі у великих та особливо великих розмірах за виконання чи невиконання дій під час здійснення судочинства в інтересах третіх осіб.

У заяві захисник порушує питання про скасування ухвали суду касаційної інстанції від 6 листопада 2012 року. На його думку, засуджений не має нести кримінальної відповідальності за одержання хабара, оскільки він за своїм службовим становищем не міг впливати на прийняття рішень судовими інстанціями, які ухвалювалися колегіально упродовж 2007—2008 років під час розгляду адміністративних справ. На обґрунтування своєї позиції, захисник посилається на ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 22 листопада 2011 року та 8 травня 2012 року, а також на ухвалу Верховного Суду України від 21 квітня 2011 року. У цих рішеннях суд касаційної інстанції за подібних, на його думку, обставин погодився з рішеннями судів про виправдання осіб за статтею 368 КК у зв'язку з відсутністю в їх діях складу злочину, зокрема з тих підстав, що у цих справах рішення приймалися колегіальними органами, а не одноособово, і вони не мали можливості з використанням службового становища впливати на прийняття такого рішення.

Враховуючи зміст заявлених вимог, Судовій палаті у кримінальних справах Верховного Суду України належить дати від-

повідь на питання: чи настає кримінальна відповідальність за одержання хабара особою, яка обіймає посаду голови апеляційного адміністративного суду, у разі, якщо хабар дається їй за використання свого службового становища з метою впливу на позитивне вирішення судової справи суддями очолюваного ним суду, чи суду нижчої ланки, які провадять розгляд справ адміністративної юрисдикції.

Із нормативних приписів заборони одержувати незаконну винагороду, визначення яких міститься у статті 368 КК, випливає, що представник влади, одним із яких є суддя, обіймаючи посаду голови, не вправі одержувати будь-якої винагороди у зв'язку зі здійсненням своїх службових повноважень. Це законодавче положення передбачає, що кримінальна відповідальність за порушення цієї заборони настає у тому разі, коли особа, яка дає хабар голові апеляційного суду, усвідомлює, що дає його саме такій особі, й у зв'язку із можливостями цієї посади, а особа, яка одержує незаконну винагороду (хабар), розуміє (не може не розуміти) значимість займаної нею посади, її статусність та можливості; вагомість цієї посади у сприйнятті хабародавцем, мету, яку переслідує останній, та його віру в те, що ця мета буде досягнута завдяки можливостям посади, яку обіймає хабароодержувач.

Такого трактування норми закону притримується і Верховний Суд України. Зокрема, у постанові Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 5 «Про судову практику у справах про хабарництво» дано роз'яснення, що відповідальність за одержання хабара настає лише за умови, що службова особа одержала його за виконання чи невиконання таких дій, які вона могла або повинна була виконати з використанням наданої їй влади, покладених на неї організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків або таких, які вона не уповноважена була вчинювати, але до вчинення яких іншими службовими особами могла вжити заходів завдяки своєму службовому становищу (пункт 2 постанови).

Відповідно до статті 28 Закону України від 7 лютого 2002 року № 3018-III «Про судоустрій України», чинного на момент вчинення злочину, голова апеляційного суду був наділений рядом повноважень, природа та сукупність яких позиціонувала його як керівника інституції і визначала першість в ієрархічній структурі цієї інституції. Повноваження такої посади, а також її можливості усвідомлювалися як особою, яка обіймала цю посаду, так і особами, які зверталися до неї.

У кримінальній справі, в якій заперечується рішення суду касаційної інстанції, встановлено, що особи, які давали хаба-

рі, зверталися до засудженого як до голови апеляційного адміністративного суду, розраховуючи на те, що він використає можливості своєї посади і за хабар виконає дії в їх інтересах. Водночас засуджений, коли одержував незаконну винагороду, не міг не розуміти, що ці винагороди йому даються за те, що він використає можливості своєї посади. Оскільки факт давання-одержання хабарів за обставин, зазначених у вирокі, з яким погодився суд касаційної інстанції, не оспорується, ці діяння правильно розцінені як одержання хабарів. Посилання на те, що засуджений не вчинив будь-яких дій в інтересах хабародавців, не виключає наявності складу інкримінованого йому одержання хабарів, оскільки ці дії знаходяться поза межами об'єктивної сторони цих злочинів.

**Постанова Верховного Суду України
від 25 квітня 2013 року
по справі № 5-10кс13 (витяг)**

Особу визнано винною у тому, що вона, обіймаючи посаду заступника директора, усупереч вимогам розділу 2 Посадової інструкції та пунктів 23, 25 і 29 Положення про порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації водіїв транспортних засобів, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 25 січня 1994 року, діючи умисно, 25 червня 2007 року в інтересах іншої особи, яка була зарахована на навчання до школи, підробив офіційний документ — вніс у свідоцтво неправдиві відомості про закінчення цією особою навчання в школі, що надавало останньому можливість отримати допуск до складання іспитів на право керування транспортним засобом у реєстраційно-екзаменаційних підрозділах Державної авtomобільної інспекції.

У заяві про перегляд Верховним Судом України ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 8 листопада 2012 року з підстави неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень, та доповненні до неї засуджений посилається на те, що службового підроблення він не вчиняв. Він вважає, що бланк свідоцтва про закінчення навчального закладу з підготовки водіїв транспортних засобів не можна вважати офіційним документом, оскільки на момент інкримінованих йому діянь цей документ не містив відповідних реквізитів, а саме — під-

писів уповноважених на його складання й видачу осіб та печатки установи, яка це свідоцтво видає.

Предметом перегляду цієї справи є неоднакова правова оцінка судами касаційної інстанції критеріїв (ознак) визнання офіційними окремих документів, зокрема й свідоцтва про закінчення навчального закладу з підготовки водіїв транспортних засобів, а також способів підроблення, які пов'язані зі зловживанням довірою іншої посадової особи.

Враховуючи нормативне визначення службового підроблення, офіційними документами визнаються ті з них, що складаються і видаються службовими особами від імені органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ та організацій, незалежно від будь-якої форми власності, які посвідчують певні факти і події, що мають правове значення. Ці документи мають бути належним чином складені за формою та містити необхідні реквізити.

Підроблення офіційних документів може полягати у повній фальсифікації або в частковій зміні змісту справжнього документа; способи підроблення документів можуть бути різні.

У кримінальній справі, в якій оспорується рішення касаційного суду, встановлено, що свідоцтво про закінчення навчального закладу з підготовки водіїв транспортних засобів за формою, змістом передбачено відомчим нормативним документом органу центральної влади. Цей документ містить певну інформацію, потребує дотримання форми і відображення певних реквізитів. Це свідоцтво завіряється підписом директора школи та скріплюється печаткою навчального закладу.

Наявність зазначеного документа є умовою, за якої особа, яка ним володіє, допускається до складання іспитів на право керування транспортним засобом у реєстраційно-екзаменаційних підрозділах Державної екзаменаційної інспекції, а працівники цих підрозділів не повинні ставити під сумнів, що володілець цього свідоцтва пройшов відповідний курс навчання.

Сукупність зазначених ознак дає підстави вважати, що свідоцтво про закінчення навчального закладу є офіційним документом, який посвідчує факт закінчення навчання водіїв у школі й тягне певні правові наслідки.

Отже, заповнення службовою особою частини бланку документа із наступним наданням достовірності цим даним шляхом зловживання довірою особи, якій надано право підписувати такий документ і завіряти печаткою, є одним із способів підроблення офіційних документів.

Постанова Верховного Суду України
від 23 травня 2013 року
по справі № 5-13к13 (витяг)

Особу визнано винною у тому, що вона, будучи службовою особою, яка здійснює функції представника влади і займає відповідальне становище, обіймаючи посаду заступника начальника відділу (а з 21 лютого по 5 березня 2005 року виконуючи обов'язки начальника цього ж відділу), 15 лютого 2005 року умисно створила умови, а потім висловила згоду на вимушену пропозицію іншої особи про давання хабара в розмірі 1 тис. доларів США за припинення перевірки інформації про те, що судно «Оскар», фрахтувальником якого була ця особа, у період із 3 по 7 грудня 2004 року виходило за межі територіальних вод України та займалось виловом кабелю зв'язку, а також за непритягнення до будь-якої відповідальності та видачу йому даним ним пояснень.

У заяві про перегляд Верховним Судом України ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 25 жовтня 2012 року з підстави неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень, та доповнені до неї засуджений зазначає, що в його діях відсутня така кваліфікуюча ознака, як вимагання хабара.

У наданих засудженим рішеннях касаційний суд мотивував своє рішення про відсутність такої кваліфікуючої ознаки цього злочину, як «вимагання хабара» тим, що вимога про давання хабара була спрямована не проти законних прав чи інтересів тих, хто давав хабар, а на задоволення їх незаконних інтересів.

Предметом перегляду зазначеної справи є неоднакова правова оцінка судом касаційної інстанції розуміння поняття кваліфікуючої ознаки одержання хабара — «вимагання хабара».

Правова позиція з цього питання раніше висловлювалася Верховним Судом України у постанові від 4 жовтня 2012 року в справі № 5-14к12. Зокрема, Верховний Суд України констатував, що така ознака, як вимагання хабара може бути поставлена за провину лише в тому випадку, якщо винна особа з метою одержання хабара погрожує вчиненням або не вчиненням дій, які можуть завдати шкоди, що є визначальним, правам чи законним інтересам того, хто дає хабар, або створює такі умови, за яких особа не повинна була, а вимушена дати хабар із метою запобігання шкідливим наслідкам чи за-

конним інтересам. Тобто законність прав та інтересів, які хабародавець захищає шляхом дачі хабара, має бути однією із основних і обов'язкових ознак вимагання. На відміну від цього, у разі якщо хабародавець зацікавлений у незаконній, неправомірній поведінці службової особи, прагне обійти закон, домогтися своїх незаконних інтересів тощо, то вимагання хабара виключається.

За фактичних обставин справи, коли службова особа вимагає дати їй хабар, а особа, яка його дає і при цьому усвідомлює, що тим самим незаконно уникає настання для себе негативних наслідків, які б настали за відмови дати його, то такі дії за своїми ознаками не утворюють вимагання хабара.

У кримінальній справі, в якій оспорується рішення суду касаційної інстанції, встановлено, що хоча засуджений із використанням своїх службових повноважень у завуальованій формі й домагався одержати хабар від особи (детальною перевіркою факту порушень митних правил і причетності її до цього), проте останній, даючи хабар, усвідомлював, що у такий спосіб незаконно уникає можливих негативних юридичних наслідків з боку органів митної служби, пов'язаних із виходом судна «Оскар», фрахтувальником якого він був, за межі територіальних вод України.

Правова оцінка фактичної та юридичної підстав кваліфікації діяння, яке поставлено за провину засудженому, у зіставленні з правовою оцінкою суспільно небезпечних діянь, яка міститься у судових рішеннях, наданих для порівняння, а також практика Верховного Суду України дають підстави стверджувати, що висновок касаційного суду про наявність у діях засудженого кваліфікуючої ознаки «вимагання хабара» є неправильним і підлягає перегляду.

**Постанова Верховного Суду України
від 30 травня 2013 року
по справі № 5-14к13 (витяг)**

Особу визнано винною в тому, що у період із 2007 по 2009 рік вона за обставин, викладених у вирокі, умисно з корисливих мотивів, діючи в інтересах третіх осіб, обіймаючи посаду сільського голови, зловживала повноваженнями та службовим становищем, чим завдала істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним та громадським інтересам, зокрема вчинила службове підроблення — умисно внесла до офіційних документів завідомо

неправдиві відомості, склала і видала ці документи, що спричинило тяжкі наслідки; заволоділа чужим майном шляхом зловживання довірою, діючи повторно, що завдало значної шкоди потерпілому; за попередньою змовою групою осіб намагалася заволодіти чужим майном шляхом зловживання довірою, яке завдало значної шкоди потерпілому. Цим же вироком особою визнано винною в тому, що вона за сприяння в одержанні земельних ділянок, прийняття рішення про надання яких перебувало у компетенції голови районної державної адміністрації, вимагала хабара в особливо великому розмірі.

У заяві захисник просить скасувати ухвалу суду касаційної інстанції від 17 січня 2013 року та направити справу на новий касаційний розгляд. На його думку, засуджена не має нести кримінальної відповідальності за одержання хабара, оскільки вона за своїм службовим становищем не могла вчинити за винагороду тих дій, які їй інкриміновані. Обґрунтовуючи свою позицію, захисник послався на те, що до повноважень сільського голови не належить вирішення питання про надання громадянам у власність земельних ділянок, розташованих поза межами населених пунктів. Він вказує також на неоднакове застосування одних і тих самих норм закону про кримінальну відповідальність за вимагання хабара. На думку автора заяви, у діях засудженої відсутня ця ознака злочину.

Рішеннями судів, що надані захисником, особи, яким були інкриміновані вимагання хабара, попри те, що вони мали такий самий службовий статус, як і засуджена (керівники місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування), та чинили дії, подібні до дій засудженої, були визнані невинуватими в інкримінованих їм злочинах і виправдані.

Щодо правильного розуміння законодавчого визначення вимагання хабара Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України уже висловлювала свою правову позицію про те, що вимагання хабара може бути поставлене за провину лише у тому випадку, якщо винна особа з метою одержання хабара, погрожуючи вчиненням або невчиненням дій, які можуть завдати шкоди, що є визначальним, правам чи законним інтересам того, хто дає хабар, або створює такі умови, за яких особа не повинна була, а вимушена дати хабар із метою запобігання шкідливим наслідкам чи законним інтересам.

Тобто законність прав та інтересів, які хабародавець захищає шляхом дачі хабара, має бути однією з основних і обов'язкових ознак вимагання. На відміну від цього, у разі, якщо хабародавець зацікавлений у незаконній, неправомірній поведінці службової особи, прагне обійти закон, домогтися

своїх незаконних інтересів тощо, то вимагання хабара виключається.

У кримінальній справі, в якій заперечується рішення касаційного суду, встановлено, що хоча засуджена із використанням своїх службових повноважень й домагалася хабара від інших осіб, проте останні, даючи його, усвідомлювали, що у такий спосіб незаконно отримують у приватну власність земельну ділянку.

Правова оцінка фактичних та юридичних підстав кваліфікації діянь, які інкриміновані засудженій, у зіставленні з правовою оцінкою суспільно небезпечних діянь, які надані для порівняння, дають підстави для висновку, що суд касаційної інстанції в оспореному рішенні неправильно застосував положення закону про вимагання хабара і тим самим неоднаково кваліфікував дії винуваті.

Щодо порушених у заяві захисника питань про подвійне інкримінування наслідків, передбачених частиною другою статті 364 та частиною другою статті 366 КК, та неприпустимість призначення за злочин, передбачений статтею 366 КК, додаткового покарання — позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до основного покарання у виді штрафу Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України раніше неодноразово висловлювала свою правову позицію. Її суть полягає в тому, що неприпустимо двічі інкримінувати особі одні й ті самі наслідки, передбачені різними нормами закону про кримінальну відповідальність, та призначити додаткове покарання — позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до основного покарання у виді штрафу у разі визнання винним у вчиненні службового підроблення (справа № 5-18кс11 стосовно Л.; постанова Верховного Суду України від 7 лютого 2013 року, справа № 5-31кс12 стосовно Р.; постанова Верховного Суду України від 21 березня 2013 року, справа № 5-2кс13 стосовно А.).

Одним із доводів захисника було те, що в діях засудженої відсутні ознаки одержання хабара, оскільки вона за своїм службовим становищем не могла вчинити за винагороду тих дій, які були їй інкриміновані. Такі твердження захисника є непереконливими.

Із фактичних обставин справи, які суд касаційної інстанції визнав установленими, вбачається, що засуджена як сільський голова запевнила хабародавців у тому, що вона із використанням свого службового становища посприє у прийнятті позитивного для них рішення іншої особи, до повноважень якої належить передача у власність земельної ділянки, і виконає

ті дії, які входять до її компетенції та є необхідними для прийняття зацікавленого рішення.

Засуджена, виконуючи обіцянку, особисто виготовила клопотання на ім'я компетентної особи з проханням виділити земельну ділянку площею 9 га для ведення садівництва; висновок про погодження проекту землеустрою щодо відведення земельних ділянок у власність громадянам України для ведення індивідуального садівництва; підписала викопіювання земельних ділянок, що передаються у власність. З урахуванням цього клопотання і доданих документів компетентна особа прийняла рішення в інтересах хабародавців.

Між цим результатом і діями засудженої наявний причинний зв'язок, оскільки використані нею службові повноваження були тією необхідною умовою, без якої злочинний результат не настав би.

Оскільки дії, внаслідок яких зацікавлені особи незаконно отримали земельні ділянки, пов'язані з даванням хабара, отримання якого засуджена усвідомлювала та розуміла, а особи, які його давали, розуміли, що очікуваного незаконного результату вони досягнуть лише після виконання засудженою інкримінованих їй дій, то касаційний суд дійшов правильного висновку про наявність у діях засудженої ознак отримання хабара службовою особою, яка займає відповідальне становище.

Зміст

Передмова.....	3
Навчальний план курсу.....	6
Програма спецкурсу «Кваліфікація корупційних злочинів» за темами лекцій.....	7
Плани практичних занять зі спецкурсу «Кваліфікація корупційних злочинів».....	40
Список рекомендованих та використаних джерел.....	57
Кримінальний кодекс України (витяг).....	70
Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 26.04.2002 року.....	99
Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 15 від 26.12.2003 року..	109
Постанови Верховного Суду України.....	116

Навчальне видання

**Серія:
Навчально-методичні посібники**

Михайленко Дмитро Григорович

**КВАЛІФІКАЦІЯ
КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ**

*Навчально-методичний посібник
для студентів 5-го курсу
Інституту прокуратури та слідства*

Редактор-коректор *І. В. Шепельська*
Технічний редактор *Т. В. Іванова*

Підписано до друку 26.06.13. Формат 60×84 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура Літературна. Друк
офсетний. Ум. друк. арк. 7,91. Тираж 150 прим.
Вид. № 17. Зам. № 253.

Видавництво і друкарня «Юридична література»
65009, м. Одеса, вул. Піонерська, 7. Тел. 777-48-79
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4284
від 23.03.2012 р.